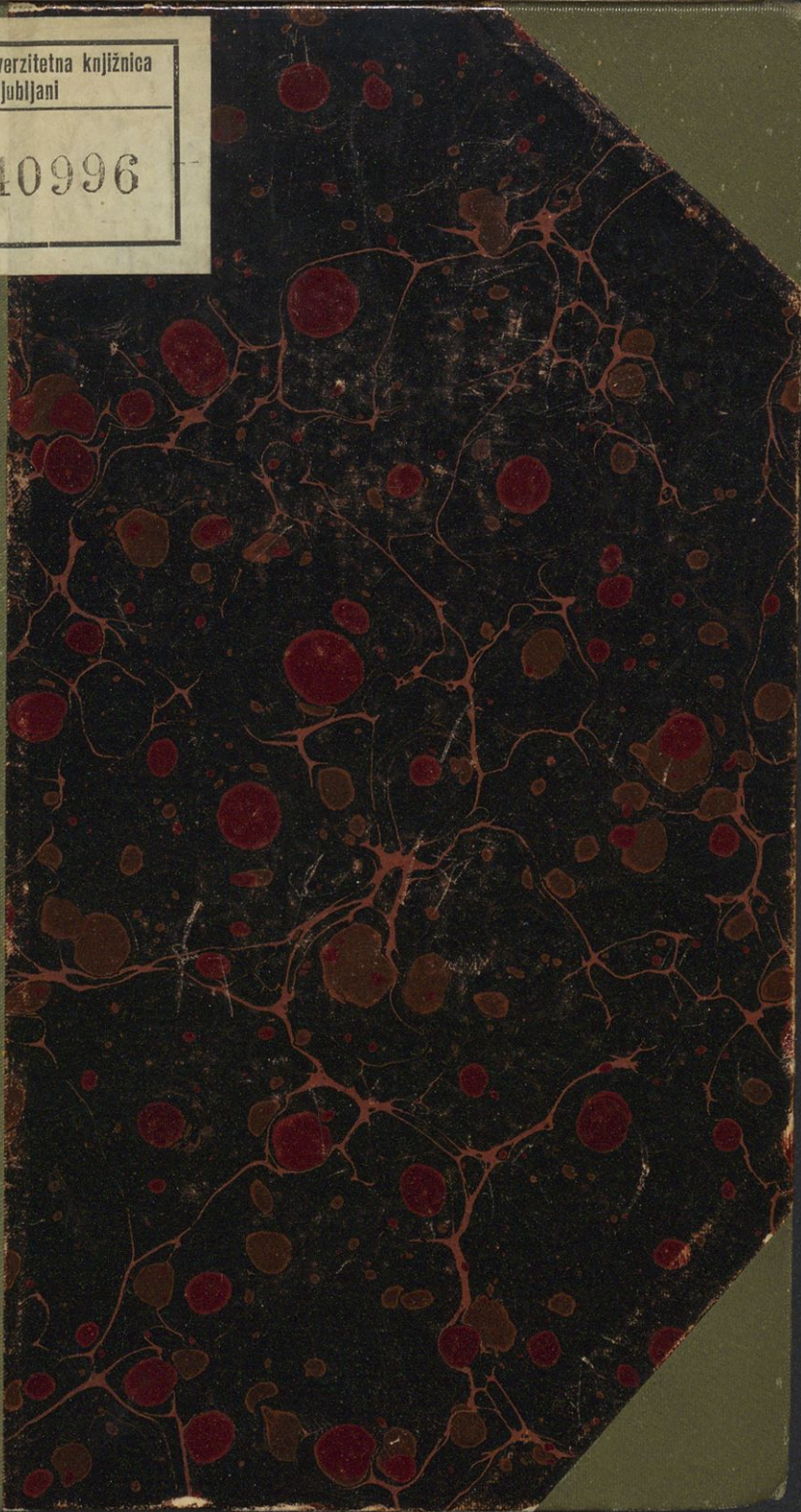
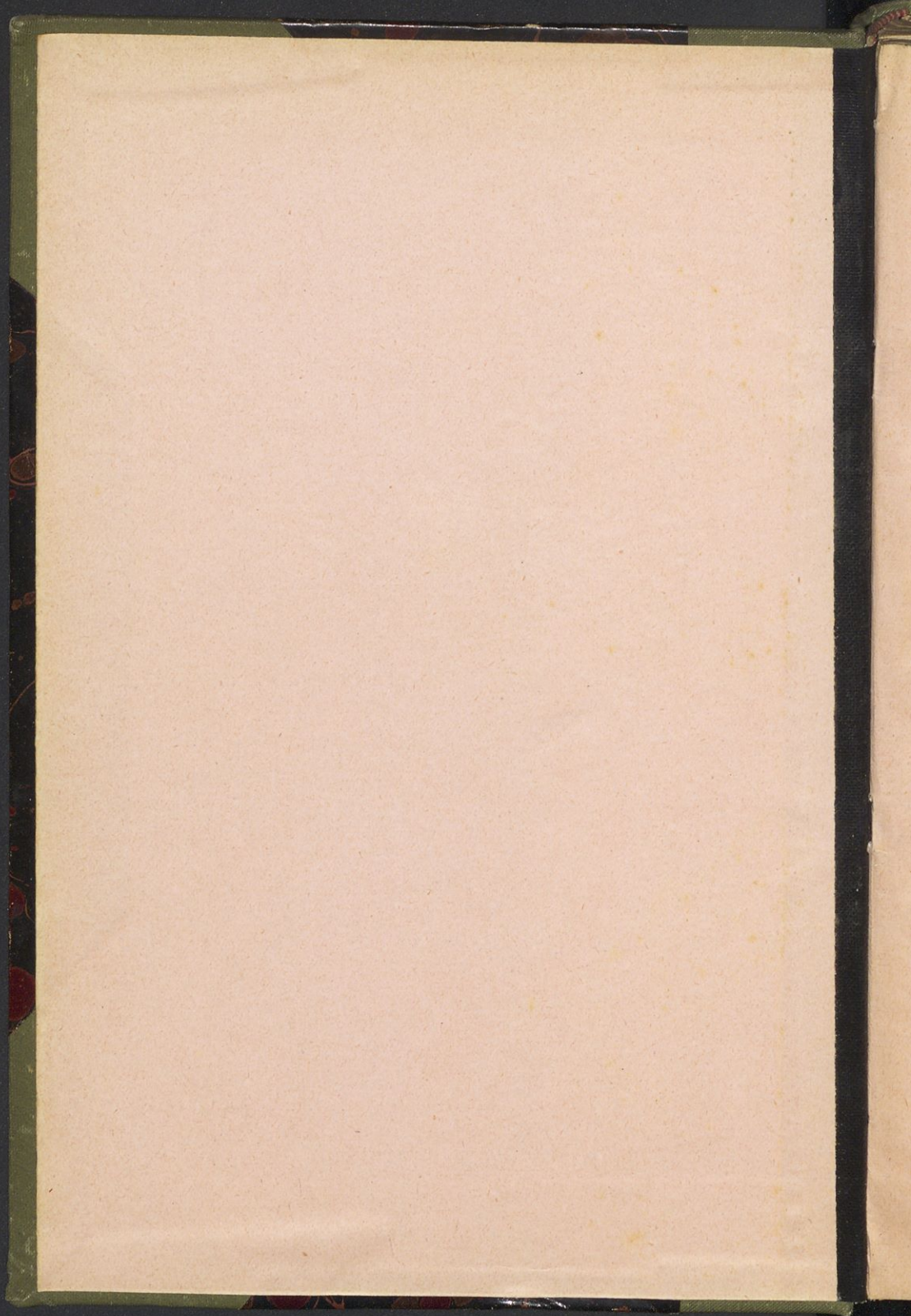

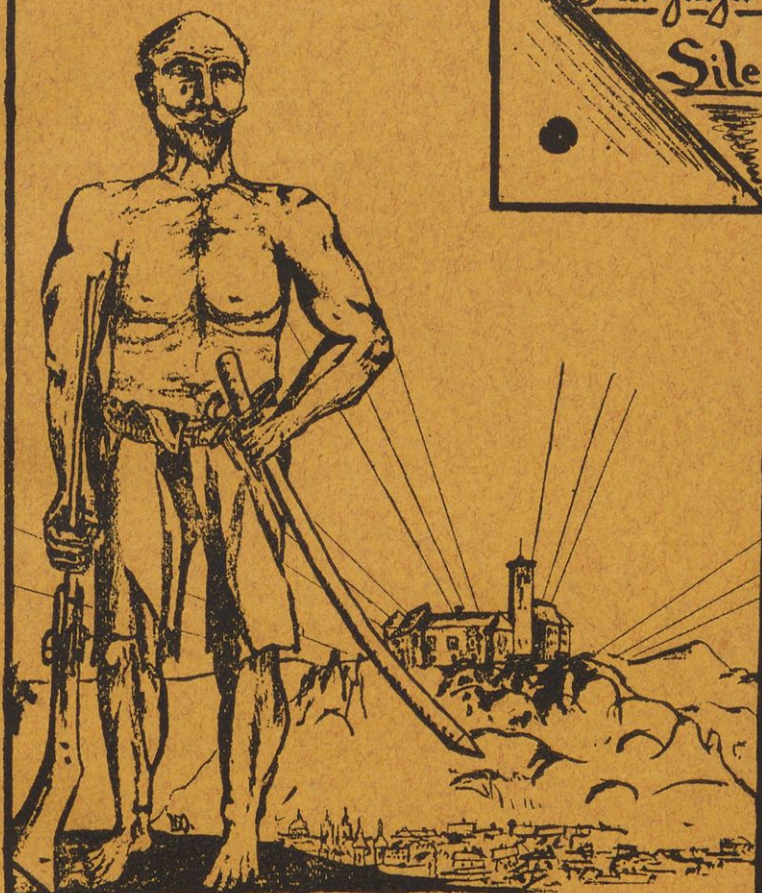
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

III Ml 40996

Jakov Klemenčič 2 I.
Domoljubja
Sile

Vrtnena Krvavost bodo razjasnila! Milojke zvezde jim sijale - - -

KRVAVA NOČ

V LJUBLJANI.

POZOR, SLOVENSKI ROJAKI!

NAJBOLJ VARNO NALOŽEN DENAR

je v slovenski

mestni hranilnici ljubljanski.

STANJE HRANILNIH VLOG NAD 36,000,000 KRON.

REZERVNI ZAKLAD NAD 1,000,000 KRON.

Za varnost denarja je porok zraven rezervnega zaklada mestna občina ljubljanska z vsem premoženjem in vso svojo davčno močjo. V to hranilnico vlagajo sodišča denar mladoletnih otrok in varovancev ter župnišča cerkveni denar.

Mestna hranilnica ljubljanska obrestuje vloge po 4% ter Denar naložen v mestno hranilnico se ne more nikdar zgubiti, pripisuje nevzdignjene obresti vsakega pol leta h kapitalu. tudi ob vojski ne!

Mestna hranilnica ljubljanska je SLOVENSKA in NAJBOLJ VARNA hranilnica.

SLOVENCI—ROJAKI! pošiljajte toraj svoj denar le na hranilnico. Naslov pišite natančno tako-le:

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

PREŠERNOVA ULICA ŠT. 3.

AVSTRIJA

—

EVROPA

—

LJUBLJANA

Dr. Ivec Joliet Medical Institute

Pozor rojaki Slovenci in Hrvati! Gotovo pomoč v bolezni zadobite, ako se obrnete na Slovensko zdravilišče pod spodaj podpisanim ravnateljem. On ima jako veliko prakso v zdravljenju vseh bolezni, bodisi notranje ali zunanje bolezni, pa naj bo ista akutna ali kronična. On je specialist za ženske in otroške bolezni in operacije.

Zatoraj! Ako ste bolni ali slabi na kakoršnikoli bolezni ter Vam je treba zdravniške pomoči, ne odlašajte z zdravljenjem, temveč natanko opišite Vašo bolezen v svojem materinem jeziku in pri tem nannanite, koliko časa traja, kako je nastopila in vse podrobnosti ter se lahko z največjim zaupanjem obrnete na to res izkušeno zdravilišče, kjer najdete gotovo pomoč in ozdravljenje, ako je to sploh mogoče. Če trpite Vi, Vaša hči, Vaša mati, Vaši otroci, Vaš oče, Vaši bratje ali sinovi na kakoršnikoli bolezni, pridite ali pišite pri tej priči, že danes, in dal Vam bo svet čisto zastoj, in izvrstna zdravila. Pišite danes, ker se Vam ta prilika morda ne ponudi nikdar več.

Adresirajte pisma tako:

Dr. Martin J. Ivec,

900 N. Chicago St.,

—

—

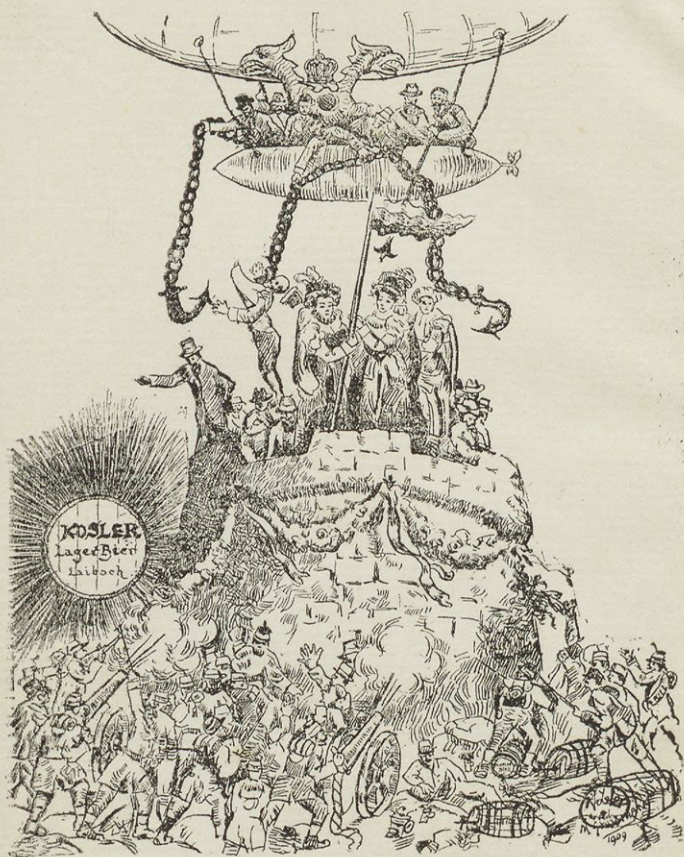
Joliet, Ill.

K R V A V A N O Č V L J U B L J A N I .

Le dalje družba mi častita
Do Štajarskih zelenih tal
Kjer Drava bistra, slikovita
Objema Ptuja tam obal.
Saj tvoj namen je blag in svet
Obmejnim bratom v pomoč,
Za narod delati-umreti-
Ne straši te sovražna moč.
Naj hujska te Tetažna četa,
In zasmehuje v enomer,-
Nakana Nemca saj prokleta,
Na tleh slovanskih se nikjer
Ne bo posrečila,-če složno,-
Mi stali bodemo vselej,-
Ciri? Metoda družbo množmo
Podpirali i še naprej:-
Kako te družba pa častita,
Sprejela ptujška je druhal!
Kjer Nemcev tolpa silovita,
Podila proč iz rodni tal.
Zatorej ljudstvo je osveto-
Sklenilo tam za tujčev greh,
V Ljubljani beli vse razvneto-
Komu Slovenec je v posmeh?
In prišla je nedelja ona,
Septembra noč dvajsetega:
Da slične videla Emona
Krvave ni še tisoč let!
Ko v ljudstvu jeza je vskipela
Do vrhunca naša kri
Slovenska mirna je zavrela-
Na mestni trg tja vse hiti!
Glej starčke naše sive žene,
Mladino vrlo in može!-
Vsled krivde v Ptuj nam storjene
Si v vrstah združeni stoje.
Naprej! Naprej! Zastave slave!
Do zmage in pravice vsi
Korakajmo, do - Očetnjave
Da tujec nam je ne onečasti!-
O čuj-razburjena Ljubljaha,
Kaj znači ta ropot in šum-?
Vojaška četa vsa pijana
Prihaja v mesto na pogum!
Z orožjem poplačuje delo
Zvestobe carju in za dom
Se ti-vojaško zdaj krdelo,
Na ljudstvo strelja-čuj le grom!
Kje našel pa bi krvoloku
Bolj krten še -kot to druhal-?
Ki niti starcu ne otroku
Ne prizanaša nje naval.

Sovražnih krogelj - krvaveče
Glej žrtvi tam ležite dve
Boreče se s smrtjo sredi gneče
In izdihuje govore
"Oj z Bogom mi nevesta mila!
Ostani zdrava jaz umrem.....
Vojaška kroglja prestrelila,
Mi prsi je - zakaj nevem!
"Oj z Bogom mati ljuša, draga
To zadnji moj vam je pozdrav!"
Nedolžna kliče duša blaga
Adamičeva iz višav
Za narod naš se žrtvovala
Se midva se in dragi dom;
Nad zvezdami se radovala,
Ko prost bo rod naš tujih spon,
Radujta tam se v svetem raj
Na veke, vedno in povsod,
Hvaležno se spominja vaju
In častil bo S L O V E N S K I

R O D .

Krvava noč v Ljubljani

20. septembra 1908.

Препечат 26/10 1909

JAKOB HOČEVAR.

DOMOLJUBLJA SILE.

Juan Vukobrat

Cleveland, Ohio 1909.

Tisk: Tiskovne družbe "Clevelandska Amerika"

(40.996)

III. h. 1.
h.

III h 40996

030043117

Krvava noč v Ljubljani.

Zgodovinska, narodna drama s petjem v štirih dejanjih

O S E B E :

Ivan Hribar, župan ljubljanski, državni in deželni poslanec i. t. d. Prijazne zunanosti, s špicasto črno brado. Njegov govor je lahen, nikdar razburljiv ter zveni iz njega rahločutnost.

Dr. Ivan Tavčar, deželni poslanec in odbornik, občinski svetnik i. t. d. Močne postave, s dolgo in sivimi nitmi prepreženo, črno brado. Njegova govorica je trda, iz njegovih bešedi zveni trpkost in ironija. Povsodi svetuje, povsodi navdušuje in bije neizprosni boj, nemški vladi.

Dr. Karol Triller, deželni poslanec in občinski svetnik. Srednje rasti, s spičasto črno brado. Poteptal bi rad ošabno, kranjsko nemštvo v prah. Pri govoru maha z rokama in se močno razburja.

Dr. Alojzij Kokalj, predsednik slov. društva. Srednje rasti v najboljših letih; njegov nastop je resen, prevdaren in odločen.

Dr. Ivan Oražen, občinski svetnik, velike in močne rasti; nastopa odločno in se razburja do skrajnosti.

Rasto Pustoslemšek, urednik; prilične postave s črnimi brki, vesten časnikar.

Matko Prelovšek, mestni inženir, kakor drugi — odločen Slovenec.

Dr. Josip Jerše, profesor — katehet.

Danilo, član slov. gledališča, srednje postave, gibčen in živahen v kretanju in govoru.

Franja dr. Tavčarjeva, voditeljica ženstva in predsednica slov. ženskega društva.

Minka Govekarjeva, pisateljica in odbornica ženskega društva.

Angela Zalaznikova, zavedna Slovenka in odbornica ženskega društva.

Marija Goršič, šivilja, zaročenka Lundrova.

Adamičeva mati; srednje starosti.

Rudolf Lunder, strojnik, 20letni mladenič; srednje, šibke postave brez brk.

Ivan Adamič, dijak 16letni šibki mladenič

Hišnik v mestnem domu.

Radegunda, njegova žena.

Lilica, njuna 6letna hčerka.

Gorindol, poštrešek.

Amerikanski Slovenec, polnega života in obrit.

Švaro, čudna, dolga prikazen na slovenski zemlji, s sivo-rdečo brado; govori spakedrano slovensko.

Mayerbub, 22letno zagrizeno oficirče.

Pirc, žalostna in grda prikazen v slov. prestolici.

I. žandar

surova moža postave.

II. žandar

Razbojniki 27. pešpolka.

Občinski svetniki, občinstvo, dijaki, dijakinje, redarji, žandarji i. t. d.

Dejanje se vrši v Ljubljani, 17-20-21 sept. 1908.

PRVO DEJANJE.

V. mali mestni dvorani, 17. septembra. Dve muziki na levi strani, s stoli ob steni. V ozadju vise slike Prešerna, Jurčiča, Bleiweisa in ljubljanskega gradu. Glavni vhod zadaj in na desni strani.

PRVI PRIZOR.

Sredi odra sedita **Hišnik** in **Amerikanec**; obadva držita noge na stolovem preročju v sredi med njima na stolu steklenica vina s kozarci. Ko se zagrinjalo dvigne, **Hišnik** poje s kozarcem v roki.

Mi smo Nemci, korenjaki,
kamenje je naša moč,
pri pretepih smo junaki
zlasti če je temna noč.

Hudi smo, kakor gavrani,
koljemo kar brez skrbi,
ker nas policija brani!
in se z nami veseli!

Edelfolk bi radi bili,
mirne smo Slovence klal
in potem smo se gostili.
Živio naš general!

“Abzug Slovenec”! smo kričali,
začeli po Slovencih bit,
v okna kamenje metali
potem šli dalje pit.

Amerikanec (p l o s k a). Lepo znaš peti.

DRUGI PRIZOR.

Prešnja in Radegunda.

Hišnik (p i j e). Tako delajo Nemčurji.

Radegunda (stopi iz desne, prestrašena obstoji med vrati). Križani Bog! Kaj pa delata?!

Hišnik (kaže na prazen kozarec in ga zvrča, še vedno z nogami na preročju). Nič hudega! Lej ga Amerikančka, ki odvaga telesno svojo moč z zlato težo. Za vino je dal, pa ga sekava, da je veselje.

Amerikanec (to č i o b e m a). Pojdite pit, mati! (Jej moli kozarec).

Radegunda (stopi bližje, še vedno zavzeta). I, i, kaj pa vama je? Obno-rela sta! Kje pa imate noge? (Boječe se od m i k a). Ob pamet sta!

Hišnik (k a k o r p r e j j). O, o, ob pamet pa ne; ampak ta le zlata duša, moj vinski brat je dejal, tako se v Ameriki sedi. Šur Majk, kaj ne da!

Amerikanec. Resnica, to je prijetna navada ameriškega ljudstva, le stem razločkom, da drži va midva noge na stolu, oni pa na mizi.

Hišnik. Šur Majk!

Radegunda. Menda vendar ne jedo z nogami? Pa tudi mogoče, saj Amerika tako stoji pod nami, toraj mora biti vse na robe. Z rokami pa hodijo, kaj ne da, i kajpak!

Amerikanec (v s t a n e). Ha, ha, to ste jo zadel!

Radegunda (n a g l o). Za božjo voljo, ti dedec prismojeni, ne veš, da je danes seja v tej sobi in ti greš sem pijančevat. Le hitro poberi steklenice in se umakni; gospod dohtar Tavčar so že spodej, slišala sem jih, ko so se pogovarjali z dohtar Bleiweisom.

Amerikanec (j i p o d a k o z a r e c). Pite, pite, drugo pa odnesite v vašo sobo. Nič se ne jezite, da sva vam ušla, pogovorila sva se marsikaj iz mladih let.

Radegunda (k i p i j e, v z e m e p o s o d o t e r o d i d e z A m e r i k a n c e m n a d e s n o). Le brzo spravi vse v red, da se gospodje ne bodo jezili. Vi Amerikanec pa kar z menoj! (O d i d e t a n a d e s n o).

TRETJI PRIZOR.

Hišnik (s a m).

Hišnik (k i j e v s t a l, s p r a v i s t o l e v r e d). Dohtar Tavčar, dohtar Tavčar! (S e s m e j e). Še sedaj ne morem pozabiti tiste slike v "Osi". "Osa", ti presneta "Osa", še jaz bi bil kmalu prišel v "Oso". No hvala Bogu, samo za las je manjkalo; pa naj bo, kakor hoče; se pravi: samo za en las. Oh, dohtar Tavčar, tisti jager, s puško na rami, s peresom za klobukom (p o m a k n e k l o b u k n a z a j), tisto levico pa takole. (S k l j u č i r o k o n e k o l i k o o d s e b e d a m u o d p e s t i v i s i, k a k o r m r t v a, z d e s n i c o p a d r ž i k o z a r e c o b s e b i, k a k o r b i p u š k o d r ž a l). Zajec pa beži skokonogo, češ: le beži, si itak presuh!

ČETRTI PRIZOR.

Hišnik in Tavčar.

Tavčar (z desne, obstane začuden med vrati.) Hišnik, hišnik! Kaj pa je z vami?

Hišnik (naglo odskoči, spi je vino, kozarec vtakne v žep). Gospod dohtar! Če se človek od volka meni, pa volk pride.

Tavčar, (ki je stopil med tem v sobo, smeje). No, hišnik, kaj sem res že volk?

Hišnik (pride nekoliko k sapi). Bog varuj, tega nisem mislil, le ljudje pravijo tako — pregovor se tako glasi!

Tavčar Pregovor tudi pravi: da, si ti en vinski brat, ki pije ga rad!

Hišnik (vesel). O, gospod, tisto pa tisto, pijem ga pa rad, do prave meje. O tisto pa, tisto. Naj ne zamerijo, če sem jih motil. (Se prikloni in odide na desno). Sluga ponižen!

PETI PRIZOR.

Tavčar in Triller.

Tavčar (hodi gor in dol, premišljuje obstoji). Še nikogar ni; kajpak, kakor navadno. — Ali — sem pa jaz vedno prezgoden.

Triller (pride zadaj, obstoji pri vratih). Sam! — Saj sem vedel, da bom prvi.

Oba (sežeta si v roke, zatem

odložita klobuke na mizico v o z a d j u). Na zdar, kolega!

Triller. Prav bi bilo, če bi bila gospoda točnejša, osobito, ker se gre za čast naroda!

Tavčar. Vidiš prijatelj, jaz sem bil že pred teboj tukaj in nič se ne jezim čez prepozne, va-
jen sem čakati. Ko pa pridejo zadnji, se opravi-
čujejo na vse pretege s svojim zadržkom. Če
pa jim kaj rečeš, čutijo se užaljene in domišljajo
si, da jih preziramo. Osobito mlajši gospodje
nam očitajo, da jim ne damo prilike, da bi poka-
zali svojo zmožnost v korist naroda.

Triller. (P r e g l e d u j e "S l o v e n c a").
Res je; in v takem slučaju se spozabijo tako da-
leč, da sočustvujejo z nasprotno politično stran-
ko in sežejo tako daleč, da si začnejo kopati
grob, lastnim idealom.

Tavčar. Da res je; koliko poznam takih
tovarišev. Marsikateri se je že pokesal, ko je
sprevidel svoj napačni korak, rekoč: "Prenaglil
sem se". To je vse, kar stori, a krivice vendar
le ostanejo v škodo stranke, ki zastopa njihove
prvotne ideale. — Žalostno!

Triller. Toda, tu govoriva o strankah, na-
mesto da bi vsi Slovenci skupno dvignili svoj
glas in zahtevali zadoščenje za krute napade
ptujskih nemčurjev. Zatoraj, združimo se pod
slovenskim praporom, da bode sovražnika strah,
ko bode ugledal, naše vrste. (G l e d a n a u r o).
Čudno vendar, da jih še ni!

Tavčar. Neodpustljivo bi bilo, ko bi da-
nes koga manjkalo, ko je vsakemu znano, da
se gre za odgovor na ptujske napade, to je: na
napade Nemčurjev proti mirnim zborovalcem

družbe sv. Cirila in Metoda, ki so se zbrali k letnemu zborovanju v Ptuj. Vsled tega mislim, da bodo vsaki čas tu.

Triller. Da, nikdar bi ne bil mislil, da so ptujski Nemčurji zmožni tako podlega dejanja.

Tavčar. Ne rekel bi nič, če bi napadli Nemci Slovence mož proti možu, a da se navali na posameznega Slovenca deset, ali več oboroženih ptujskih barab, to je vendar preveč!

Triller (je zno, divja po sobi). Škandal, to niso več ljudje, to so zverine! Kje je bila vendar mestna policija, da bi bila preprečila take silovitosti?

Tavčar (smehlja je). Prijatelj in ti praviš, da si politik, dober politik!? (Ga smehlja je gleda).

Triller (začuden gleda Tavčarja). Kako misliš? — Jaz te ne razumem — kaj hočeš reči s tem? Govori jasneje!

Tavčar (mu položi roko na ramo). Tacega vprašanja nisem pričakoval od tebe. Ali ne veš, če Nemci Slovence nakrešejo, se policija skrije in se prikaže še le tedaj, ko so Slovenci že dobro nakleščeni, da aretira tepene Slovence!

Triller (se oddahne, potolažen, mirno). Oprosti! Nisem mislil na proslulo nemško policijo, osobito ne na ono, na Šatjerskem.

ŠESTI PRIZOR.

Prejšnja, v ozadju nastopijo. Kokalj, Oražen in Prelovšek in se postavijo pozdravljaje med Tavčarja in Trillerja.

Kokalj (Tavčarju prijazno). Ma-

lo pozni smo, oziroma zadržani smo bili. Obiskali smo prijatelja, ki je bil priča ptujskim napadom in seveda tudi tepen. (Prot i o s t a l i m, o g o r č e n). Kaj ne da gospoda, nečuvane stvari nam je pravil gospod Zvonko, o ptujskem napadu, na katerega moramo odločno odgovoriti, ter s tem oprati slovensko čast!

Oražen. Tu ni premišljati, kaj naj storimo, ampak glasno moramo odgovoriti, da bode svet zvedel, kakšni so Nemčurji, ki na smrt pobijajo mirne Slovence in Slovenke.

Prelovšek. Človeka se poloti sveta jeza, če pomisli, da so Nemci nemoteni pobijali Slovence, pobijali šipe na Narodnem domu v Ptuj, razbijali vrata, a policija se za vse to še zmečila ni!!!

Tavčar. Najlepše pa je, da se je župan mesta Ptuj umaknil ter zvrča sedaj krivdo na druge, ko je potreba dati odgovor. Na vse to bi človek ne verjel, da so bili tepeni Slovenci od policajev zmerjani in tepeni, povrhu pa še aretirani. To je vendar nečuvono!

Triller. Naj bi to storil naš župan Hribar! He, to bi bil vrišč! Sicer pa — sramota za Nemce in 20. stoletje!

SEDMI PRIZOR.

Prejšnji in župan.

Župan (n a s t o p i z a d a j). Pozno, pozno gospoda! Čemu ne pričnete, ne čakajte na me, saj vam je znano, da sem preobložen z delom. Ne bodem mogel dolgo ostati; težko sem prišel, a gre se za čast naroda!

Tavčar. Toraj najzadnji pride in nas še priganja: (smehlja je) toraj le pričnimo.

Triller. Najbolje je, čas je tudi. —

Vsi (se posedejo v polkrogu po sobi. Kokalj sede za mizo v ospredju. Sede sledeče razvrščeni: Oražen, Triller, Prelovšek, Hribar in Tavčar).

Kokalj (stoječ za mizo). Pozdravljeni odborniki slovenskega društva! Namen današnje seje je, da se posvetujemo kaj imamo storiti na kruta žaljenja in krvave napade — na cvet Slovenstva, na čestite skupščinarje sv. Cirila in Metoda. — Bridka resnica je, da so bili Slovenci predvčerajšnjim napadeni od pijanih nemških barab — najetih ragrajačev; dame osuvane, tepene in z blatom ometane, ko so mirno došle k zborovanju v Ptuj. — Vprašam Vas gospodje tovariši, kje je bil takrat ptujski župan, ko je druhal pretepavala Slovence, da je bilo slov. občinstvo v smrtnem strahu pred podivjano druhaljo!?

Triller. Kovčeg je pripravljaj za potovanje.

Kokalj. Ali ni bila županova dolžnost, da varuje s pomočjo policije Slovence, ne pa, da beži v usodnem trenutku in prepusti oblast čez mesto pijani tolpi, da je svobodno udrihala po slov. glavah.

Triller. To bi bila županova dolžnost!

Kokalj. Zato naj bode namen današnje seje, da pokažemo našim sovragom, da nas ni volja prenašati takih batin, obenem pa da pokažemo vladi, da se zavedamo svojih pravic, da smo zadovoljni z ustavo, ki je za nas samo na

papirju; pač pa da hočemo biti enakopravni narod z drugimi narodi. Sedaj gospodje govorite! (Sede in položi nekaj časopisov pred se in polo papirja, na katero piše).

Prelovšek (n a g l o). Obračunati je potreba s ptujskimi Nemčurji, zadoščenja moramo iskati in tega zahtevajmo najodločneje. Če mi tega ne storimo, podkurimo Nemce v korajži. Ptujski napadi bi se potem obnovili in ne bomo si varni življenja v Ljubljani sami — ob belem dnevu!

Vsi (se še petaje pogovarjajo, nekateri vstanejo ogorčeni).

Triller. Mislil sem, da se bode kdo starejih oglasil in nasvetoval, kar bi bilo vredno naroda, ki hoče imeti med svetom kaj veljave in ugleda, ki se zaveda svojih pravic. — Ker se nihče ne oglasi, ampak vsak čaka do zadnjega in tovariš, predgovornik tudi ni ničesar nasvetoval in pokazal pota, ki bi nas pripeljal k zadoščenju, hočem po moji skromni zmožnosti nasvetovati, kaj ima storiti žaljeni narod, da dobi potrebno zadoščenje. — In to bi bilo (s p o v z d i g n j e n i m g l a s o m) v imenu vseh Slovencev protestirati proti krivicam in nasilstvu, ki se nam gode — na najvišjem mestu. Opisati zadnje dogodke in pripomniti, da je naš narod sit hlapčevanja, sit krivic, ki se mu gode; da ga je minula potrpežljivost in da si bode sam znal poiskati pravic, če mu jih vlada noče pripoznati! (G o v o r i r a z b u r j e n o). Če imamo dolžnost plačevati davke, če moramo dajati naše sinove, da se bijejo po vojnah, za nam sovražno avstrijsko, nezmožno vlado, je ravno te vlade

prokleta dolžnost, da nas ščiti pred nahujskano druhaljo! (N a d a l j u j e l a h n e j e). Pri tej priliki, omenim žalostno in bridko resnico, zakaj se Slovenci trumoma izseljujejo v tujino, da si zaslužijo potrebnega kruha, katerega jim domovina ne more dati. Ne mislite gospodje, da pobirajo naši rojaki na tujem denar na cesti. Ne, ne in stokrat ne! Pač pa si ga morajo trdo zaslužiti! In ravno v Ameriki, kjer je na tisoče Slovencev, morajo trdo delati, da si prislužijo najpotrebnejše. Kaj mislite gospoda, da bi ti mladi in čvrsti delavci, ki odhajajo v Ameriko, ne imeli doma dosti zaslužka, (v e d n o g l a s n e j e) če bi se tu ne šopiril oholi Nemec?! Najlepša leta in najboljše možke moči žrtvujejo naši rojaki v nevarnih tovarnah in še v nevarnejših rudokopih v tujini in stotine in stotine od njih se ne povrne nikdar več, v preljub domovino, ker se vsled pomanjkljivih varnostnih naredb v Ameriki ponesrečijo. Zakaj bi na Slovenskem ne imeli službe sami Slovenci, ne pa, da pride na vsacega Slovenca, pet Nemcev! Toraj v tem smislu in opiraje se na ta dejstva, naj se sestavi resolucija in protest ter se naj pošlje na pristojno mesto. (P o l a g o m a s e d e.)

Vsi. Dobro, dobro! Resnica je!

Kokalj. Da, prebridka resnica!

Tavčar (vstane in govori jako n a l a h k o). Resnica, gospoda, resnica! To verjame vsak in to spoznamo vsi. Največja resnica je, da si morajo Slovenci iskati kruha v tujini, doma pa se šopiri Nemec. Zakaj bi se ne živel Slovenec na lastni grudi, če se tujec lahko živi med nami? (T u b e s e d e n a t a n č-

no povdarja). Vzrok temu je, ker Nemec Nemca podpira in ker je vlada nemška, zato vsiljuje na vsa boljša mesta le Nemce, za nas Slovence pa nastavlja agente v Kolodvorskih ulicah, da spravljajo naše rojake preko morja v Ameriko. — Ponudimo se pri tej zadevi nekoliko dalje.

Kokalj. Opozarjam, da se pri tej stvari ne mudimo predolgo, ker ni na dnevnem redu in ker čas pohaja.

Hribar (gleda na uro). Prosil bi, da kmalu vkrenemo, kar je potrebno, čaka me še obilo posla.

Tavčar (še vedno stoječ). Kmalu končam, vendar smatram zadevo o Amerikanskih Slovencih za zelo važnō, ker — dokler se bode mladi in čvrsti svet trumoma izseljeval v Ameriko, ali kam drugam, tem več Nemcev bode prihajajo med nas. Temu pa odpomoremo, če zahtevamo na Slovenskem — Slovence v službah! Potem se bodo odprla mesta za vse sloje in marsikdo bode posvetil vse svoje moči v prospeh domovine. — Tega klica ne smemo nikdar preslišati. Zatoraj: dajmo narodu kruha in potem pa lahko zahtevamo, da nas tudi on v boju podpira. Dokler mu pa kažemo pot s trebuhom za kruhom v tujino. Tako dolgo ne smemo nikomur šteti v zlo, če se izseli, sebi in družini v korist. (Sede in šepeta s Hribarjem).

Vsi. Živio, dobro, dobro!

OSMI PRIZOR.

Prejšnji in Pustoslemšek.

Pustoslemšek (pride tiho v ozadju in sede zadaj med Hribarja in Tavčarja, pridno bilježi, kar se govori).

Oražen (vstane — počasi). Priznam, da trpi naš narod škodo, vendar od tega ima tudi nekaj dobička. Koliko denarja pošljejo rojaki domov, da se rešijo dolgov in pomagajo sebi in svojcem na noge, ko bi prišla drugače marsikatera kmetija — na boben.

Tavčar (naglo in prijazno). Prijatelj, to je ravno zlo v zlu. Če bi bilo doma za Slovence bolje preskrbljeno, da bi si lažje služili svoj kruh, ne delali bi dolga, tako, da bi ne bilo potreba ne hobna, ne — Amerike.

Oražen (vedno stoječ). Vse to priznam; ali na mah se ne more nikomur pomagati. Tudi priznavam, da je med tisoči Ameriški Slovenci komaj deset taci, ki se vrnejo domov zdravi in bogati. Največ se jih vrne bolnih, da tako zadnje dni trpkega življenja prežive med svojci v rojstnem kraju in da končno počivajo v rodni zemlji. (Sede).

Tavčar (vstane). Koliko jih pade v Ameriki — če ne zadeti od sile, pa zadeti od narodne mlačnosti, da pozabijo, da jih je rodila slovenska mati. (Govori trpko). In lahko trdim, da jih odpade nešteto število od Slovenstva — ki se nočejo priznavati več za Slovence — da odpadajo — kakor pada v pozni jeseni, velo listje raz drevja. — Koliko jih je

tudi, ki žele priti še enkrat v domovino, — jo videti še enkrat, pa jim denarna sredstva tega ne dopuščajo. Če se kdo ravno vrne v domovino, se zopet obrne v Ameriko, ker vidi, da gospodari v domovini tujec, tuja vlada, ki nas ne pozna drugje, kakor pri davkih. (S e d e).

Triller. Kako pa tudi? Slovenec v Ameriki, navajen tam zlate svobode, se tu, ko spozna kričeče razmere, prav od srca izrazi in ker pove resnico, pride z oblastjo navskriž, ki ga potem vlačí po ječah in mu naloži zaporno kazen za več mesecev. Koga naj bi potem veselila tužna domovina? Da tužna, pretužna, si nam lastna gruda! (S e d e).

Tavčar (v s t a n e). Konečno se ne sme zamolčati, kake krivice se gode marsikateri družini, koje gospodar živi v Ameriki. Žena, obremenjena z delom, pade kmalu pod težo lastnih skrbi. Denar, ki ga pošilja mož, se razgubi, začnjenja se potem nekako razskropljivo gospodarstvo in iz tega slede še druga gorja, kakor zakonska nezvestoba, detomori i. t. d. Taka družina je potem za vedno izgubljena. To so toraj posledice tega, ker nas tujec zatira, izkorišča, a tudi bije radi naše pohlevnosti. Te pohlevnosti (o g o r č e n, s p o v z d i g n j e n i m g l a s o m) pa mora biti enkrat konec, pa tudi vero, da je Nemec Bog, mi pa nič, mora vzeti vrag! Zatoraj, mi naj gospodarimo in služimo na lastni zemlji, katere nočemo odstopiti niti pedi, najmanj pa našemu zakletemu sovražniku! (S e d e).

Hribar (v s t a n e). Vse to je res, vendar z

lepimi govori ne pridemo do cilja. Ukrenimo kaj, kar bode držalo in polotimo se dela.

Kokalj (s e d i). To je naš namen!

Pustoslemšek. Kakor je posneti iz zadnjih poročil, se preganjanje Slovencev čimdalje bolj nadaljuje. Če mi hitro kaj ne ukrenemo, zrastel bode našim nasprotnikom še večji greben!

Tavčar (v s t a n e). Umevno je! Skličimo toraj "splošni slovenski protestni shod". Tam ukrenemo vse potrebno. Upam pa, da ne bode Slovenca v Ljubljani, ki bi ne pohitel na ta shod.

Hribar (v e d n o s t o j e č). To se pravi, skliče naj se shod, na katerem bode govorilo prebivalstvo Slovenske prestolice, to je: bele Ljubljanec. Dvigniti se mora glas žaljenega naroda, da bode odmeval tja do Dunaja; do zlate Prage — do bratov Čehov in do Belgrada — do bratov Srbov. Tu naj se izlije vsa bol, ki jo čuti preganjani slovenski narod. Tu naj izvira studenec narodne navdušenosti, ki naj krepi Slovenstvo širom mej slovenske dežele. Obmejni Slovenci pa naj bodo prepričani, da smo žnjimi, to je, da stojimo, v težkih časih, hrabro ob njih strani!

Vsi. Dobro, Živijo! Gotovo, mi jih ne zapustimo!

Kokalj. Gospod tovariš, to je Vaš stavljeni predlog?!

Tavčar. Da. Naj se skliče takoj jutri večer shod — v odgovor ptujskim napadom.

Kokalj (p i š e). Naj bi se predlagalo govornike.

Hribar. Naj se ne zabi povabiti okoličane na ta slovenski tabor, kakor: Šiščane, Ižane, Št.

Vidčane, Vičane in druge. Jutri naj govori bela Ljubljana in okolica v imenu vsega Slovenstva. (S e d e).

Kokalj. Gotovo, povabiti se mora vse, kdor le vtegne priti na shod. Kdo bode pa govornik na tem shodu?

Tavčar. Jaz predlagam tovariša Kokalja!

Vsi. Dobro, dobro!

Kokalj. In zakaj ravno jaz, ko je drugih starejših, bolj izkušenih govornikov dovolj?

Tavčar. Stopite tudi Vi mlajši v akcijo, da se utrdite v boju, nas starejše pa pustite za rezervo. (V s t a n e). Ste toraj vsi za to, da govori tovariš Kokalj?

Vsi (d v i g n e j o r o k e). Dobro, dobro!

Triller, Pomagati bode moral tudi tovariš Oračen, kajti jeden govornik ne bode zado-stoval.

Oračen (s e h o č e b r a n i t i). Veste, gospoda.....

Hribar. Le lepo tiho in ubogati. Ste slišali tovariša Tavčarja, kaj je rekel? (O s t a l i m). Toda, gospoda moja, vršiti se mora vse mirno in dostojno. Ni treba hujskanja, ker je ljudstvo že itak razdraženo. Ne prilivajmo toraj olja, gore-či grnadi.

Tavčar. Tudi Triller bode pomagal; on zna sukati jezik, ta narodni meč. (H r i b a r j u). Nič se ne boj, da nas Slovence na mah zapusti pohlevnost!

Pustoslemšek. To pač to! Pohlevnosti je treba pokazati vrata, potem postanemo vreden narod večjih narodov.

Vsi (vstanejo in odmikajo stole v ozadje).

DEVETI PRIZOR.

Prejšnji in Pirc.

Pirc (pride iz desne v delavski opravi, zgrbljen, opiraje se na palico, ob kateri mu visi dolg molek. Počasi se pomika naprej in se sili z naduho. Govori glasno, da, kričeče). Božji blagoslov vsem, ki ste pobožno zbrani!

Triller (kakor drugi se ozre v novodošlega). Kaj pa vi očka?

Pirc. Bog mi je vzel pred dvajset leti, oba volička.

Vsi (se smejejo). Ta je gluh.

Triller. Gluhi ste očka menda, (mu vpije na uho) gluhi!

Pirc. Nič, nikamor se mi ne mudi.

Vsi (se smejejo). Ta je gluh.

Pirc. Gospodje le zborujte, počil bi se rad, truden sem, le zborujte, saj nič ne slišim. (Potegne bližnji stol k vratom in se vsede). Gluh sem, kakor kamen, kakor kamen, sem gluh, gospodje!

Hribar. To je vendar preveč! Kaj hišnik nič ne pazi, kdo prihaja v poslopje! (Kliče pri desnih vratih.). Hišnik, Hišnik!

DESETI PRIZOR.

Prejšnji in Hišnik.

Hišnik (se globoko prikloni; ko

zagleda Pirca, se prestraši). Kaj želite gospodje?

Hribar (kaže na Pirca). Tega moža odpelji na prosto, klopi je zunaj pod košatimi kostonji dovolj, da se odpočije.

Hišnik (Pircu). Ti nesnaga ti, kje si mi pa ušel, da Te nisem opazil. (Ga sili ven.) Le pojdi z menoj, zunaj je dosti klopi.

Pirc (se brani). Pusti me, šleva! (Proti drugim). Gospodje, zebe me, zebe, grozno zebe. Le zborujte, le zborujte, saj sem gluh kakor kamen; nič ne slišim. (Vedno sedi).

Triller. Te nadloge ne bomo trpeli, Hišnik!

Hišnik (ga vzdiguje). Ven, mrcina!

Pirc. Pusti me, pokora! Pijan si!

Tavčar. Gospoda! (Govori, da ga Pirc ne sliši). Stvar je sumljiva, ta najbrže ni gluh. Bodimo pozorni!

Oražem. Dobro bi ga bilo skušati; zdravniška praksa, mu kmalu vrne sluh.

Vsi (pozorni v ospredju). Pst, pst.

Oražem (gre k Pircu, da ga slednji ne opazi in mu pošepeta na uho).

Pirc (se naglo okrene na Oražnovo stran z vso pozornostjo). Mislite?

Oražen (vesel). Ste ga slišali? To je pravi lopov, špijon deželne vlade. (Ga udari po grbi, da mu slednja zdrkne po hrbtu). Nemarnež! Vohun!

Triller (začuden). Vohun, Pirc?

Vsi (naglo proti njemu obrnjeni.) Deželne vlade vohun! Grdoba!

Tavčar. Lepa vlada, še lepši služabniki.

Hišnik. Ti goljuf ti, alo, ven! (Ga rine skozi vrata).

Vsi (se smejejo). Skupil jo je!

Pirc (se med vrati obrne). Romar — božjepotnik sem, in Vi ga preganjate kot gobovca. Ne bom molil za vas — vi — vi — .

Vsi. Le sami zase molite!

Prelovšek. Podlost deželne vlade!

Tavčar. Taka vlada zamore se obdržati edino le med Slovenci!

Triller (Oražnu). Hitro si ga imel. Hotel je poslušati, kaj vkrepamo. Proti taki vladi neizprosni boj.

Oražen. Seveda! Pojdemo dalje.

Kokalj. Razglas o shodu pa naj preskrbi Pustoslemšek, saj je urednik in bode najbolje ukrenil, da se privabi dosti ljudstva.

Pustoslemšek. Dobro, za-rano v jutro morajo biti gotovi, kaj ne da?

Tavčar. Ne le gotovi, temveč razglasi morajo biti tudi že razobešeni po mestu.

Kokalj. Še nismo gotovi! Treba nam je pri shodu tudi rediteljev.

ENAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in Gorindol.

Gorindol (trka na levi. Ker se nihče ne oglasi, vstopi plaho in ker ga nihče ne zapazi, kľaslja, da obrne nase pozornost).

Herr Purgermajster, Herr Purgermajster!

Vsi (se obrnejo in ga začudeno gledajo). Vi, postrešček, govorite nemško, kje pa ste?

Hribar (stopi k njemu). Prijatelj, vi ste Gorindol, kaj ne da? Ste li tudi vi špijon deželne vlade?

Gorindol. Gorindol, Herr Purgermajster, pred Prešernovem andenknom je moja štacija. Špijon pa ne!

Oražen. Pred Prešernovim spomenikom stojite, pa vas ni strah, da bi vas Prešern ne zlasal, ko nemškutarite v beli Ljubljani? Ali ne veste, da je bil Prešern odločen Slovenec?

Gorindol (ves zmešan, ne ve, komu bi odgovoril.) E-e-e-

Hribar. Torej gospoda, stvar je končana, lahko odidem.

Gorindol. Herr — — — —

Triller. (Gorindolu). Vi slišite, ali ne znate slovensko? Kako se pa govori v Ljubljani?

Tavčar (govori s Kokaljem in Prelovškem). Tedaj vi opravite sigurno sami. Reditelje imate?

Prelovšek. Da, s Kokaljem jih bodeva preskrbela, kolikor je v najini moči. Sedaj se pa moram posloviti, gospoda moja. (Vzame klubuk).

Pustoslemšek. Počakaj, do tiskarne greva lahko skupaj. (Se odpravlja).

Tavčar. Ne pozabite na plakate, da bodejo o pravem času gotovi!

Pustoslemšek. Dobro, bodite brez skrbi!

Obadva. Na svidenje! (O d i d e t a z a - d a j).

DVANAJSTI PRIZOR.

Vsi prejšnji, brez Prelovška in Pustoslemška.

Gorindol (v zadregi jecljaje). Nej mi ne zamerja gspudi, k nisem holt hodu v sluvenske šule, tku alstn, tud nisem učen v sluvenski šprahi.

Oražen. Potruditi se morate, da si jo priučite. Za Slovenca je pač neobhodno potrebno, da zna materin jezik.

Gorindol. Bom, bom se potrudu, gspud. (K županu). Gspud žpan! Ena g'spa, ne vem kuk se pišeja, če se ne motm, pa vseglh, nisem ziher — Kuhen- Kuhen, Kuhenstancen, Francenkuhen. Še drugač se pišeja, Kuhen, Kuhen, — kaj je že blu ū sred, —

Hribar. Naj se piše, kakor se hoče, povej kaj je z njo, ime me ne zanima!

Gorindol (naglo). Ja že mam! Na-a, na jezik mi je že blu. (Kaže jezik). Nej mi no pumagaja — al vidja, na konc jezika ja imam, e, e, e, Kuheltancen, tancen, tancen, ukul malerija b najbl gvišen šlu. Aha, ja že mam e, e, e, Puheltancen, nak še drgač, deb ga hudi-man ga prmejš!

Hribar. Ne vem kaj ti manjka. Ali si ti blede? Povej, kaj je s tisto žensko!

Gorindol. Tista gspa k se pišeja Huften-ancen, nak na druga viža — sam djal: na, tle maš ena kronca, pa pejd k gspul žpan, pa jim

tkule puvej. Seveda govuri sa pu nemšk. Pa sa djal, Gens gleich zum Herr — — — —

Oražen (v s m e h u). No, le slovensko povej; kaj je hotela nemška gospa!

Gorindol. Alstn — — — Se prav, de sa djal, pejd k gspud žpan, pa jim puvej, če ne boja udpravl tisth utruk, k tam v tibuli žuga toučaja, boja tista gspa napravl ena voreng pršverenga, ena gvišna prtožnga.

Oražen. Zakaj pa bo napravila gospa "pršverenga"!?

Hribar. Glej Gorindol, jaz nimam časa, povej hitro kar veš — a sploh me ne zanima, nimam časa.

Gorindol. (H i t r o u d a r i z n o g o o b t l a). Aha, zdaj ja pa mam, — urag, spet mi je ušla, glih na konc jezika mi je bla. Tu je težaun, če člouk kej puzab; pa ta nemška špraha je že tku narudna.....

Triller. No prej si pa rekel, da ti gre s slovenščino težko; poglej kako si sam s seboj v navskrižju!

Kokalj. Kaj pa je gospoda? (S t o p i s T a v č a r j e m b l i ž j e). Kaj je tako smešnega?

Hribar. To je bebec, saj nič ne pove. Jaz moram iti, gospoda!

Gorindol (n a g l o). Prtožnga buja napravul, k utroc tam kukr je biu tist amerikansk cirkus, Balga, pa Belga, tista, ta velka žoga bi-jeja. Veja no, zavelj tga, ker ta gspa maja en- ga fidelna k mu pravja Cukerkrajzlčk, k ma črna dlaka, pa majhn gubc. Zdej je pa glih en po- ba s šlogarjem hotu udart žoga, je pa fidelna

zadeu po gube tku, da se je cela ura valu po tleh. Zdaj pa verlonga tista gspa, da morja žoga konfenzirat, pube pa razgnat, de fidl ne pride več v nesreča?

Vsi (se smejejo). Ta je lepa, res prav lepa!

Tavčar. Torej tu v beli Ljubljani naj bi našim otrokom prepovedali vsako prosto uro zaradi enega nemčurskega ščeneta. Gospoda, kam še pridemo?!

Triller (smejoč). Le povej gospej, da naj svojo "prtoženga" pošlje naravnost nemškemu cesarju, da bode rešil ubovega fidelna vsake nesreče.

Hribar. Sedaj Gorindol le pojdi v božjem imenu.

Gorindol (odhajaje se priklanja). Alstn, se zahvalm, sluga punižn. — In se prpu-ročam!

TRINAJSTI PRIZOR.

Prejšnji brez Gorindola.

Hribar (proti Tavčarju). Moje srčno sočutje, dragi tovariš, da je Tvoja gspa soproga prišla med razbojniško druhal v Ptuj.

Tavčar. Ni mi samo za mojo soprogo, ki je bila napadena, pač pa za vse Slovence in Slovenke, ki so morali občutiti, falotstvo ptuj-skih razbojnikov.

Oražen. Pa tudi gspa Svilkova je bila celo ranjena, če sem prav slišal.

Kokalj. Ubožica, koliko je prestala strahu.

ŠTIRINAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in Hišnik.

Hišnik (p r i d e p o č a s i i n s e p r i k l a n j a). Klanjam se, visoka gospoda!

Hribar. Kaj je novega?

Hišnik. Tri gospe so me poslale vprašat, če gospodje še zborujejo; ne, drugač so dejale; če smejo oni ven iti.

Triller (n e r v o z e n). Kaj pa vam je danes ljudje, ali ste zgubili res vso pamet?

Hišnik. Oh saj res! Jaz mislim, da so dejale, če bi one smele noter priti, ali pa, če bi kako drugač do njih prišle. Tako, tako so dejale; prosim na vslugo sem. (S e p r i k l a n j a i n g l o b o k o o d d a h n e).

Kokalj. Kje pa so tiste gospe?

Hišnik. Na onem voglu, pri tstranskem hodniku na desno, če se od leve zavije. Ne, če se od desne zavije, na desnem hodniku, na levem voglu.

Kokalj. Kaj blebečete, kdo vas neki razume. (G r e p o d a m e, o d h a j a z a d a j j). Znabiti res kdo zunaj čaka.

Tavčar. Kdo bi le bile? Mogoče odposlanstvo ženskega društva?

Hribar. Mogoče kaki preoblečeni špijoni. Žal mi je, da nisem že prej odšel, predolgo sem se že zadržal; čez glavo imam dela. —

Oražen (g l e d a n a u r o). Saperlot, že toliko ura? Jaz moram tudi hiteti.

Tavčar. Menda vaju dame ne preganjajo, potrпита še par minut.

Hribar (H i š n i k u). Do jutri moraš od-

straniti iz glavne dvorane vse stole; gotovo bo-
de toliko ljudi, da bi bili le v napotje. Odnese-
tudi iz te dvorane vse stole na podstrešje, ker
bode tudi ta dvorana, natlačena ljudi.

Hišnik. Že dobro, gospod, vse bo v redu!
Klanjam se, gospod, sluga sem! (O d i d e).

PETNAJSTI PRIZOR.

Prejšnji ter gospe, Tavčarjeva, Govekarje-
va, Zalaznikova, katere pripelje Kokalj.

Kokalj. Častite dame so čakale na hodni-
ku. Radovedne so, kaj se je ukrenilo.

Tavčar. To je lepo. Ko se bodo zanima-
le žene za narodni obstoj, imeli bomo tudi
več narodnih in neustrašenih mož. (S e g a v
r o k e). Gospa Govekar, kaj ne da? Gospodič-
na Zalaznikova, tudi Vi ste trpeli za narod.

Hribar (p r i p r a v l j a s t o l e). Prosim
čestite dame, poslužite se. Jako me veseli, da
se zanimате za narodno stvar. (S e d e j o o-
k o l i d a m).

Tavčarjeva (s e d e č a). Kadar opešate
vi borilci, tedaj nastopimo me, vsled tega je
treba, da se kaj priučimo.

Triller (k i s e d i n a l e v i T a v č a r-
j e v e). Jaz sem vedno vnet za žensko volilno
pravico; žena, ki se že sedaj zanima za obstoj
naroda, bi se potem veliko več. Na splošno pa,
čast narodnim borilkam!

Hribar. Dovolite, čestite dame, da vas na-
ravnost vprašam, kako je bilo v Ptuj. Ali je
resnica, kar pišejo slovenski listi? Oprostite to
vprašanje, ker časopisi včasih pretiravajo.

Tavčar. Neverni Tomaž! Cenjene dame, le povejte mu, da bode prepričan!

Tavčarjeva. Ko smo stopile iz železničnih voz, so na kolodvoru pridrvili nad nas upijanjeni možki s palicami. Niti mislile nismo, da velja to nam, a že je pričelo padati po nas. Nekateri so se vrnili v vozove, pa tudi tam ni bilo varno. Druhal je udrla tudi tja. Policije ni bilo nikjer, dasi smo jo klicali na pomoč. Tolpa nam je sledila do Narodnega doma. Med potjo so nas pa obmetavali z blatom in črnilom. Ko smo pa pribežali v Narodni dom, je druhal pričela pobijati šipe. Gospoda, drugo vam bode znano; kajti, kar pišejo slovenski listi, je resnica.

Tavčar (H r i b a r j u). Si čul? Verjameš?

Hribar. To je nečloveško.

Tavčar. Gospodična Zalaznik, ali so tudi vas ranili?

Zalaznikova. Da, marsikatero sem dobila čez hrbet, in če bi me ne varoval gospod Grebenc, bi bila gotovo udarcem podlegla.

Oražen. In vi gospa Govekarjeva? Vi ste jim menda ušli?

Govekarjeva. Res, stekla sem nazaj v železniški voz, toda druhal je pridrvila za menoj in mi strgala obleko. Hujšega se mi ni zgodilo, ker mi je pritekel na pomoč neki gospod, ki me je ubranil pred štirimi napadalci.

Hribar. Zares, nekaj neverjetnega. Toda upajmo, da se nam taka sramotna početja ne obnove! Jutri imamo shod in upam, da se ga udeleže vse zavedne dame, da tam vsi skupaj zahtevamo zadoščenja!

Tavčarjeva. Prišle bomo polnoštevilno, toda sovražniku odgovorimo odločno!

Oražen. Gospoda, čas hiti!

Tavčarjeva. Oprostite, da smo vas zadrževale, to pač stori naše goreče rodoljubje.

Vsi (vstanejo).

Hribar (Tavčarjevi ponudi roko). Prosim gospa!

Tavčar (Govekarjevi). Izvolite gospa!

Govekarjeva. Prosim gospod doktor!

Triller. Da bi bile vse narodne dame tako zavedne, kot ve čestite, potem bi bil slovenski narod na drugi stopnji, kot je danes.

Oražen. (Zalaznikov). Dovolite mi cenjena gospica!

Triller (odpre vrata ter odide s Kokaljema zadnji).

Vsi. (Odidejo iz prizorišča).

ŠESTNAJSTI PRIZOR.

Hišnik sam.

Hišnik (pokuka pri stranskih vratih). Kaj so že šli? Kar sram me je, da sem bil tako neroden. Na levem voglu desnega hodnika, če se z leve v stran zavije. Oh bedak, pa kaj hočem, ko so me dohtar Tavčar tako zmešali. Ampak sedaj pa bode drugače v Ljubljani! (Si mane roke). Nemške napise bomo sneli, pa bomo obesili samo slovenske. Potem pa tisti tajč po ljubljanskih gasah! Če

je bilo le kos gospodične, pa je že po tajčarsko brbrala! To je prav, da bomo nemčurstvu pokazali vrata, bomo vsaj vedeli, da smo Ljubljancje v Ljubljani!

SEDEMNAJSTI PRIZOR.

Hišnik in Pirc.

Pirc (prišepa pri stranskih vratih). Kanalje so odšle? Vi krivoverci, Bog vam bodi milostljiv, vrgli ste me na cesto.

Hišnik. Ti si špijon, še enkrat te zakadim vun, le stem razločkom, da te sedaj pahnem skozi okno.

Pirc. Križ božji, imej pamet, to so pagani, da mene kaj tacega dolže. Vidiš, frančiškani dele ta teden odpustke in prišel sem po nje; težko sem prišel, pa za odpustke se mora človek, že malo potruditi. Kristjan, ki veruješ v enega Boga, poglej sem! (Kaže blesteč cekin). Ali ga vidiš!

Hišnik. Vidim, vidim. Če imaš cekine, pa si kupi pošteno obleko. Ti si, in še enkrat rečem, da si — špijon!

Pirc. Bogu se potoži, ker natikaš poštenemu človeku slabo ime. Cekin poglej, če si človek božji!

Hišnik. Vidim, vidim, je že dobro.

Pirc. Dobro, našel sem ga, našel pred tvojim pragom, izpred katerega si ti romarja podil. Pravičen človek sem, ne želim tujega blaga, zato ti ga vračam, ker vem, da je tvoj.

Hišnik (n a s t r a n). Moj ni, jaz ga nisem zgubil. Sedaj je še vprašnje, če bo moj! (G l a s n o). Pošten človek si, to že vidim.

Pirc. Pametna je bila ta beseda. Na, vzemi ga, po poštenu poti ti ga vračam. (M u d a c e k i n). Sem še špijon?

Hišnik (n a s t r a n). Čimdalje večji špijon!

Pirc. Kaj godrnjaš, zini, če imaš pošteno srce.

Hišnik. Pošten človek ste, Bog mi odpusti greh, ki sem ga napravil.

Pirc. Dobro, vse naj bo pozabljeno.

Hišnik (s p r a v i c e k i n). Vse pozabljeno, cekin tudi.

Pirc. Sedaj pa k molitvi. — E, kaj pa so imeli gosposki hlačniki, čnobradi grdogledi, škrici prekanjeni, dolgopetci neverni!?

Hišnik. Nič nisem slišal.

Pirc. Malo si le poslušal, recimo pri vratih in škilil skozi ključavnico, zato, če zabavljajo čez hišnika, ki z Amerikancem popiva v zborovalni dvorani, s široko razkoračenimi nogami, na stolu.

Hišnik (z a č u d e n o d s k o č i). Ti veš? Kdo ti je povedal?

Pirc. Pusti tisto, reci le, da si prisluškoval.

Hišnik (p r e p a d e n). Sem.

Pirc. In kaj so ukrepali?

Hišnik (p o p a r j e n). Shod bodo sklicali.

Pirc. Čez vlado zabavljali?

Hišnik. Gotovo.

Pirc. "Živio, Srbi" klicali, kaj ne da?!

Hišnik. Najbrže.

Pirc (s k r i v n o p i š e). Čez Švarca zabavljali?

Hišnik. Menda že.

Pirc. Potem si moj prijatelj, molil bom, da se ne pogubiš. Zdrav ostani!

Hišnik (n a g l o, v e s e l o). Zdrav prijatelj! Poglej, poglej, če ni mogoče na pragu še kak cekin, najbrže sem jih še več izgubil.

Pirc (o d h a j a j e s e k r o h o t a). Ha, ha! Po odpustke grem, ne bom se na prage oziral. (O d i d e).

Hišnik (o d i d e z a n j i m, n a d e s n o).

OSEMNAJSTI PRIZOR.

Lilica sama.

Lilica (n a s t o p i z a d a j, b e l o o b l e č e n a s "p u n č k o" v n a r o č j u, p o j e). Slovenka sem — — —.

DEVETNAJSTI PRIZOR.

Lilica in **Hišnik** pozneje **Radegunda**.

Hišnik (i z d e s n e). Kaj pa ti čvrliš? Kdo ti je rekel hoditi sem? Ali mi greš — — —

Lilica. Mama je rekla, da naj grem pogledat, kaj delate, če niste šli v gostilno. (D e n e p u n č k o n a s t o l i n s e i g r a).

Hišnik. Kaj, v gostilno, ko imam polne roke dela. He, ta le cekin. (G l e d a c e k i n

v roki). Ni ga našel ne, ta špijon! To je vladni denar, s katerim me je hotel podkupit, da bi mu izdal, kake tajnosti. Da sem mu povedal, da bo shod, s tem mu nisem razodel nič tajnega, saj bi to jutri itak zvedel iz plakatov. Denar pa dam družbi sv. Cirila in Metoda, in tako bo nemška deželna vlada, nehote podpirala slovensko, šolsko družbo.

Radegunda (pride iz ozadja s cunj o v roki). Ali tako pospravljaš, že celo uro? Kaj ne, stojiš, pa prorokuješ! Ti hlaçon nemarni, ti!

Hišnik. Nič Radegundica, sladka moja, Nemce bo vse ta rogat vzel, smo že tako zapisal in podkrižal. Nič ne bodo več razbijal naših glav. (J o h o č e o b j e t i).

Radegunda (s e m u i z v i j e). Nič se ne prilizuj, delaj, delaj, kaj bi vedno norel, saj si že star, pa si še vedno tako neumen!

Hišnik. Kaj praviš neumen? Kar tako štemana ne bođi! Star sem res, v ljubezni sem pa vedno mlaj. Raj te imam, kakor kedaj preje. (S t e č e z a n j o).

DVAJSETI PRIZOR.

Prejšnji in Gorindol.

Ko steče Hišnik proti Radegundi, slednja zbeži na desno k izhodu, v tem nastopi naglo Gorindol, da telebne v Radegundo, da ona prestrašena odskoči ter bolestno zakriči in se prime za glavo.

Gorindol. Ja že mam! Kuheltancenmu-
hel! O, joj!

Radegunda. Oj moja glava, moja glava, ti
vragov Kuheltancen — — — —

Hišnik (j o o b j a m e). Oj moja revca,
al si se hudo, mislim, da ne bo sile?

Radegunda (v r ž e c u n j o i z r o k i n
o d i d e j o k a j e). Oh, Oh!

Hišnik (p o p a d e c u n j o i n j o v r-
ž e G o r i n d o l u). Na, ti ne pridiprav, Ku-
helteufeltancen! —

Gorindol (s e z g r a b i z a g l a v o).
Au, au, ob zobe sem! Au, au! (Z b e ž i).

EDEINDVAJSETI PRIZOR.

Hišnik. No, tako bodo šli vsi Nemci perka-
lafur, kakor je šel ta Kuheltancen. (R i n e
s t o l e s k u p a j). Sedaj je pa treba v roko
plunit, da bo kaj videt. Če pa bomo v Ljubljani
ta pravi Slovenci, bomo pa zapel, tako le: (P o-
j e).

Dolgo smo Nemčurjem kašo

Pihali pohlevni mi.

Oni pa brezbržnost našo

Smešili so brez skrbi.

In pri tem so se redili

Kot redi se v šumi polh.

Nam pa komaj privoščili

Nekaj shujšanih so bolh!

Šaj Slovenec je brezbržen,

Nemšk podpira rad napuh,

Kakor ovčka je ponižen
Za dolžnosti, slep in gluh.

* * *

Vseh stvari pa enkrat konec
Mora bit na vsak način!
Več ne bo nemčurski zvonec
Nam zvonil z nemčurskih lin.
Smo zbudili se iz spanja,
Govori se vsaj tako.
Nemcem naj se več ne sanja
Da ostane status quo!
Kuhltajč le vrag naj vzame
In pa te, k' ga govore,
Zlasti naše vrle dame,
Naj ga enkrat opuste!

* * *

Čast pač ni za našo ženo
Če gre k Nemcem po klobuk,
Ali stopa spredaj leno
Al pa zadaj vanjo smuk!
Ne redimo si na grudi
Nikdar več strupenih kač,
Tuje delo naj se studi
Zdelek naj bo le domač!
Kamor prideš, naj odmeva: —
"Svoji k svojim", kakor grom,
Pa bo kmalo nemška reva
Šla na boben — rom — pom — pom!
"Jež"

Tudi v Clevelandu*) našem
Naj godilo b' se tako
Da mošnjičku ne bo vašem
Predlo od Židov grdo zlo!
Trgovino imamo lastno
Ki blaga ima le kaj,
Zatoraj zvest ji bodi častno
Danes, jutri — vekomaj.

Zagrinjalo pade.

*) Beseda 'Cleveland' se lahko zameni s krajem, kjer se ta igra predstavlja.

Glasbo zložil E. M. Trošt.

DRUGO DEJANJE.

Na Marijenem trgu, 20. septembra proti večeru. Na levi v ospredju frančiškanska cerkev za njo St. Petra ulica v kotu na levi v ozadju Prešernov spomenik. V ozadju na sredi frančiškanski most ter se vidi daleč tja po Štritarjevi ulici pred rotovž. Nad rotovžem grad. Na desno in levo v ozadju hiše z drevjem. Na desni strani Prešernova ulica s pošto.

PRVI PRIZOR.

Ko se zagrinjalo dvigne, se pomika spreved občinstva iz desne na levo, prepevajoč pesem: "Hej Slovenci"; na čelu **Dr. Tavčarjeva**, ki nese slovensko zastavo z **Govekarjevo**, **Zalaznikovo** in drugimi narodnimi damami. Dame mahajo z rutami, možki s kloubki. V sprevedu so vse osebe razun **Hribarja**, **Tavčarja** in **Oražna**. Ko spreved odide za kulise, koraka četa vojakov na čelu **Mayerbuba** preko odra, od desne na levo. Ljudstvo hodi sem in tja in začudeno gleda korakajoče vojake. Čujejo se pogosto "Živio" klici. Žandarji pode ljudi iz odra in vpijejo: "Halts Maul!"

DRUGI PRIZOR.

Kokalj in **Triller** (prideta iz desne).

Triller. Toraj tako se bode postopalo v Ljubljani! Kdor bode zakričal "Živio", bode a-retiran! Ali ni to od sile?

Kokalj (r a z b u r j e n). Od sile, od sile, sramotno je to! V Ptuju so Nemci pobijali Slovence, a v Ljubljani tudi malo manjka. Niti "Živio" ne smemo klicati!

Triller. Vidiš tako je! Slovenci smo povsod zatirani! Nemec pa počenja, kar se mu zljubi. Mi pa, če le z mazincem ganemo, nas že zapirajo, kakor tolovaje.

Kokalj. Da, slabo je, A vendar predsinočni shod je pokazal, da so se pričeli Slovenci zavedati in to je najboljše znamenje za bodočnost Slovenije.

Triller. Obžalovati je le demonstracije, ki so se vršile po shodu. Jaz sem proti vsakemu nasilju. Nemško časopisje sedaj vpije, kakšni tolovaji smo Slovenci.

Kokalj. Prijatelj! Kaj pa Ptuj? Zakaj so Nemci pobijali mirne Slovence? Kdo jih je branil?

Triller. Res je! Nemški listi so tiho o nemških grozovitostih, o nas pa trosijo med svet najpodlejšo neresnico. —

Kokalj. No, potem pa mirno prenašajmo krivice, ki se nam gode; nastavljajmo jim hrbte, da nas bodo svobodno preteпали! Po mojem mnenju: zob za zob! Oni nas, mi njih! To bi bil najlepši odgovor. Čemu bi nas ravno oni bili, preteпали? — — —

Triller. Pst, ne govori tako glasno! Vojaki prihajajo. (Gleda na levo). Pogledaj, (kaže na levo), kako pode vojaki ljudstvo. (Čuje se "Živio" in povelje "Zurück"). Ali živimo še v ustavni Avstriji?

Ali se sme na tak način preganjati ljudstvo, če glasno pokaže, da je slovensko?

Kokalj. Zaradi par šip, ki jih je ljudstvo pobilo na kazini, nas bodo vlačili po ječah! Zaklinjam se prijatelj, da tega ne strpi moja duša, ker bije v mojih prsih slovensko srce!

TRETJI PRIZOR.

Prejšnji in Prelovšek.

Prelovšek (prileti z desne razburjen). A tu stojita, — prijatelja, — mirno — žandarji pa vlačijo nedolžne ljudi v ječo! To je kakor sodni dan! Kje so bili v Ptujju žandarji in vojaki, ko so Nemci pretepali mirne Slovence?

Kokalj. Povej, kaj se je zgodilo?

Prelovšek. Stal sem pred Auerjevo pivovarno, ko zakliče nekdo: "Živio Slovenci!" Kar se vsuje vojaštvo na nas z bajoneti; kdor ni bežal, jih je dobil, če se je pa pritožil, so ga žandarji vklenili in odvedli v ječo. (Pogleda na desno). Ha, tu prihajajo, le oglejte si jih! —

ČETRTI PRIZOR.

(Od desne pripeljejo žandarji dva vklenjena Slovenca in odidejo z njima na levo).

Triller. Toraj je res, kar mi je bilo neverjetno. Gospoda, kaj je storiti?

Kokalj (p r e m i š l j u j e). Seveda, Slovenci moramo biti pohlevni — o — kajpada!

Triller. Le do gotove meje naj gre vsaka stvar; ali bi bilo čudo, če nam zavre kri? Komaj smo glasno spregovorili, že so nad nami z bajoneti.

Prelovšek. Nek mlad poročnik, če se prav spominjam, se piše Mayer, ta smrkavi pobalin, divja s svojim vojaštvom, kakor divja hijena in vsled tega je ljudstvo že do skrajnosti razburjeno (S l i š i j o s e "Živio" k l i c i i n ž v i ž g i). Mayer je skrajno aroganten človek, nad ljudmi vedno kriči: "Halts Maul, windisches Gesindel"! Ali bomo to mirno prenašali; ali se moramo pustiti na lastni grudi preganjati, zaničevati?

Triller. Kje je pa župan?

Prelovšek. Tavčar me je tudi vprašal zanj, pa nisem vedel odgovra. Najbrže bo pri deželni vladi, pri posvetovanju.

Kokalj. Jaz hitim na magistrat in če dobim župana tam, ga prosim, da ščiti ljudstvo pred podivjano soldatesko.

Prelovšek. Če ga dobiš, povej mu, da je Mayerbub udril v vežo pri Auerju, tam spodil ljudi na ulico, kjer so jih žandarji suvali s puškami, nazadnje pa odvedli v ječo.

Kokalj. Počakajta, takoj se vrnem. (O d h i t i).

Triller. In čemu se je poslalo nemško vojaštvo na Slovence? Saj imamo vendar več slovenskih polkov.

Prelovšek. Zakaj? Zato, da izzivajo Slovence, jih pretepavajo in zapirajo. Saj nemška vlada to želi in podpira.

Triller. Da, saj to je sedaj pri vladi v navadi.

PETI PRIZOR.

Prejšnja in Pustoslemšek.

Pustoslemšek. (Prihiti z desne s papirji). Za Boga, kaj pa delate tu? Kaj se godi po Ljubljani! Žandarji vlačijo naše ljudi brez uzroka v ječo. Videl sem kako je neki vojak udaril s puško nekega fanta, drugi ga je pa prebodel, da si je fant ležal pobit na tleh.

Triller. Ti žandarji in vojaki niso ljudje, pač pa hijene!

Pustoslemšek (dviga pesti). Na to pa prično ranjenca vklepati. Kaj se je potem zgodilo z njim, ne vem. Odšel sem, ker nisem mogel gledati zverinskega početja tega barskega žandarstva. To je grozno! Po meni vse kipi!

Prelovšek. Ali moramo vse to mirno gledati? Ali ni nič krvi v nas?

Triller. Pomagajmo si, a kako?!

ŠESTI PRIZOR.

Prejšnja, Hišnik in Radegunda.

Hišnik (pridrvil ženo z leve).
Joj, joj, joj, kam pa naj greva, če ne domov?

Radegunda (jokaje se drži za bok).
Jojmene tle le me je, pa glih na kost!

Triller (in drugi jo obstopijo).
Kaj pa je, kaj se je zgodilo?

Radegunda. Žandar me je s flinto sunil, ko sva hotela iti dam.

Hišnik. Ubirala sva jo iz Narodnega doma, kar nas soldati zapodijo nazaj. Potem sem pa dejal žandarju, midva greva domov. Pa ni nič pomagalo, kar vpili so: "Zurück bindiše!" Ubral sem jo, kar se spomnim, da je žena zadaj. Zagledal sem jo ravno, ko jo je nek žandar s puško sunil pod rebra.

Prelovšek. Ali mu niste rekli, da gresta domov, zakaj vas niso pustili naprej?

Hišnik. Zato menda, ker smo Slovenci.

Radegunda. Oj, to me boli!

Prelovšek. Ali ste si zapomnili, kdo Vas je?

Hišnik. Kje hudimana, ki je toliko zmešnjave. Kanalčki so bili, pa žandarji.

SEDMI PRIZOR.

Prejšnji in Kokalj.

Od desne pripeljejo žandarji dva vklenjena Slovenca. Ljudstvo kliče: "Živio"! Zadaj pojejo "Hej Slovenci".

Kokalj (p r i d e z l e v e z a s o p l j e n). Župana ni na rotovžu, kar se sedaj godi v Zvezdi, je pa že preveč! Vojaki pritiskajo ljudi proti kazini, pred kazino pa že čakajo žandarji, ki potiskajo ljudstvo nazaj v vojaške bajonete.

Pustoslemšek. Kar počenja nocoj vojaštvo, to že ni več človeško, pa kje je vendar župan?

Kokalj. Župan je šel k vojaškemu poveljniku. Ta mu je pa naznanil, da župan nima v mestu ničesar govoriti in da je mesto sedaj v rokah vojaškega poveljnika.

Triller. Ni mogoče! To se pravi, da je sedaj nad nami nabrušen bajonet in nabasana puška.

Prelovšek. Naj se zgodi kar hoče, jaz hitim na rotovž, da zvem, kaj se bode ukrenilo. Pobijati se pač ne pustimo. (O d i d e).

Triller. Škandal! Sramota! To je naša vlada! Smilijo se mi ljudje, ki jih žandarji nedolžne uklepajo.

Pustoslemšek. Kaka razlika, Maribor, Celje, Ptuj ali Ljubljana? Pri nas, kjer je skoraj vse mirno, je vse polno vojaštva. — Drugje pa, kjer se pobija Slovence, — pa nič. —

Kokalj. Gospoda, jaz hitim k deželni vladi, zahteval bodem o tem pojasnila.

Triller. Le idi, pa povej nadutemu Švarotu, kar mu gre. Jaz poiščem pa Tavčarja, da posreduje odstranitev vojaštva.

Zadaj se čuje klice "Zurück Bande, Halts Maul!" Petje "Lepa naša domovina".

OSMI PRIZOR.

Pustoslemšek, Hišnik in Gorindol.

Pustoslemšek. Celo krdelo vojakov stoji z nasajenimi bajoneti pred deželnim sodiščem. (P o s l u š a p e t j e). Da, lepa si naša domovina, a tužna. Čez te hoče gospodariti tujec. A ne udamo se! Če bi imel Samson-ovo moč, kako bi zdrobil te proklete sovražnike v prah.

Hišnik in Gorindol (p r i d e t a z l e v e, s p r e d a j).

Gorindol. Kar živim, ne pomnim kaj takega.

Hišnik. Žena ni hotela iti domov, spravil sem jo k mojemu prijatelju, jaz sem ji pa komaj ušel. Sedaj, ko hočejo Ljubljano uničiti, naj bi sedel za pečjo, ne tega pa ne, če me prav ubijejo.

Pustoslemšek Kje sta pa bila?

Gorindol. Pr kulodvor, pa je tulk sldatov k listja in trave. Siebenundzvanzgari pa dragunarji na kujneh z golim sablam.

Hišnik. Gospod Kosler so dragonarje povabil na pir. Dal so jim deset faselnov, da ne bojo opešali. Dragonci so pili, kar se je dalo, pa se pridušali, kako bojo po Slovencih klestili.

Pustoslemšek (z a č u d e n). Kaj, Kosler je dal vojakom piva?

Hišnik. Pa še kako so pili, kakor žabe, pa ropotali s tistimi sablami.

Gorindol. Pa en ufcir je pa djau sudatom: Also, wer "Živio" schreit, den gleich nieder schiessen! Tu sem jaz slišal, pa deb ne smel "Živio" klicat, s tem pa jaz nisem einverstanden. (O d i d e t a n a d e s n o "Živio" k l i c a j e) .

DEVETI PRIZOR.

Prejšnji, Prelovšek, Tavčar in Oražen.

Prelovšek (prihiti iz leve). Kamor pridem, vse razburjeno, na rotovžu ne vedo ničesar. Vlada odreja vse po svoji volji. Če pojde to tako naprej, ne bomo vedeli ali, smo v Turčiji, ali na Kitajskem.

Pustoslemšek. Kaj si zvedel?

Prelovšek. Nič, prav nič!

Tavčar in Oražen (prideta skupaj iz leve).

Tavčar. Na vsak način moram jaz do prezidenta, deželna vlada je vzela vodstvo in poveljstvo v roke, toraj je ona odgovorna za vse, kar se zgodi.

Kokalj (z desne). Ničesar ne moremo doseči. Ljudstvo naj gre spati drugače ga bo vojaštvo pobilo; tako so mi svetovali pri deželni vladi.

Tavčar. Kaj si bil tam?

Kokalj: Da, ravno sedaj prihajam od tam.

Oražen. Kdo je v uradu?

Kokalj. Pri prezidentu so: general Girardini in žandarski ritmojster.

Tavčar. In kaj si jim povedal?

Kokalj. Niso mi dali besede. Prezident je rekel, da naj le bodem lepo potolažen, ker ima vso skrb za mesto, vlada in ta le gospod. Pri tem je kazal na generala, ki si je smehljuje vihal svoje brke. General mi je pa rekel, da naj gre ljudstvo spati, potem se mu ne bode ničesar zgodilo.

Tavčar. Seveda spati bi nas gonili, a mi smo zrel narod in se ne pustimo komandirati ne od Švarata, ne od kakega generala.

Oražen. Zakaj mu niste povedali, naj gre spati seganjat ljudi v Ptuj, tja, kjer divjajo Nemci in pobijajo mirne Slovence. Tja naj gre pogumni general!

Tavčar. Ogenj in žveplo nad Ljubljano, to je naloga birokratske Avstrijske vlade, a prestali smo Slovenci še hujše čase in gotovo bomo tudi te. Prijatelji, pojdite, mirite ljudstvo, da se ne zgodi kaj hujšega.

Gorindol (p r i h i t i z d e s n e p r e s t r a š e n). Gspudi, vojaki gredo!

Oražen. Svobodno jim, mi jih ne zadržujemo.

DESETI PRIZOR.

Prejšnji, Tavčarjeva, Govekarjeva, Zalaznikova in nekaj drugih pribeže iz desne proti levi, a tu stopita dva žandarja, in jim zakličeta:

“Halt! Zurück! Zadaj se pa čuje ‘U boj.’

Tavčarjeva. Povsodi nas preganjajo. Gospodje, kaj se to ne more zabraniti?

Oražen. Čestite dame! Proti bajonetom ne moremo storiti ničesar, toda z vlado bode-mo že obračunali.

Zalaznikova. V beli Ljubljani že človek ne sme na ulico, že ga zgrabi vojak.

Prelovšek. Žalibog da je tako, obupati pa ne smemo. Tudi vojaške nasilnosti bode enkrat konec.

ENAJSTI PRIZOR.

Prejšnji, žandarji in vojaki.

Žandarji pehajo ljudi iz leve proti desni, **Oražen**, **Prelovšek**, **Pustoslemšek** in **Kokalj** stojijo mirno. Dame se umaknejo na stran. Ljudstvo tišči na levo, tam jih pehajo vojaki nazaj. Orožniki na levi: “Stran, proč” ter sujejo ljudi s puškami.

Govekarjeva. Kam naj pa gremo, kamor pridemo, nas vojaki ne puste naprej. To ste živine!

Oražen (na levo). Toraj pustite ljudi naprej, če vidite, da jih od zadaj pode z bajoneti.

Žandar. Halts Maul, sonst schlage ich Sie nieder!

Prelovšek. Protestiram proti takim nasilstvom. Če zadaj pritiskajo vojaki, jih bode-te vendar skozi pustili.

Žandar (z nastavljenim bajonetom). "Zurück!"

Vojak. Vorwärts! Marsch! (Ljudstvo kriči in se stiska, ženske jokajo).

Oražen (kriči). Kje je poveljnik? Kaj hočete ljudstvu? Pustite ga naprej! Ljudstvo je vendar mirno!

Prelovšek (proti žandarju). Tacega nasilja ne dopustimo. Ali je to v imenu postave, ali na ta način mirite ljudi?

Tavčarjeva. Gospodje! Ali se nas hoče naravnost pomoriti? Kje je vladni komisar, kje je župan?

Pustoslemšek. Je li to človeško, drezati ljudi z nasajenimi bajoneti?

DVANAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in Mayerbub.

Mayerbub (pridivja na Prelovška u). Was haben Sie da zu reden, Vorwärts Marsch, windisches Gesindel! (Podi z golosabljo ljudi. Ljudje beže, Dame se držijo **Oražna**).

Prelovšek. Zahtevamo, da se z ljudmi postopa človeško. Psovke vam pa prepovedujemo.

Med tem prepirom se ženske zgražajo nad **Mayerbubom**, končno jih **Oražen** in **Kokalj** odpeljeta na levo.

TRINAJSTI PRIZOR.

Na odru ostanejo **Pustoslemšek**, **Prelovšek**,
Mayerbub, vojaki in žandarji. Zatem
prihiti **Triller**.

Mayerbub (skoči k **Prelovšku**
in ga zgrabi za suknjo). Was ha-
ben Sie gesagt? Sofort zwei Mann her!

Prelovšek. Postopajte z ljudmi človeško,
ne razburjajte jih s svojim zverinskim nasto-
pom.

Žandarja (skočita k **Prelovšku**
in ga vklepata).

Triller (in drugi zgrabijo **Pre-**
lovška in ga hočejo strgati
žandarjem a). Mi ga ne pustimo, nič-
sar vam ni storil.

Mayerbub (k orožnikom). Den
Mann gleich abführen!

Pustoslemšek (stopi pred **Mayer-**
buba). Welche Ursache haben Sie, den
Staats-Ingenieur zu verhaften. Er verlangt ja
nur Rücksicht für die Bevölkerung!

Mayerbub. Was geht Sie das an! Marsch!
(ga sune s sabljo v hrbet).

Pustoslemšek. Sie, ich bin Reserve-Offi-
cier! Da! (Mu poda vizitko).

Mayerbub (raztrga vizitko in
mu jo vrže pod noge, vojakom).
"Marschieren, Marsch!" (odide z vo-
jaki na desno).

Pustoslemšek. Pobalin! To ti hočem poplačati.

Triller. (Prelovško, katerega vkleenjenega odvedejo). Prijatelj, trpi kolikor moreš, saj trpiš za domovino. Jaz grem k deželnemu sodišču, da te izpuste. (Odi de).

ŠTIRINAJSTI PRIZOR.

Adamič, Amerikanec in občinstvo.

Od zadaj petje "Kje dom je moj".

Adamič (priede z Amerikancem z desne, pred pošto obstaneta, kjer mu kaže hiše). No stric, kako se Vam dopade Ljubljana? Lepa je in velika, kaj ne da?

Amerikanec. Yes, yes, Cleveland je še večji, New York pa še večji.

Adamič. Pa vendar se Vam tu bolj dopade, kakor v Ameriki.

Amerikanec, Šur, pa to ni za nič, ko se ljudje eden drugemu tolikanj odkrivajo in priklanjajo. Pa vse le v en gospod, pa gospod!

Adamič. To je vendar olika.

Amerikanec. Yes Sir. Olika, koliko pa imaš od nje. Že leta in leta hodiš v šolo, pa si še nič ne prislužiš, ali je to all right (ol rajt)!

Adamič. Nekaj let, to ni nič. Treba bode še dosti let, predno bodem sam svoj.

Amerikanec. Ne, to ni dobro, — is for nothing!

Adamič. Kaj v Ameriki nimate nič šol?

Amerikanec. So že, pa tam si vsaki takoj denar služi.

Adamič. Oj, — joj. Vidite stric — to je pošta, tam pa kazino, kjer so šipe pobite.

Amerikanec. Pojdiva pogledat. Come on!

Adamič. Ne stric, jaz moram domov.

Amerikanec. All right, pa pojdiva, si pa še jutri ogledava. Come on! (O d i d e t a n a l e v o).

PETNAJSTI PRIZOR.

Lunder in Gorsič.

Prideta zadnja med ljudstvom. Pred pošto se vstavita.

Lunder. Krasno je vspela današnja veselica.

Gorsič. Zelo lepo le predolgo sva se mudila.

Lunder. Draga moja, danes smo praznovali šestdesetletnico tiskarskega društva, to pač ni vsaki dan. Ali niso lepo peli?

Gorsič. Res lepo, kar očaralo me je.

Lunder. In ko bodeva midva mož in ženica, tedaj bodeva vedno prepevala, da nama bode življenje prijetnejše.

Gorsič. Dragec, kedaj pa bo to. Oh kedaj?

Lunder. Še kratki dve leti; ko bodem polnoleten, potem bodeš moja, za večno moja zlata dušca (j o s t i s n e k s e b i).

V ozadju se čuje petje "Lepa naša Domovina".

Goršič. Hitiva proti domu, pozno je, ljubček moj! (O d i d e t a).

Petje vedno glasneje, iz desne se čuje kó-
karanje vojakov.

ŠESTNAJSTI PRIZOR.

Tavčar, Triller in Hribar, pozneje vojaštvo. Vsi
pridejo z desne.

Tavčar. Švaro, prezident Švaro je odgovoren za vse posledice, ta zagrizen nemčur. Čemu je vzel županu vodstvo?

Hribar. Jaz sem pri deželni vladi protestiral, več ne morem storiti.

Triller. Naša dolžnost je, da preprečimo to samodržtvo. Gospodar Ljubljane mora biti župan (o d i d e j o n a l e v o).

SEDEMNAJSTI PRIZOR.

Pirc sam.

Pirc (s e p l a z i z a ž u p a n o m).
Protestiral, protestiral, kaj pak! Ni li od sile, kar počenjajo Slovenci. Vpijejo in kriče, da me je sram, da sem tudi jaz Slovenec. Ne bodeš županil dolgo Ljubljani, ne, odklenkalo ti bode in tudi tebi dolgobradi in grdogledi Tavčur in tebi rasposajeni Triller. (P i š e v n o t i c) .

Mayerbub (z a o d r o m). Habt Acht!
Marschieren, mir nach — Zug marsch!

OSEMNAJSTI PRIZOR.

Ljudstvo se zbira okrog Prešernovega spomenika in kliče "**Živio Slovenci**". Med njimi so **Pustoslemšek**, **Hišnik**, **Gorindol**, **Danilo** in drugi.

Danilo. Bežali pa ne bomo. Dokler mirno stojimo in prepevamo, nam nihče nič ne more. Zapojmo, hej, zapojmo! (Začne peti za njim vsa družba "**Hej Slovenci**").

DEVETNAJSTI PRIZOR.

Vsi prejšnji in **Mayerbub** z vojaki.

Mayerbub (prikoraka z desne z golo sabljo v roki, na čelu vojakov z nasajenimi bajoneti; gredo naravnost protimnožici. Petje poneha in ljudje beže). Vorwärts; Vorwärts, slovenisches Gesindl! (Protivojakom) Zug, halt! Wer "Šivijo" rufen wird, schiessen Sie ihm gleich nieder! (Tu igralec, ki igra Mayerja, odpelje vojake po svoji komandi, po vojaško, kakor se muzdi potrebno nadesno, da on kora-

ka na čelu vojakov, seveda s puškami na ramah).

Mayerbub. Marschieren, Zug marsch! (odkorakajo na desno).

DVAJSETI PRIZOR.

Pirc in dva žandarja.

Vsi stoje na sredi odra. **Pirc** pazno poslušaj, kaj se vrši za kulisami in pozivlja žandarja k pozornosti; za kulisami se začuje klic. **Bežite, vojaki gredo!** Kmalu za tem se čujejo kliči **Mayerbuba, Schnellfeuer! schiessen!** — Ljudstvo beži preplašeno preko odra iz leve na desno in kliče na pomoč. **Pomagajte, deset so jih ustrelili.** **Žandarja** stopita k vhodom in nastavita puške, ter ne pustita drugim na oder, kot vojakom, ki streljajo za bežečim ljudstvom iz leve na desno. **Mayerbub** divja z golo sabljo čez oder.

EDENINDVAJSETI PRIZOR.

Vse osobje, razun **Pirca**, ki je pobegnil med množico. Med bežečimi pade par možkih, ki poskušajo vstati in bežati dalje. Nekateri se drže za prsi, noge, i. t. d., obleže končno na odru. Iz desne prileti **Lilica** ter sleče suknjo in jo položi Borštniku pod glavo. Za tem steče za kulise in prinese vode in daje zaporedoma piti ležečim. (O p o z a r j a s e, d a s e

mora ta prizor vršiti v največji naglici).

Lilica (tolaži ležečega). Saj ni nič hudega, kmalu bo boljši.

Hribar, Tavčar, Triller (iz leve zasopljeno). Kaj se je zgodilo, čemu se je streljalo? Vi nas ne pustite naprej (odrinejo žandarja in hite k ranjencem).

Oražen, Pustoslemšek, Kokalj in Jerše (iz desne naglo). Kaj vi nas ne pustite k ranjencem, ki ste jih ustrelili, vi, vi krvoloki.

Ljudstvo (preplašeno in razburjeno pritiska zadaj v ospredje in stiska pesti). Krvoloki! Streljali so, pogledjte kri!

Mayerbub (iz desne z golo sabljo z žandarjem in vojakom, ki prikolovratijo s puškami v rokah z leve). "Abtreten" (odidejo z žandarji in vojaki na desno).

Oražen. Kaj so res streljali? (Preiskuje). Gospoda, tu na desni je rana, v prsa je ustreljen, rana je nevarna.

Hribar (k drugemu ranjencu). Tudi ta je ranjen! Skočite k telefonu in pokličite rešilni voz. Hitro, hitro, ker tu se gre za človeško življenje.

Tavčar (pomaga ranjencema). Ali je to človeško, je bilo treba streljati? Kaj tacega človek še ni doživel, da bi se streljalo

na nedolžne, bežeče ljudi! (Ljudstvo ogorčeno, možje odnesejo ranjence.)

Hribar. Ljudje, bodite mirni, saj bomo z krivci že drugje obračunali. Zatoraj, še enkrat, bodite mirni in ne razburjajte se.

Ljudstvo. Morilci, — morilci!

DVAINDVAJSETI PRIZOR.

Prejšnji, Danilo, Adamič, Lunder, Gorindol in Hišnik.

Od leve se čujejo kriki: Ustreljen je, umira! Ljudstvo drvi na desno.

Gorindol in Danilo (prineseta Adamiča na ospredje odra). Tam le pred škofijo je padel, mislim, da mu bo kmalu odleglo.

Hišnik (in nekdo drugi prineseta Lundra).

Vsi (hitijo k prinešenima).

Oražen (preiskuje Lundra). Desna stran skoz in skoz prestreljena. Vsaka pomoč zaman!

Triller (tolaži jokajočo zaročenko).

Goršič (pade pred Lundra, ihteč). Moj Dolfe, moj Dolfe, kaj je s teboj? Poglej me še enkrat.

Tavčar. Nebo! Ti vidiš kaj se godi z našim narodom. Bog, Ti glej krvave žrtve! In

iz te krvi, naj se rodi maščevanje za nedolžne žrtve.

Jerše (p r o t i A d a m i č u). Fantek moli za menoj, hudo si ranjen, Bog naj ti pomaga, nikomur nisi storil nič žalega.

Adamič. Kmalu — bodem — umrl, — kmalu. — Ne — povejte — moji — mamici, — drugače — — umrje — — tudi — — ona — — strahu.

Oražen. Lunder umira. Usmili se Bog slovenskega mučenika!

Jerše. Bog mu bodi milostljiv! (H i t i k L u n d r u).

Lunder. Slovenci — z Bogom! (U m r j e).

Tavčar. Oj z Bogom mučenik, z Bogom mlada duša.

Adamič. Poz-dra-vi-te — ma-mo — in — re-ci-te — jej, — da — sem — ne-dol-žen, — z Bo-gom. (U m r j e).

Čez oder marširajo vojaki, njim na čelu **Mayerbub.** Ljudstvo jim iz vseh grl kriči: **Morilci! Morilci!**

Zagrinjalo pade.

TRETJE DEJANJE.

Prizorišče, kakor v drugem dejanju; v ponedeljek jutro, 21. septembra. Na odru popolnoma tema.

PRVI PRIZOR.

Hišnik, Gorindol in Amerikanec.

Gorindol (p r i d e i z l e v e , p o d s u k n j o d r ž i n e m š k e n a p i s n e t a b l e). Vse je tih le pogumn sem, Cvetko, da še tu puberema nepotrebne, nemške napise.

Hišnik (p r i n e s e m a l o l e s t v o). Sedaj, ko je tekla slovenska kri, je naša dolžnost, da odstranimo vse nemške napise, napise naših smrtnih sovražnikov.

Amerikanec. Tu je padel mladi Adamič, nedolžen kot nežno dete v zibelki. Prijatelja! Mnogo sem hodil po svetu, prišel sem iz daljne Amerike, vendar nisem nikjer videl, da bi vojaški morili mirne ljudi.

Gorindol. He, tukaj je pa drgač. Živia zavpi, pa bo žandar z bajanetam nad tabo. In še hujše bo. Slišu sm, da bo vsak ustrlen, kdor bo zabavlu čez murilce.

Amerikanec. Tega sploh ne verjamem ne. Saj je deželni zbor, državni zbor, poslanci so naši možje. Ti ne bodo dopustili, da bi se z nami tako delalo.

Gorindol. Kua boš ti vedu, kua se pr nas gudi. Nemci sa povsod uvečin, ti delaja, kar očaja.

Hišnik. E, ne bode kar tako ne, sedaj že ne. Župan, se pravi: gospod župan, je znan povsodi, na Ruskem, Češkem, Polskem, Hrvaškem, Srbskem in zna vse jezike, ta bo ljudem dopovedal v državnem zboru, kako in kaj in pridobil jih za nas. Takrat bodo pa vsi poslanci glasovali proti vladi, ministri bodo morali odstopiti.

Amerikanec. Šur, tako bode in tako morabit. Slovenci se bomo še le pokazali!

Gorindol. Bo težk, pa bo vendar š! Stem je velik pomagan, ker se zna naš žpan u vseh jezikh zguvort.

Hišnik. Ko bodo ministri odstopili, potem pa pridejo v ministrstvo Čehi, Poljaki in Slovenci.

Gorindol in Amerikanec (v e s e l a). Potem bomo dali Nemcem, jim bomo že posvetili.

Hišnik. Potem pa bode vlada naša, saj kar so Čehi, to smo mi, kar smo mi, to so pa Čehi; pa bode ta vlada rekla: Švaro stran — kanalčki stran — nemški napisi stran — nemčurji stran!

Gorindol. Dol z Nemci, dol s zibenundzvangarji!

Hišnik (p o s l u š a, n a d e s n i s e č u j e r o p o t). Pst, pst! Tiho! Pst!

Amerikanec. Kaj je? Kdo je tam?

Vsi (g l e d a j o n a d e s n o — t i š i n a). Nič ni!

Gorindol. Podvizajma se, prislon lestva-
tu je nemški napis, ta mora v Ljubljana.

Hišnik (p r i s l o n i l e s t v o n a l e-
v i s t r a n i). Kdo gre na lestvo?

Amerikanec. Če ne gre drugi, grem jaz.
Ti Gorindol pazi, če kdo prihaja, Ti Hišnik drži
lestvo. Jedna, dve, tri in doli bo nepotrební
znak nemčurstva v Ljubljani.

Hišnik (d r ž i l e s t v o). Le hitro in
tiho, da ne bode ropota. Žandarji vedno stikajo
po mestu. Gorindol, če kaj zapaziš, le hitro
naznani.

Gorindol (s t o p i z a k u l i s e n a
d e s n o). Dobr! Le brzo! Pred kazina je
cela tolpa dunajskih žandarjev.

Amerikanec (k i j e z l e z e l n a l e-
s t v o, t r g a s h r u š č e m p l o č e v i n o
i n j o m e č e z r o p o t o m n a t l a). Tu
so te nepotrebne spake. Še tam je nekaj po-
dobnega. — Drži lestvo!

Gorindol (p r i l e t i n a o d e r). Za
božja volja, delajte tih! Žandarji greja!

Hišnik (n a g l o i n p r o s e č e). Mi-
rujte, mirujte! Po nas je, še postrelili nas bo-
do, skočite doli. Ne razbijajte preveč!

Žandarji (z a o d r o m n a d e s n i).
Kdo je tam, kaj delate? V imenu postave z
nami. Vi se upirate. Der verfluchter Kerl! Ich
werde dich schon sehen!

Amerikanec (v r ž e z a d n j o p l o č e-
v i n o, p o t e m s k o č i r a z l e s t v e).
Kaj bosta tako bojazljiva. Trije smo in ne
vstrašimo se treh.

Hišnik (pograbi lestvo in hoče oditi na levo). Bežimo, bežimo!

Gorindol. Semkaj greja! Skrima se! (Počene na desno).

Amerikanec (Hišniku). Položi lestvo na tla in se skri k nama. (Počene k Gorindolu).

Hišnik (vrže lestvo po tleh). Oh sedaj nas imajo! Deset let nam nihče ne izbriše. (Z desne se čuje.) Halt, halt! (Dve osebi drviti črez, oder, žandarja za njim).

I. Žandar (se spodtakne ob lestvo in pade, drugi na njega). Was, der Teufel ist wieder da! (Vstajata).

I. Žandar. Die verfluchten Windischen, diese Bagage!

I. Žandar. Das ist schon zu viel. Veš kaj?

II. Žandar. Was? Kaj misliš?

Hišnik. Bog in mati božja, izgubljeni smo.

Gorindol. Po nas je! O, svet Florijan!

I. Žandar. Oba sva neumna osla.

I. Žandar. Skoraj da!

I. Žandar. Kaj pa letava za prazen nič. Živa duša nam žalega ne stori, pa letamo za ljudmi, ko gredo mirno domov.

Amerikanec. Bedaka neumna sta, mar bi mirno spala!

II. Žandar. Befehl je Befehl, če jih več vloviva, več bo plačila; prej bo boljša služba.

I. žandar. Meni se vendarle vidi vse to prerobato. Služba gor, ali dol, kar je preveč, je preveč.

Gorindol. Ježešta! Vidu me je! Držite me!

I. Žandar. Enega že imam, ta mi ne zbeži!

Amerikanec. Zakaj pa nima vseh treh?

Hišnik. Bog nas varuj!

II. Žandar. Kdo ti ne zbeži?!

I. Žandar. Nek vohun, nek slepar, ki ga še nocoj dobim v roke. Prebrisan dečko je.

Gorindol (se globoko oddahne).
Hvala Bogu!

II. Žandar (hoče iti nalevo, zadene z nogo ob lestvo). Kaj pa je vendar tukaj? (Vzdigne lestvo). Ha, tatovi, ulomilci!

Gorindol. Ježešta! Zdaj sma pa preč.

Hišnik. Pomagaj si! Jaz se splazim proč.

I. Žandar. Vidiš, to je gotovo delo onega sleparja.

II. Žandar (prisloni lestvo v ozadje). Naznaniva to takoj našemu Wachtmajstru.

Gorindol (ki se plazi iz odra, zaškrta s čevljem). O jej!

I. Žandar. Halt! (Nastavi puško).

II. Žandar (kakor prvi). Wer da?!

Amerikanec (naglo vstane in zaviha rokave). Kaj hočeta, ponočnjaka?

II. Žandar. Was machen Sie da?

Amerikanec (dregne I. potem II. žandarja s pestjo v zobe, da se zvrneta po tleh). Tu imaš "Berda"!

Hišnik in Gorindol (skočita po

Koncu). Dol z morilci! (Z b e ž i t a n a l e v o).

Amerikanec (z g r a b i z a l e s t v o i n h i t i z a p r e j š n j i m a). Sedaj poznate Amerikanca.

I. Žandar (v s t a j a). Himmel, Kreuz, was war das?

II. Žandar (z d i h u j e). Meiner Seele! Moji zobje! Psi, kdo ste? Das ist doch zu dumm. Oh, oh zobje so mi zbili. (P l j u j e). To je bil udarec antikrista, ne človeka. Hitiva, da si spereva usta! (H i t i t a n a d e s n o).

V ozadju se dani. Lahni bliski prešinjajo oder, gromenje v daljavi.

TRETJI PRIZOR.

Pirc in Švaro.

Pirc (v č r n o - r j a v i s u k n j i z v i s o k i m k l o b u k o m , s p a l i c o v r o k i). Dani se, kmalu bode dan.

Švaro (v č r n i s u k n j i i n z m a j h n i m k l o b u k o m n e m i r e n i n b o j e č). Hier haben die hitzigen Siebenundzwanzieger geschossen!

Pirc. Hier, hier ist der Platz, wo die patriotische stramm deutsche Männer, mit den leutnant Mayer als Komandant geschossen haben.

Švaro. Nič govort taku glas. Bulje govort krajnsku, de kdu slišat ne mogu, lahko.

Pirc. Dobro, dobro. Če hočete imeti toraj

kak spomin od imenitnega večera pa začniva iskati.

Švaro (v z a m e m a l i r e f l e k t o r). Rad bi tu imel enga kugla za spomin na moja komanda, katerkrat sem bil tulk srčan, da sem pustila streljat. (I š č e t a p o t l e h).

Pirc. Ne vem, če bodo krogle tukaj, ker so tja na desno, med ljudi streljali.

Švaro (i š č e n a d e s n i). Anga kugel bi strašno rada našu. Udelat bi ga dala v medaljon.

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnja in Hišnik.

Švaro. Ga že mamo. Na, kuk je prijazna ta kugel. Sedaj hitim brž domu. Pazi, če vidiš kaj sumljivi, da mi prec anmeldaš.

Pirc. Važne reči, gospod, važne!

Švaro (o g l e d u j e k r o g l o, m o č n o z a b l i s n e). Mein Abraham und Isaac!

Pirc. Nič hudega ne bo. Na gradu so trikrat ustrelili. (Č u j e s e k l i c: V V o d m a t a g o r i).

Švaro. Ali vojaki strela?

Pirc. Ne, ne, saje so se kje v dimniku vnele.

Hišnik (s e p l a z i i z l e v e n a o d e r). Kdo sta?

Švaro. Ta kugel mi bo pomagal, da rad gvišnu ministr ratała. To smo kunštni, če ministr, ministr. (O d i d e n a d e s n o).

Pirc. Sedaj pa na delo. (Sleče sukno, jo preobrne in zopet obleče, potlači klobuk in zgrbančena, ter pokvečena spaka je gotova). Kdo bi si bil mislil, da bodem postal še tako imenitna oseba v Ljubljani. Sedaj je vse od mene odvisno. Komur hočem jaz prizanesti, temu se ne bode zgodilo nič hudega, kogar pa hočem potlačiti v ričet, temu ne pomaga noben svetnik. — Za prezidentom sem jaz prva glava na Krajskem. Če rečem prezidentu tako pa tako naredi, tako se zgodi. E, vi moji dolgoletni sovražniki, sedaj je prišla ura osvete, sedaj je prišel moj, dolgo pričakovani čas. Sedaj bodem pa navijal počasi, a tudi krepko, kakor navija mežnar cerkveno uro.

Hišnik (gre glasno čez oder in se spodtakne ob napisne table). Kaj pa to? O, dobro jutro očka! Od kod pa vi tako zgodaj?

Pirc (glasno). Se že dani, že!

Hišnik. He očka! (Mu tuli na uho). Vam je zopet burja sluh odnesla?

Pirc (odskoči, ko mu zatuli na uho). Oglušil, oglušil! Hudo oglušil, odkar se nisva videla. Ni čuda, da sem ob sluh, od tega pokanja. Hude čase imamo, Bog nas varuj!

Hišnik. Hude hude, ampak Vi ste še hujši.

Pirc. Zakaj sem hujši.

Hišnik. Ker prenašate hude čase!

Pirc. O, o. Veš kaj je novega?

Hišnik. Vem, dva so ubil, devet pa obstrelil.

Pirc. Beži, beži, kedaj pa so jih, ali so jih jako?

Hišnik. Nocoj, kaj nisi nič slišal?

Pirc. Nič, nič, v frančiškanski cerkvi, sem ves ljubi dan premolil, proti večeru sem pa zaspal. Ali so bili volkovi, ali medveje?

Hišnik (n a s t r a n). Vohun, kako vohuni. (G l a s n o). Mislim, da oboje, volkovi in medvedje.

Pirc. Čudne reči, povej naravnost, koga so ustrelil?

Hišnik (n a s t r a n). Le počakaj lopov! (G l a s n o). Če nisi nič slišal, ti povem vse, če boš tiho.

Pirc (n a g l o). Tiho, tiho, o kajpak!

Hišnik (č i m d a l j e b o l j t i h o). Kanalčki so streljali. Švaro jim je dovolil. Sedaj je pa prišel telegram iz Dunaja, da je Švaro odpoklican, vodstvo Ljubljane ima dobiti zopet župan!

Pirc (r a z k a č e n). Lažeš, ni res! Ni mogoče!

Hišnik. Resnica, kakor je resnica, da ti nisi gluha.

Pirc (s e d e l a g l u h h e g a). Praviš, da bode Hribar ob županstvo? Prav, prav, grd človek je! Kaj se krega s prezidentom!

Hišnik (h o č e i t i). Za vas vohune, je seveda grd človek.

Pirc. (g a z a d r Ź u j e). Počakaj, če si prijatelj krščanski; kaj si pravil preje? Švaro, da je odpoklican!

PETI PRIZOR.

Prejšnja, Danilo, Pustoslemšek in drugi

Danilo (z a o d r o m). Če ste Slovenci, izobesite v znak narodnega žalovanja črne zastave! Pokažite, da ste Slovenci. Nemške napise odstranite!

Na oder pride več moških, ki kličejo: **Ven s črnimi zastavami! Proč z nemškimi napisi!**

Danilo. Kdor je Slovenec, sedaj naj se pokaže!

Pustoslemšek. Popis sinočnih dogodkov izide v večerni izdaji danes ob peti uri. Zatoraj pridite točno ob petih v tiskarno. Naročite tudi vašim znancem, da se [Vam pridružijo.

Vsi. Dobro, dobro! Sedaj pa naprej!

(P o č a s i o d h a j a j o).

ŠESTI PRIZOR.

Pirc sam.

Pirc. E, tiček Pustoslemšek, te imam (P i š e v n o t i c). Zopet imam enega! Kaj enega, celo kopico! Naroča, da naj pridejo po "Narod" prej, nego navadno, ker ve, da ga bo državno pravništvo konfisciralo. Čakaj ti vodja tiskarne, ti moj večni nasprotnik, ti Verbajs, sedaj si v mojih rokah. (P r e m i š l j a). A, a, jo že imam. Če gre list ob petih iz tiskarne, se mu ne more nič. A, (v z a m e u r o v r o k e), ta le kazalec za deset mi-

nut poriniti naprej, bode pomagalo, da se napravi vspešna ovadba. Dobro, frančiškanska ura gre zmerom deset minut naprej. Sedaj je pet. Jaz napravim uro po frančiškanski (G l e d a n a d e s n o), gledam pa na uro deželnega dvorca. V ovadbo postavim neovrgljivi dokaz. "Uro napravil v jutro tega dne, po natančno idoči uri deželnega dvorca. Ha, ha, ha, Vi ste moji, vi ste moji! Ha. (S e k r o h o t a). Odstranjevali so napise, zopet ovadba. Ha, ha! (K r o h o t a j e o d i d e).

SEDMI PRIZOR.

Mayerbub z vojaki, Hišnik skrit na levi v ozadju

Mayerbub (z desne prikora ka na čelu vojakov, na sredi odra se vstavi). Zug halt! Rechts um! Ruth! Heute muss ich Euch beloben, ihr habts Euch tapfer benommen, was ich noch immer erwartet habe. Jetzt werden wir in die Kaserne abmarschieren. Wenn Euch die Commision fragt, wer den Befehl gegeben hat zu Schüssen, so beantworten Sie, dass die Leute haben Euch überfallen, mit Steinen und Ziegeln beworfen und mit die Revolvers bedrith. Ich habe Euch den Befehl gegeben zu schiessen und Sie haben mich warscheinlich verstanden "Feuer". Ihr musst sagen, dass die Steine sind auf uns gefallen und Ihr habts im Gegenwehr geschossen.

Tambor. Herr Leutnant! Ich melde ge-

horsamm, dass ich habe während des Schiessens die Uhr in der Hand gehabt und aufgepast.

Mayerbub. Sie dürfen dass nicht sagen, sonst wird die Commission nicht glauben wollen, dass die Leute uns überfallen haben. Noch etwas! Wenn wir in die Kaserne kommen, die Hälfte von Euch muss sich marod melden, dass heisst, dass Ihr habt's Wunden und körperlich beschädigt. Verstanden?!. Habt acht! Links um! Marschieren — Zug marsch! (O d k o r a k a j o n a l e v o).

Hišnik. (o d h i t i n a d e s n o s p r e d a j).

OSMI PRIZOR.

Adamičeva mati in dve ženski.

Počasi se je popolnoma zdanilo. Raz hiš vise črne zastave; nemški deli napisov so zakriti, ali prebarvani ali odtrgani.

Adamičeva mati (p r i p e l j e t e j o d v e ž e n i c i i z d e s n e, v s e t r i j o k a j o, n a s r e d i o d r a s e z g r u d i n a t l a, j o k a i n o b u p n o v i j e r o k e). Tukaj na tem prostoru je storil moj sin nasilno smrt! O moj Bog, zakaj dopuščaš nasilnosti. Ti večni in pravični Bog! O moj ljubi Bog, daj mi sina, o joj, joj, oh, oh! Moj sin kje si! Moj sin, kaj je s teboj! Oh, oh! Vso noč sem prejokala v skrbah, da se ti ne pripeti kaj hudega in tolažili so me, da si pri stricu in se vrneš v jutro. Oh, kje si, oglasi se! Oh moj ljubi sin! Saj te niso ustrelil, saj te niso! Čemu naj bi tebe ustrelili čemu, oh!

Ženske (j o t o l a ž i j o i n j i p o -
m a g a j o v s t a t i).

Mati. To je moja smrt, življenja je konec. Pridite in ustrelite še mene!

DEVETI PRIZOR.

Prejšnji, Hribar, Kokalj in Pustoslemšek

Hribar (o d d e s n e). Ves prostor tega trga sem sinoči preiskal z mestno komisijo, a niti jednega kamna nismo našli, niti ene opeke.

Mati (s e o b r n e n a d e s n o s p o v z d i g n j e n i m i r o k a m i). Gospodje! Kje je moj sin!? Dajte mi sina! Oh, oh, kje si drago sinko!

Hribar. Dragá mati! Udanost v božjo voljo, premaga vso nesrečo. Menda že mora biti tako. Nič se ne bojte, mogoče še ni tako hudo!

Mati (v s t a n e). Gospod, mislite, da ni umrl, da še živi, povejte, zinite, spregovorite! Oh sin moj, če še živiš, oglasi se!

Hribar. Zgodaj v jutru je še, v bolnišnico ne morete, idite domov in pozneje vas obvestimo o vsem. Le umirite se in pojdite domov.

Mati. Ne, domov ne grem, saj sem komaj čakala jutra, strašna je bila noč, sedaj grem, grem v mrtvašnico, vem, da mi hočete prikrivati strašno resnico, a jaz grem k tebi, dragi moj pristrčni sin! (H i t r o o d i d e z ž e n a m a n a l e v o).

DESETI PRIZOR.

Prejšnji, Tavčar in Hišnik.

Kokalj. Uboga žena, uboga žena!

Danilo. Na vse zgodaj je občinstvo izobesilo žalne zastave! Moj Bog, kako pretresa to mojo dušo!

Tavčar in Hišnik (i z d e s n e). Dobro jutro, gospodje!

Vsi. Dobro jutro in tako zgodaj!

Tavčar. Ni mogoče počivati! Ste li že slišali kaj počenja Mayerbub na vse zgodaj?

Vsi. Kaj, kaj, ta zverina!?

Tavčar. Hišnik (pokaže na Hišnika, ta se prikloni), prisopiha k meni in mi pove, da je Mayerbub tukaj zbral vse vojaštvo in ga učil, kako naj odgovarja komisiji, ki bode vojaštvo zaslišala.

Vsi. Kaj? Govori dalje!

Tavčar. Učil jih je, kako naj govore, da on ni zapovedal streljati, pač pa da so vojaki v veliki razburjenosti vsled frčanja kamenja in opeke ter pokanja revolverjev, sami streljali!

Vsi (vstopijo en korak nazaj in se primejo za glave, počasi). Kaj — — pokanja revolverjev, — — kaj!

Tavčar. Dalje, da naj se jih naznani vsaj polovica bolne in ranjene!

Kokalj. To presega pa že vse meje! Mi bomo nato seveda lepo molčali?!

Hribar. Hišnik! Kje si to slišal?

Hišnik. Tukaj le! (Pokaže, kjer stoji).

Hribar. Si li poznal vse vojake?

Hišnik. Seveda sem jih, Mayerbub, pa Zug kanalčkov je bilo.

Hribar. To moram brzojavno naznaniti na Dunaj!

Tavčar. Na Dunaj, na Dunaj, vrana — vrani — — — !

Hišnik. Gospodje, še nekaj! Plazil sem se za Mayerbubom in vojaki ki so odhajali v kosarno. Na poti jih je pa srečala tista stara ženica, ki je Mayerbub pri njej na stanovanju. Rekla mu je "Ti ubijalec, ti morilec, pod mojo streho nimaš več prostora! Grdoba ubijalska" in pljunila je pred njega.

Kokalj. Poštena žena, ki čuti z narodom.

Hribar. Čast ženi!

Pustolslemšek (n a g l o p i š e). Tako je!

Hribar. Hišnik, sedaj idi, zapomni si, kar si videl in slišal!

Hišnik. Do pičice si bom zapomnil. Z Bogom! (S e p r i k l a n j a i n o d i d e n a d e s n o).

ENAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in Pirc.

Pirc (n a d e s n i s p r e d a j s e p l a z i s t o k a i n k a š l j a t e r s e z v i j a). Uf, kakšna nesreča, uf!

Kokalj Poglejte ga, vohuna, sin lastne domovine se plazi po trebuhu, da bi svoje lastne rojake, ovajal nemškutarski vladi.

Pustoslemšek. Pfuj izdajalec!

Pirc (vpije in se dela gluhega). Bog daj vsem skup dobro jutro! Bog ve, če je še kakšna maša pri frančiškanih, rad bi pomolil za sinočne žrtve. (Se približa in prebira molek). Bog jim daj večno luč!

Tavčar. Človeče, nikar se še iz Boga ne norčuj. Nisem mislil, da bi zamogel slovenski sin postati, tako ostuden človek.

Pirc. Nič ne slišim, gospodje! Švaratu, Bog mu daj doberšen kotiček v peklu.

Hribar. Gospodje! Pustimo vohuna, rad bi nas napeljal, da bi zabavljali čez vlado, da bi nas potem zamogel ovaditi.

Pustoslemšek. Grdo, nesramno!

Hribar. Danes ob enajstih je izvanredna seja občinskega sveta. Upam, da bode poljnostevalna udeležba.

Tavčar. Prav, prav! O, pozabil sem omeniti, da greš k vojaškemu poveljniku in zahtevaš odstranitev Mayerbuba, da ne bode izzival ljudi. Hišnik je pozabil omeniti, da je dotično ženo potem surovo napadel, ter se zakadil v možake, ki so se za ženo potegnili. Toraj za javno varnost je naravnost neobhodno potrebno, da se tega poba odstrani.

Hribar. Dobro! Ti Kokalj greš z menoj, vidva; no Pustoslemšek gre tako v tiskarno, drugi se vidimo na rotovžu. Na svidenje! (Odhaja s Kokaljem na levo, ostali na desno).

DVANAJSTI PRIZOR.

Pir sam.

Pirc (gleda za odišlim, sedaj na levo in zopet na desno, potem se zravna pokonci in se glasno zakrohoče). Bedaki, bedaki, mene bodo ugnali, mene? Zopet ovadba! Tavčar in Hišnik sta nesramno lagala! O-vad-ba je - go-to-va! (Piše). Denarce bode deževalo. (Vzame denar iz žepa in šteje). Pet in dvajset, šest in dvajset, sedem in dvajset.....

TRINAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in žandarja.

Orožnika (na levi opazujeta Pirca).

Pirc (še vedno šteje). Kaj mene to briga, če kriče, da sem narodov ovajalec. To mi celo še dobro de, ker zdaj je že ministrom znano, da se morajo najprej z mano dogovoriti, če hočejo z uspehom dobro naskočiti, ter korenito pohoditi, ta lahkoverni narodič, ki ga vlada Švaro baronič.

Žandarja (naskočita Pirca). Ti rokovnjač, zabavljaš čez vlado, ti cigan, kar takoj z nama! (Gavklepata).

Pirc. Za vse svetnike božje, mirujta, služabnika mojega gospodarja!

I. Žandar (g a s u n e s p u š k o).
Tu, proklet Slovenec, boš še zabavljaj? Na
hudič! (G a o b d e l u j e t a s p u š k a -
m a).

Pirc (s e z g r u d i v k l e n j e n n a
t l a, j o k a j e). Gospodje, li ne poznate
zvestega služabnika. O joj, joj, to boli!

II. Žandar. Danes v jutro si nas ti sedaj
pa midva tebe. Na (g a s u j e). Na, pes
stari, pes beraški, tu je dvojno plačilo, na! (D o -
b r o d u š n o g a s u j e t a, o b a d a v a).
Na, na!

Pirc (o m a g a n s p o v z d i g n j e -
n i m i r o k a m i). In Gottes Namen, schlies-
sen Sie mir die Hände auf, dann will ich zeu-
gen, wer bin ich, bitte, bitte!!

Žandarja (o d s k o č i t a). Was bist
du doch? Du, Kanalja!

Pirc. Bitte, bitte!

Žandarja (o d v z a m e t a v e r i g e i z
r o k). Dokažite, kdo ste, če ne, začneva od
kraja!

Pirc (p o t r t i n z d i h o v a j e). Do-
bro, oh, dobro, sta mi prerahlala kosti. (I z
ž e p a v z a m e n e k a j p a p i r j a i n
g a p o d a ž a n d a r j e m a).

Žandarja (b e r e t a, k o n č n o o d -
s t o p i t a k o r a k n a s t r a n). Gospod
Pirc!

Pirc (z a d o v o l j e n g l e d a e n e g a,
p o t e m d r u z e g a, n a d e s n o). Kdo
sem?!

I. Žandar. Zvesti gospod služabnik mojega gospoda!

Pirc (n a l e v o). Kdo sem?

II. Žandar (t r e p e t a j o č). Prezvesti, prečislani, gospod Pirc!

Pirc (n a d e s n o). Kanalja! (N a l e v o). Lopov! (N a d e s n o). Cigan! (N a l e v o). Rokovnjač!

Žandarja (o b a d v a s k o č i t a h k r a t u k P i r c u i n g a p o l j u b l j a t a). Odpustite gospod! Odpustite gospod! (V s i t r i j e v o b j e m u z a p u š č a j o o d e r n a l e v o).

ŠTIRINAJSTI PRIZOR.

Mayerbub, žandarji, Hišnik, Pustoslemšek, Danilo, Gorindol, Amerikanec in občinstvo.

Ljudstvo hodi počasi gor in dol, stika glave in stiska pesti, iz vseh obrazov se bere srd in gnjev.

Danilo. Slovenci, pozor! (G o v o r n i š k o). Žalostni in resni so današnji časi, oprezní moramo biti vsepovsodi in kadarkoli, da poleg naših sinov, ki nam jih podivjano vojaštvo pod komando judovskih oficirjev strelja, da ne pridemo še ob naše premoženje. Branimo prvo, kakor tudi drugo. Bratje, kolikor vas je, branimo naš rod, in našo posest, da ne zapade mo sovragu v pest. Oznanjujte med narodom, kjerkoli imate priliko, da bijemo neizprosni boj vladi in njenim podpirateljem. Eden glavnih

stebrov je Kranjska šparkasa, ki podpira s stotisočaki nemško barbarstvo. Ta šparkasa pa dela dobiček z našim denarjem, ki ga imamo naloženega pri njej. Ljudstvo se je jelo zavdati in jemlje z mrzlično hitrico denar iz te nemške šparkase. Ljudje so v strahu, da v najkrajšem času propade. Kako tudi ne. V zadnjič ob času demonstracij je nočni čuvaj iz šparkase pobegnil k svoji ženi, in prepustil celo premoženje brez varuha. Kaj bi bilo, ljudje, če bi v takem času prišlo par tržaških svedrcev in vse premoženje lahko gre s takimi svedrci. Na tak način pridemo ob vse premoženje. Zato v ta prilog in v še mnogo drugih agitujte, da se ves denar naloži v slovenske, varne hranilnice. Če imate kaj bratov, sester, znancev in prijateljev v Ameriki pišite jim, naj dvignejo denar iz te šparkase in ga nalože v slovenske hranilnice. Odslej naprej, naj pošiljajo svoje težko prislužene novce, le v domače hranilnice.

Gorindol in Hišnik (p r i s o p i h a t a i z l e v e). Mayerbuba peljejo!

Ljudstvo. Mayerbuba! Dol z morilcem!

Gorindol. Na vislice žnjim!

Ljudstvo. Proč z ubijalcem. Dol z vladom! Živela Srbija!

Danilo. Ne kričite toliko, Mayerbub prihaja! Po meni vse vre!

Ljudstvo (č i m d a l j e v e č l j u d i s e n a b i r a i n k r i č i n a v s e g r l o). Ubijalec! Morilec!

Hišnik. Na vešala žnjim!

Ljudstvo. Na vešala žnjim!

Pustoslemšek (v s r e d i m e d l j u d - s t v o m). Slovenci, mirujte! Poslušajte! Tu je prostor, kjer sta naša mučenika izdihnili blage duše, ne umažimo rok na tem kraju z morilčevo krvjo! Stopimo na dve strani, da mu napravimo prost izhod iz mesta! Proč naj gre, proč!

Ljudstvo (s e p r e d e l i n a d v e s t r a n i). Proč žnjim!

Žandarji (p r i p e l j e j o M a y e r - b u b a brez sablje, ki jo nese I. žandar. Počasigredo iz leve proti desni. Dva žandarja ob strani, dva od zadaj znasajenimi bajoneti).

Ljudstvo (z a k r i č i v s e v p r e k i n ž u g a s p e s t m i). Mörder! Mörder!

Zagrinjalo pade.

ČETRTO DEJANJE.

V mestni zbornici na rotovžu 21. septembra. Po dvorani stoje v štirih vrstah stoli, iz ozadja v ospredje se razširjajoči, tako, da je spredaj na sredi dovolj prostora za nastope. V ozadju na sredi velik stol, pred njim mizica. Poleg mizice v kotu, na desni pisalnik z okroglim stolom. Galerija čez vse ozadje, nad glavnim županovim sedežem. Vsa galerija je ovita v črn flor od vrha do tal, s slovensko zastavo, preko flora od leve na desno, kjer na koncu visi k tlom. Vhodi na straneh. Na galeriji se vidi ljudi, samo od ramen navzgor.

PRVI PRIZOR.

Hribar, Triller in Oražen.

Hribar (govori na telefon, pretrga no). V žalne zastave ovita Ljubljana, plače za nedolžnimi žrtvami, ki so pustile svoja življenja, krvoloki soldateski. — Potrti rodoljubi stiskajo pesti, — dvigajo jih, — zahtevajo maščevanja. — Vsak Slovenec se zgraža nad dogodki sinočnega večera. Ob mrtvaškem odru nedolžnih žrtev, pa plače tužna Slovenija. Sinočni prizori! Smrtne rane na mladih prsih. Divjanje vojaštva! — Streljanje! Da, to niso sanje, pač pa britka resnica. Res je, skušali bomo vse — Hvala Bogu. Z Bogom!

Triller (sedi potrt v ospredju

n a d e s n i). Da, včeraj je žela nemška za-grizenost svoje zmagoslavje. — Morilci! Sedaj se neha naša potrpežljivost. Zahtevati moramo pravic, to kar imajo drugi narodi, pravico do življenja. Kaj se bomo res pustili klati, pijanim vojakom!!!

Oražen (p o t r t s e d i v o z a d j u n a l e v i). Zaman premišlujem, zakaj ležite žrtvi s prestreljenimi prsi na mrtvaškem odru? Zakaj se zvija v bolečinah toliko ranjencev v bolnici? Ali bi se trhla Avstrija zrušila v prah, če bi bela, a tužna Ljubljana ne imela po nedolžnem ubitih in ranjenih?!

Hribar. Tuga se bere na obrazu slehernemu Slovencu, a vendar pustiti je treba na stran vse druge ozire. Skrbimo ob splošnem narodnem žalovanju, da ohranimo mir, da ne oskrunimo spomina naših narodnih mučenikov. Čast zahteva, da žalujemo, a ob enem pa tudi, da nastopimo na merodajnih mestih, proti krutim morilcem in proti krivcem krvoprelitja.

DRUGI PRIZOR.

Prejšnji, Tavčar in Goršič

Tavčar (p r i v e d e G o r š i č e v o v d v o r a n o p r i s t r a n s k i h v r a t i h n a l e v i). Umirite se, draga gospodična. Ves slovenski narod bode dostojno maščeval po nedolžnem prelito kri. Tolaži naj vas zavest, da je vaš gospod zaročenec prelil svojo kri za narodno stvar, da je žrtvoval svoje na-debudno življenje na žrtvenik domovine!

Hribar, Triller, Oražen (prihite k Goršičevi in jej ponudijo stol). Sedite gospodična!

Goršič (v žalni obleki, s črnim klobukom, preko obraza črn pajčelon, in ihte, sede). Oh, oh!

Hribar. Oprostite, draga gospodična, da odpiramo vaše srčne rane, da vam budimo spomin na grozodejstvo prejšnje noči, a stvari na ljubo, povejte nam, kako je to prišlo, da je postal vaš zaročenec žrtev vojaške krutosti!

Goršič (p o č a s i in ihte). Ko sva se z Lundrom vračala iz veselice proti domu, šla sva preko Marijnega trga. Tam je stalo obilo občinstva, prepevaje narodne pesmi. Ves vesel mi je med potoma slikal Lunder najino bodočnost. (Z a č n e i h t e t i g l a s n e j e).

Oražen. Toraj nič hudega sluteč, sta se vračala domov?

Hribar. Uboga žrtev! Uboga žrtev!

Goršič. Ko sva potem šla čez frančiškanski most, začujeva korakanje vojakov. Tedaj so jeli ljudje bežati, na vse strani, ki so stali pred Prešernovim spomenikom. Tudi midva sva stopila hitreje. Zavila sva v šolski drevo-red, da se umakneva vojakom. Kar na enkrat se sliši za nama pok. Takoj potem je prišel Lunder omahovati. Podpirala sem ga, ko pa prideva pred škofijo, se zgrudi na tla. (P o s i l i j o g l a s e n j o k). Dragi Rudlof in odnesli so te mrtvega!

Hribar. Ne razburjajte se, draga gospodična. Zadosti smo slišali. Umirite se, pre-

pustite vso stvar nam, Bogu pa osveto. Grozna je zguba, huda je Vaša srčna rana, a tolaži naj Vas vsaj nekaj, to je — da plaka z Vami cela Slovenija!

Tavčar. Najbolje bode, draga gospodična, da Vas spremimo domov, da še sami ne obolite od prevelike tuge. Dovolj imamo že žrtev.

Goršič. Dal Bog, da bi prelita kri sahnila, dobro za narod in domovino! (S p o m o č j o H r i b a r j a i n O r a ž n a s e d v i g n e, k i j o o d p e l j e t a n a l e v o).

Tavčar (O r a ž n u). Vzemi ubogo gospodično v svoje varstvo.

TRETJI PRIZOR.

Prejšnja.

Gledata molče za odišlim, ko odidejo, se nasloni **Tavčar** na prvi stol.

Triller (s t o p i v o z a d j e).

Tavčar. Prijatelj! Krčijo se mi pesti, da bi udaril po človeških mesarjih; pa kaj bi pomagalo? Nič! Storiti se pa mora vse, da svet zve resnico o Ljubljanskih dogodkih. Zve naj, da so vojaki — tolovaji streljali na mirne ljudi in sicer na povelje krvoločnega, mlekozobega lajtnanta Mayerbuba.

Triller. Po celi Lubljani so se godila nečuvena nasiljstva; vojaštvo je divjalo, kakor sestradana zver; seveda pijano Kozlerjevega piva.

Tavčar. Da, svet kaj tacega še ni doživel.

Sramota za Koslerja. Njegovo pivo se mora vsakemu Slovincu studiti. Zaoriti mora po širni Sloveniji "Proč z nemškim Koslerjevim pivom! Nam Slovincem se gabi!"

Triller. Tako je, sezimo po domačem izdelku. In kaj naj sedaj stori slovenski narod ob tej nesreči? Bodemo li molčali?

Tavčar. Župan je že odposlal v imenu vsega slovenskega prebivalstva protest na najvišje mesto; opozoril je tudi slovanske državne poslance, da bodejo storili v prid Slovencev svojo dolžnost v državnem zboru. Na najvišjemu mestu se bode morala spregovoriti najodločnejša beseda. Slovenski narod mora dobiti častno zadoščenje in krivce mora zadeti stroga kazen. To morajo zahtevati naši poslanci, v imenu človekoljubja in pravice.

Triller. Ti osodepolni dnevi in dogodljaji naj bi zjediniли vse politične stranke v skupno delovanje. Kri nedolžnih naj bi ublažila politična nasprotja.

Tavčar. Upam, da se posreči skupen nastop! Kaj pa glede pogreba, ali se je že kaj vkrenilo?

Triller. Župan je mnenja, da bi vse potrebno oskrbela občina, na lastne stroške.

ČETRTI PRIZOR.

Prejšnja, Kokalj in Prelovšek.

Kokalj in Prelovšek (vstopita iz desne). Pozdravljena tovariša v tugi in bolesi!

Tavčar. Kaj se vrši med ljudstvom?

Kokalj. Med ljudstvom vlada grozna razburjenost.

Prelovšek. Ogorčenje je tako, da ne vem kaj se zgodi, če se ljudstvo ne pomiri.

Tavčar. Mirite, mirite, da ne bodo še enkrat pokale vojaške puške!

Kokalj. Mirite. Že dejstvo, da sta dva ubita, sedem težko in več lahko ranjenih, upliva na ljudi, kakor petrolej na ogenj. Najbolj pa boli ljudstvo, ko vidi žrtve na mrtvaškem odru.

Prelovšek. Da, pogled je res grozen in vtis, ki sta napravila na me, na mrtvaškem odru ležeča mladeniča, je neizbrisljiv in mi ostane v vednem spominu.

Triller. Kazinoti pa sedaj triumfirajo v zmagoslavju. (K r č i p e s t i i n d i v j a p o d v o r a n i). Triumfirajo, da!

Kokalj. Na lastna ušesa sem slišal, da se je neki stotnik sedemindvajsetega pešpolka izrazil: "Schade, dass nicht mehr gefallen sind". Okolu stoječi so mu na to klicali: "Bravo!" —

Vsi. Krvniki zverine!!

Tavčar. Če je to resnica, potem pošljimo to uniformirano zver v mestno klavnico, da se napije sveže krvi!

Kokalj. Nemški listi sedaj pišejo, da je bila sinoči cela Ljubljana po konci, da se je streljalo na vojaštvo z revolverji, metalo na nje opeko in kamenje. Pri tem seveda odobrava nastop vojaštva.

Prelovšek. Cela Ljubljana priča, da je to ostudna laž.

Triller. Ne bode drugače, kakor da na vse to damo primeren odgovor. Sile ni treba. Bojkotirati vse, kar je nemškega, postaviti slovenski narod na lastne gospodarske noge — to je najboljše sredstvo za vsa žaljenja in krute napade.

Kokalj. Da, tega se moremo polotiti. Pogledjmo to "Krajsko hranilnico", ta črv, ki se tako globoko zajeda v slovenski živelj. S slovenskim denarjem podpira naše najhujše sovražnike. Zatoraj je treba ljudstvo podučiti, da ga ne podpira, da dvigne svoje vloge iz tega proslulega zavoda in jih naloži v slovenske, v našo Mestno hranilnico, kjer so bolj varni in čigar dobiček ostane med Slovenci. Stem pa tudi razorožimo neprijatelje in jih ugonobimo prej, ko mislijo. Pogin nemškemu stebru! To je prvi korak, ki ga imamo storiti.

Tavčar. Da, ljudi je treba podučiti, da se zavedajo, povedati in razložiti se jim mora naše stališče, kakor tudi stališče Nemcev do imenovane hranilnice. Zabičati se jim mora, da moramo, prej ko mogoče stresti tega črva v prah.

Kokalj. Da, to moramo storiti. Toda gospoda, kmalu bi bil pozabil, da me je zadružni odbor pevskih društev naprosil, da poprosim župana, če jim dovoli skupno pevsko vajo v sosedni dvorani.

Triller. Pevci nastopijo skupno? To bode prizor! Mraz me že sedaj stresa, če mislim na pokopališče, — na uboge žrtve. (S t i s k a

pesti in se prijemlje za čelo).
Ah, ah!

Tavčar. Vsaj na videz se umirimo, če prav divja v duši strašni boj. Ti toraj stopiš k županu.

Kokalj. Da, mislim, da bode rad prepustil dvorano. (O d i d e n a l e v o).

Prelovšek. Jaz hitim h kolegom. Z Bogom. (O d i d e z a K o k a l j e m).

PETI PRIZOR.

Tavčar in Triller.

Tavčar. Ne povej županu, da sem prejel iz Dunaja brzojavko, da je naprosil ljubljanski general ministerskega predsednika, da razglasi čez mesto Ljubljano vojno stanje (V z e m e b r z o j a v k o i z ž e p a). Radoveden sem, če se ugodi tej zadevi. Bojim se, da!

Triller (r a z b u r j e n). Obsedno stanje!

ŠESTI PRIZOR.

Prejšnja, Hribar in Kokalj.

Hribar (p r i d e s K o k a l j e m z l e v e). Da, da, drage volje dam pevcem dvorano na razpolago. Drugo potrebno sem tudi vse vkrenil.

Kokalj. Hvala, srčna hvala! Takoj sporočim združenemu pevskemu odboru. Potem pa grem obiskati ranjence v bolnico. Z Bogom! (O d i d e).

Tavčar (s p r a v i b r z o j a v k o). Tako tesno mi je pri srcu ne vem kaj še vse pride nad nas.

Triller. To pride vse od prečute noči.

Hribar. Kako naj se živci umirijo, komaj zatisnem oči, že vidim pred seboj uboge žrtve.

SEDMI PRIZOR.

Prejšnji, **Tavčarjeva**, **Govekarjeva** in **Zalaznikova** vse v žalnih oblekah s črnim pajčelonom preko obraza.

Vsi. Klanjamo se, milostljive!

Tavčarjeva. Oprostite, če vas motimo.

Hribar. Prav veseli nas, da nas obiščete, saj nihče ne more dati bolni duši več okrepčila in poguma, kakor ravno čuteče, žensko srce.

Zalaznikova. Vi precenjate, naše slabe moči!

Triller. Naravnost rečeno, občudujemo vas, vrle dame v vašem narodnem čutu in ljubezni. vsa čast vam!

Tavčarjeva. Najhvaležnejše odklanjamo vsako pohvalo, ker dolžnost naša je, da pomagamo, kjer le moremo. Saj smo Slovenke in ostati hočemo vsikdar!

Govekarjeva. Gospoda, oprostite, ko bi bile me možki, godilo bi se včeraj drugače, Resnica je, da je pri vas možkih, postala — kri — voda.

Hribar. Oprostite, preudaren in odločen nastop o pravem času in ná pravem mestu nam

da, več zadoščenja, kakor nepremišljeno ravnanje.

Tavčarjeva. Da gospodje! Pravo mesto, pravi čas in zadoščenje. Samo o tem govorite! Kedaj pa pride tisti čas, ko pridemo do svojih pravic?!

Trilier. Da, čas hiti, a mi smo sužni istega!

Zalaznikova. Poročati smo vam hotele o ranjencih, katere smo obiskale v bolnici.

Govekarjeva. Oj, reveži koliko trpe!

Tavčarjeva. V srce se mi smilijo ubogi reveži!

Tavčar. Popoldne jih obiščem, upam, da bodem vtegnil! Sedaj povejte častite dame, kako je z ranjenci?

Govekarjeva. Hudo mi je, a povedati moram. Ranjenci leže v posebnim paviljonu. Njih stanje je res žalostno. Smiliti se morajo človeku, ko začnejo pripovedovati na kakšen način so bili ranjeni. Najbolj se mi je smilil dijak Borštnik. Revež ima prestreljene obe nogi. Na vprašanje, kako je bil ranjen, je odgovoril: Bežal sem z drugimi vred. Naenkrat se mi je nekaj zasvetilo pred očmi. Spreletelo me je po vsem telesu in naenkrat čutim, da me zapuščajo moči. Padel sem, a vendar sem bil še pri polni zavesti. Opazil sem, da mi iz noge curlja kri. Kmalu mi je pošel spomin. Le toliko vem, da je prihitela k meni neka deklica in mi podložila svojo suknjico pod glavo. (Si briše solze in ihti)

Hribar. Dovolj, dovolj je tuge!

Tavčar. Milostne, tudi Vas so potrli do-

godki zadnjih dni, vsled tega prosim, da se umirite, ne razburjajte se!

Zalaznikova. Ko bi se le človek mogel umiriti!

Tavčarjeva. Pojdimo, drage, čaka nas še obilo delo. Zdravi, gospodje! Pomnite, da smo v zgodovinsko važnih časih; pazite, da vas veliki dogodki ne najdejo, male može.

Dame (odidejo na levo). Z Bogom gospodje!

Vsi (jih spremljajo do vrat). Klanjamo se!

OSMI PRIZOR.

Vsi prejšnji brez dam.

Ko dame odidejo, zapoje zvonec pri telefonu, ki stoji na pisalniku, ali visi v ozadju na steni.

Hribar (stopi k telefonu). Halo! — Ljubljanski župan — — Klofač, poslanec Klofač! — — Izborno! — — Da Tavčar je tu in lahko govorite takoj žnjim — — Hvala, hvala. (Namigne Tavčarju, in mu poda naušesnik). Poslanec Klofač želi govoriti s teboj.

Ko Tavčar govori na telefon, se Hribar in Triller živahno pogovarjata v ospredju.

Tavčar (govori na telefon). Halo! — — Tako, tako! Jako me veseli. Radostno vas bomo pozdravili v žalni Ljubljani. — Prepričali se boste sami na lastne oči.

Počakam Vas na kolodvoru. Na svidenje! (K H r i b a r j u i n T r i l l e r j u). Klofač nas obišče, češki delegat! (V z a m e r u t o iz žepa, pri tem mu pade brzojavka na tla). Pomirite se, pomirite se! (O d i d e n a l e v o)

Hribar. Veliki dogodki, majhni možje! Prijatelj, kako britka resnica. (Z a g l e d a brzojavko in jo pobere). Brzojavka! (B e r e). "Dunaj, 21. septembra. Danes je ljubljanski vojaški povelnik zahteval od ministerskega predsednika izjemno stanje nad mestom. Minister se o tem še ni nič izjavil" — Čegava je ta brzojavka?

Triller. Tavčar je nekaj omenil o neki brzojavki!

Hribar. Ni mogoče! — Izjemno stanje v Ljubljani, ko je vendar vse tako mirno! (O d i d e n a l e v o).

DEVETI PRIZOR.

Triller in Pustoslemšek.

Pustoslemšek (p r i d e i z d e s n e). Menda seja še ni končana!

Triller. Ne, vsak čas se še le prične. Je kaj novega?

Pustoslemšek (v z a m e N a r o d i z ž e p a). Izdali smo posebno izdajo Naroda. (K a ž e l i s t) in sicer samo na jedni strani, kakor vidite, z imeni žrtev in ranjencev. V kljub temu, da smo se zdržali vsakega komentarja, ga je državno pravdnništvo zaplenilo.

Triller (v z a m e l i s t). Kaj! Ta vest o moritvi je bila zaplenjena! Toraj, še tega ne smemo poročati!

Pustoslemšek. Seveda, zamašiti nam hočejo usta, da bi svet ne zvedel resnice. To je gotovo. Sedaj pa moram v tiskarno, izročite list dr. Tavčarju. Na svidenje! (O d i d e n a d e s n o).

Triller (b e r e l i s t). Ta vlada ni samo hudobna, pač pa tudi smešna. Ni je dobiti primere, ki bi bila tej jednaka. Seveda vest jih peče, zaradi tega ne sme resnica v javnost. A, mi bodmo skrbeli da postane gospodom v vladni palači vroče na njihovih sedežih. Lok prenapet, počii! (O d i d e n a d e s n o).

DESETI PRIZOR.

Hribar sam.

Hribar (p r i d e z l e v e p o t r t, o p r e s e n a p r v i s t o l). Moje slutnje so se vresničile. Premalo je še teklo nedolžne krvi, te zverine je hočejo imeti še več! Ni še dosti klanja, sedaj hočejo imeti še obsedno stanje. — Dolgo let že županujem mestu, dolgo let gojim to nežno cvetko, a kar naenkrat se spravijo nad njo ti krvoločni tolovaji in hočejo na mah vse ugonobiti. — Brzobjavil sem tudi češkimi ministrom. (N a s t r a n i s e č u j e p e t j e). "Človek, glej dognanje svoje". Težki, hudi časi so prišli nad Slovence. Prestali

pa bomo tudi te in upajmo, da nam zasije zarja lepše bodočnosti.

ENAJSTI PRIZOR.

Med petjem prihajajo občinski svetniki iz leve v črnih oblekah. Nemo se klanjajo županu ter sedejo na svoje prostore. Galerija se prične polniti. V ospredju so Tavčarjeva, Govekarjeva, Zalaznikova, Dr. Kokalj, Prelovšek Danilo, Gorindol, Hišnik, Amerikanec i. t. d.

Hribar (g r e n a s v o j s e d e ž).

DVANAJSTI PRIZOR.

Ves občinski svet z natlačeno polno galerijo.

Hribar (p o z v o n i t e r v s t a n e).

Vsi (v s t a n e j o).

Hribar. Častiti gospodje občinski svetniki! Tla našega mesta so oškropljena s krvjo nedolžnih žrtev in po naših bolnicah zdihujejo ranjenci. Kri, ki puhti iz mestnega tlaka proti nebu in kliče na osveto, mi je dala povod, da sem vas, cenjeni tovariši, sklical, da v imenu stolnega mesta naše slovenske Ljubljane in cele Slovenije najodločnejše protestiramo proti vojaškemu, krutemu postopanju. Razburjenje zadnjih dni se je na mah spremenilo v globoko žalost. Vsled lahkomiselnosti vlade, ki je vzdrževanje miru v svoje področje, je padlo dvoje mladih življenj. (G a l e r i j a : m o r i l c i !) Srce se mi je trgalo, ko sem videl ležati

žrtve v njih lastni krvi. Res smo imeli v Ljubljani resne dneve, toda zgodilo se ni nič takega, kar bi bilo opravičevalo včerajšnje dogodke. Slovenskemu narodu niso bila tla nikdar postлана z rožicami, pač pa le s trnjem; toda nikdar še tega ni tako britko občutil, kakor baš sedaj. Padli ste dve žrtvi: Adamič in Lunder. Prvi, petnajstletni dijak, ljubljeneц svojih staršev, drugi pa dvaindvasetletni Rudolf Lunder, priden in marljiv mladenič. In ti Rudolf! Kakšna nerazumijiva tragika je v tvoji usodi? Ravno si pričel sanjati o srečnih dnevih, o samostojnosti, o domačem, lastnem ognjišču, ko te je zadela kroglija in ti vzela tvoje nadebudno življenje. Dala sta svoje življenje za lastni narod, ki se bode držal načela: "Prost mora biti, prost moj rod, na zemlji svoji, svoj gospod! — Zavkazal sem zvoniti po vseh cerkvah ljubljanskih, in jutri, ob mrtvaškem pogrebu bodo gorele po ulicah električne in plinove luči, zavite v črne flore. Položil sem tudi venec na krste z napisom: "Mesto Ljubljana, nedolžnim žrtvam".

Vsi (s e d e j o).

Hribar. Želi kdo gospodov besedo?

Tavčar (v s t a n e). Globoka žalost nas obdaja, kakor je rekel gospod župan; toda mestni svet ljubljanski obsoja z vsem srdom in gnevom (s p o v z d i g n j e n i m g l a s o m), katerega zamore roditi človekolubje in bratoljubje, da se je včerajšnja noč, nemško vojaštvo pod vodstvom nezrelega in brezvestnega častnika spozabilo tako daleč, da je brez

vsake potrebe streljalo na neoboroženo množico. (Galerija: **Morilci**). Ubili so prav kakor v klavnici, dve osebi, deloma še v otročji starosti. Mi jokamo in zdihujemo; obenem nas pretresa krvava zavest, da domovina, da država, tema ubogima otrokoma ni dala drugega, kakor prezgodnji grob. Pa ta grob se še ni zaprl, že ga skušajo onečastiti sovražniki našega naroda z lažjo, da so nemške puške morale pokati, ker je letelo kamenje, ker se je grozilo z revolverji. Te sence mi na ta dva mučenika ne pustimo pasti. Vsi, kar nas je tu, (vsi vstanejo), slovesno pričamo pred Bogom in pred ljudmi, da sta ta dva, ki počivata sedaj na mrtvaškem odru, pod plaščem zakona zgubila svoje mlado življenje, da sta bila umorjena, ne da bi se le za las pregrešila proti postavi. (Se oddahne. Galerija kriči: **Tako je**). Posušile se bodo solze tistih, ki so ljubili Rudolfa Lundra, vtihnili bode jok obupanih starišev Ivana Adamiča, ali ta dva groba bodeta še dolgo kričala proti nebu; kričala o tem, kako se je Avstrijska uprava v letu, ko smo praznovali šestdesetletnico cesarjevega jubileja, lahkomiljeno, in pregrešno igrala s človeškimi življenji. (Galerija: **Mi ne poznamo te šestdesetletnice**). Zahtevamo pa popolno zadoščenje za kri, ki je tekla. Končno stavim predlog, da zahteva mestna občina ljubljanska najstrožjo preikavo v sledečih točkah (bere): I. Čemu je vlada porabila ravno nemški polk, ko ve, da sovraži vse, kar je slovensko? II. Čemu se je izročilo

vodstvo zagrizenim oficirjem, ki poznajo le Halts Maul kulturo? III. Čemu se je streljalo na množico, ko je bežala? Ko bodo rešena ta vprašanja, tedaj bomo govorili dalje v državnem in deželnem zboru ter obračunali z morilci, če prav so še danes na Kranjskem vladni prezidenti. (G a l e r i j a: **Morilci! Morilci! Doli z vlado!**)

Vsi (s e d e j o).

Dr. Oražen. Ko so padle zadete prve žrtve, me poročnik Mayerbub ni pustil k ranjenecem. (G a l e r i j a: **Živina, zver, morilci!**) Vprašal sem Mayerbuba pozneje, zakaj je pustil streljati na bežeče ljudi, mi je rekel, da vsled tega, ker so bili vojaki napadeni. Ko sem zahteval, da mi naj pokaže ranjene vojake, mi je pripeljal vojaka, ki je imel črno za nohtom. (G a l e r i j a: **Škandal!**) Predlagam (b e r e): Občinski svet protestira najodločneje, proti kršenju občinske uprave stem, da je vzela deželna vlada županu vodstvo mesta iz rok, vsled česar je prišlo do tako nečloveških posledic. Ta protest naj se odpošlje na ministrstvo, in državnim poslancem, da zahtevajo na merodajnem mestu zadoščenja. (G a l e r i j a: **Tako je! To so zverine! Doli z morilci, doli z vlado!**)

Hribar. Gospodje, ki so za ta dva predloga gg. Tavčarja in Oražna, naj vstanejo.

Vsi (v s t a n e j o — s e d e j o).

Hribar. Predloga sta sprejeta.

Triller. Domovina tužna, koprneča v bolesti, išče tolažbe, po kateri se zaman ozira. Ozirala se je zaman, dokler se ni storil čudež.

da so se ob mrtvih truplih zjedini razprti Slovenci, da je iz prelite nedolžne krvi, poglalo seme ljubezni, seme sloge in jedinstva; ako bodejo ostali Slovenci tudi v naprej jedini, bode to najčastnejši spomin našim mučenikom. In to je uteha in tolažba, ki bode celila ranjena srca. V prijetno nalogo si štejem poročati vam, gospodi tovariši, da se je osnoval iz vsem treh strank skupni odbor, ki bode deloval za blagor in procvit domovine.

Vsi (z g a l e r i j o). Dobro, dobro!

TRINAJSTI PRIZOR.

Prejšnji in pismonoša.

Pismonoša (prinese brzojavko, se prikloni in odide).

Hribar (bere brzojavko). "Opozorjena po vaši brzojavki, kaj se kuje zoper nesrečno Ljubljano, izražava srčno sožalje nad grozno izgubo slovenskih sinov. Naznanjava, da sva ukrenila vse potrebno, da se ne odredi čez mesto obsedno stanje. Zagotavljava vas, da dokler bodeva midva ministra, ne bode tekla več kri v beli Ljubljani. Fidler, Prašek, češka ministra".

Vsi. Živio češka ministra!

Hribar. Vedel sem, da nas bratski češki narod ne zapusti v težkih časih. Slava jim!

Vsi. Slava Čehom! Živio, Čehi!

ŠTIRINAJSTI PRIZOR.

Vsi prejšnji in Švaro z žandarji.

Ko vstopi Švaro z desne z dvema žandarjema, ki obstojita pri vratih, zagromi galerija: **Ven z morilci! Dol žnjimi!** Župan zvoni, nemir narašča, občinski svetniki vstajajo in kličejo: **Kaj imajo tu žandarji?** Z galerije lete na Švarata in žandarje raznovrstni predmeti. Med tem hruščem namigne Švaro žandarjem naj odidejo. Žandarja odideta.

PETNAJSTI PRIZOR.

Vsi prejšnji brez žandarjev.

Hribar. Pozivljam opetovano galerijo, naj se vede mirno, drugače sem prisiljen, jo sprazniti!

Triller (z a s o p l j e n). Kri ni voda in stem naj gospod župan računa. Če se je ljudstvo razburilo, ko so se morilci vtihotapili v mestno zbornico, se jim mora dobrodušno odpustiti.

Švaro (s e g l o b o k o k l a n j a n a v s e s t r a n i). Hochgeehrter Stadtrath! Im Namen des Kaiser Franz — —

Obč. svetniki (s k o č i j o p o k o n c i). Tu se mora govoriti slovensko. (Galerija gromi: **Govori slovensko, morilec!**)

Hribar (z v o n i i n m i r i). Prosim mir gospoda! Zahtevam, da govorite slovensko!

Švaro (s t e ž a v o g o v o r i i n s t o k a). Visoka občinska svet!

Obč. svetnik. Čujmo, čujmo, ha ha!

Švaro. Prelita krv našega sine fas gospod supan prosim, fsemite fodstvo mesta Lublani v svoja roke.

Cražen (t r p k o s e s m e j o č). Opozarjam gospode, da ne pozabijo, da smo na Slovenskem!

Švaro (s e n e d a m o t i t i). Fi ste zmožna mir napraviti, da bo teku als gestern naša krv. Mi smo dober Wachtar, mirna človek. (P o d a p o l o p a p i r j a ž u p a n u i n b e ž i n a d e s n o).

Galerija (b e s n o k r i č i.) Morilec, lopov, ter meče klobuke in manšete v Švarata.

Obč. svetniki (ž u g a j o č p e s t m i). Kje si bil včeraj lopov?

Cražen (k a ž e k r v a v o m a n š e t o n d e s n i r o k i). Tu je kri lopov, ki vpije po maščevanju. (H i t i z a Š v a r a t o m, n a d e s n i r o k i). Tu je kri lopov, ki vpije

Dr. Triller (s e z a k a d i i s t o t a k o z a Š v a r a t o m, a i s t i z g i n e n a d e s n i). Morilec, kam bežiš!

Galerija Morilec, lopov, stran žnjim!

Zagrinjalo pade.

(KONEC.)

Najdeno Srce.

Povest iz življenja ameriških Slovencev.

I.

Margareta Slabečka, dobrodušna žena, dobra gospodinja in stroga zakonska polovica, je dobro vedela, da bode danes še prav gotovo jezna; jezna po pravici, kar že dolgo ni bila. Kadar pa je bila tista nesrečna ura v hiši, da se je naselila v Slabetovo hišo jeza in nejevolja, tedaj so vsi stanovalci, ki jih je bilo, kakor apostolov pri zadnji večerji, občutili zle posledice, nejevoljne in razdražene matere Slabečke.

To prerokovanje je ženica sklepala iz tega, ker si je morala svoj ne premajhni in rudeči nos, v enomer drgniti in ribati. Čimbolj si ga je drgnila, tembolj jo je srbel. Med tem nadležnim poslom, so ji pa neštevilni lonci na obširnem ognjišču, vse vprek kipeli in rene pokrivače, so kot na kljub drsele raz loncev in s hruščem in truščem ropotale in se vrtile po kuhinji. Da je v takem položaju mati, ne le drgnila svoj nos, pač pa tudi mahala okrog sebe, to je samoumevno.

Da jo je vse še tembolj jezilo, so ji oči vedno begale na steni visečo uro, koje kazalec je po mnenju matere Margarete, skokoma letel okrog. Bližal se je čas večerje, ko prihrumi in pribuči domov vseh dvanajstero Slabetovih apostolov z nejevoljnimi obrazi, lačnimi želodci in trudnimi rokami. Če večerja do njihovega prihoda ne bode gotova, pozneje bode še manj, ker vsikdar rogovilijo in razbijajo po kuhinji in mečejo prazne jedilne harmonike po vseh kotih, da je mater kar strah. Jeden nad drugim vpijejo in rohne, kdo se bode prej vnil, koliko je oni preveč vode porabil, da za zadnjega ni ničesar ostalo i. t. d. K tem nedostatkom pridejo še druge sitnosti, za katere Slabečka dobro ve, za to jim pripravi večerjo, predno pridejo domov.

Nič ni pomagalo, da je malo pohitela, se je že

z drugo stvarjo tembolj zamudila, da je nejevoljno segla z roko preko nosa in si ga je do dobra zdrgnila. Med tem nadležnim in nepreveč človekoljubnim poslom, je vstopila stara znanka naše matere — dobro znana klepetulja — Zvijačka.

Pod predpasnikom je prinesla, živo rudeč galon in ga postavila, smehljajočega lica na mizo, kjer je stalo obilo nepomite posode. "Hitite mati, hitite, kaj ne da; i kaj pak da; ženske smo že tako vedno vprežene, da se nas Bog vsmili!"

Zvijačka, mala in še tista suha postava, z dolgim obrazom, živimi očmi, dolgim krivim nosom in širocimi ustmi, ni čakala, da bi se gospodinja začudila nad njenim dohodom, osobito da bi izrazila veliko začudenje, nad živo rudečim galonom, v katerem je bila, gotovo materi priljubljena pijača. Pač pa je vrgla cunjce raz stola v kot, vso postavo, z glavo vred pa, zvila v velik vprašaj, jako krive zunanjsčine. Obraz je nategnila v skrbi polne gube in glavo podprla z rokama.

Če smo preje videli gospodinjo, kako je hitela in se boječe ozirala na hitro idočo uro, ravno tako se je sedaj brezskrbno obrnila odpeči in položila svoje težko telo na pručico nasproti, v skrbih se nahajajoče Zvijačke. Pručica in ona, obe ste zastokali, ko je obilo telo, zdrknilo v nižavo. Tedaj pa so se pozabile, srbeče bolečine na zribanem nosu. Odprla so se široka usta obeh ženic in jezik se je vrtel, kakor polomnjeno kolo starega mlina. Iz oči je švigal plamen veselja in srčnega zadovoljstva, ker je jezik razodeval to, kar je srce čutilo. Da se je zgovornost razvezala do skrajnosti na obeh straneh, se je pridno točilo iz rudečega galona, cekinasto vince. Cmokala sta jezika in desnice so pridno nosile, polne kupe, kipeče se tekočine k ustom. Lonci in kozice za maternim hrbtom so pa, ječale in kipele, da je vse vprek čvrčalo in brenčalo, kadilo se in žgalo. Kuhalo se je po previdnosti božji, brez nadzorstva skrbne gospodinje.

Iz kuhinje so držala vrata v jedilno sobo, ki so

bile zaprte, da se ni kadilo in vhaajala vročina tja notri.

V sobi iz kuhinje, ki je bila čedno opravljena, z belimi zastori na vseh štirih oknih in z velikim naslonjačem ob steni, je likala snežno belo perilo, domača hči Zosi, triindvajsetletna mladenka. Da ji ni bilo predolgočasno pri napornemu delu, se je gugal na hrastovem gugalniku štiriindvajsetletni mladenič, zagorelega lica in mrkega pogleda. Gugal se je in v zadregi premišljeval, kako bi sebi in dragi Žosi razvedril oblačno lice; obenem napeljal pogovor na srčno bol, ki se mu je vgnezdila v mlado srce. Obraz se mu ni razjasnil, tuga in žalost sta obvladala na njem, kot bi mu bilo usojeno: ti nisi rojen za nežno deklino, ob tvoji strani bi skoprnela, same otožnosti.

Tako sta oba molčala. Žosi, lepa, zala mladenka, vitke postave, bujnih kipečih prsi, črnih oči; svilenih las, je ob svojem delu večkrat segla z nežno roko k prsom, kjer pravijo ljudje, da je srce. Iz prsi se ji je izvil globok vzdih, ki je veljal — sama ni vedela komu. To je bilo le trenotek in že si je popravila goste kodre, ki so se ji usipali po belem čelu, in že je dalje hitela z delom, da čim preje spravi vse v red; kajti soboto popoldne je. Na ta dan je vedno polne roke dela.

Mladenič, pri Slabetovih poznan pod imenom — Čali, se je sam nad seboj jezil; nad svojo molčečnostjo, dolgočasno zoprnostjo, ki je kriva Žosinih globokih vzdihljajev. Nakoliko se je odkašljal, popravil obleko na sebi, počasi vstal in se bližal po prstih k njej. Lahno jo je prijel za nežno ročico, oči boječe obrnil, v njene žive bisere.

Njen globoki in mirni pogled, je ubozega Čalija popolnoma zmedel. Pobesil je oči v tla in z drhtečim glasom spregovoril: "Žosi —" Že mu je glas zastal v grlu. Pogum mu je vpadel, njeno desnico je spustil in sram ga je bilo. Še enkrat je poskusil srečo.

"Žosi, pojdeš nocoj z menoj v gledališče? Jako lepa predstava je napovedana. Obema bode v razvedrilo." Tu se je že toliko opogumil, da mu je

glas prijazno zvenel. Veselo je obrnil oči k njej. Na njenih rdečih ustnih je igral lahen nasmeh, na tistih rdečih, kipečih ustnih in pogumno je segel po njeni desnici.

Zgenila se je in otegnila mu je roko, nakar ga je živo pogledala, da je za hip pregnana otožnost, še turobnejše zavladata na njegovem obrazu. Hotela mu je z očmi povedati to, kar je pri njegovih besedah čutilo njeno srce. Iz prsij se ji je izvil lahen vzdihljaj kot južni vetrič, iz katerega je dihnul odgovor, da ona ne gre v gledališče, kjer se tako grdo norčuje, iz vsega kar je slovansko. Bila je odločna Slovenka, zato jo ni veselilo angleško gledališče.

“Nič se mi ne ljubi, in skoro gotovo ne pojdem”; mu je ona lahno odgovorila in segla po vroč likalnik.

“Zakaj ne, draga Žosi? Se li sramuješ iti z menoj — mar sem ti tako zoprn?”

“Ne Čali, tega nemoreš reči! Ničesar me ne veže do tebe, kakor tudi tebe ne do mene, a tega ne moreš trditi, da se te ogibljem ali celo sramujem. Ko bi bila temu resnica, ne bi šla zadnjič s teboj k slovenski predstavi.”

“Odpusti Žosi, če sem te stem žalil. Srce ne misli tako hudo, kakor je nerodni in neokrotni jezik povedal. Mislil sem, či si šla k slovenski predstavi, bodeš šla tem rajši v veliko gledališče. Saj veš, da s slovenskimi predstavami je vedno bolj žaltavo.”

“Ne, meni se pa te predstave še prav dopadejo;” mu je ona kljubovalno zatrjevala. “Ko sem videla prvič, pred kratkim uprizorjeno domoljubno igro, v resnici je bila predstava skromna, v primeri z velikimi gledališči, ali jaz sem se čutila domačo, veselo; srce se je radovalo, duša je plavala nad domačimi gaji in logi, slišala sem glas domačega zvona, ki je vabi ljudi k službi božji. Duša je bila doma, telo pa je sedelo v mali dvorani, na nizkem stolu, naše naselbine Ravsovine”.

“Ravsovine, Rav-so-vi-ne;” je momljal Čali v zadregi. Čutil je, da je sam pozabil domači kraj, da je njegovo srce pozabilo vse krasote in lepote, svoje

domovine. "Ravsovina, že to ime se mi ne dopade, ki so ga Slovenci dali tej naselbini; to me vselej jezi. Če pa pomislim, da se Slovenci vedno ravsajo in kavkasajo, jim moram pač odpustiti, ker to je le dokaz, da Slovenca šegavost nikdar ne zapusti"; je dodal on veselo.

"Kam si sedaj zašel," ga je karala Žosi, in pogled je razodeval, da hoče do konca dognati kaj misli Čali o slovenskih predstavah. "Tebi, seveda ni segla zadnja igra v srce, drugače bi se gotovo ne držal tako zoprno. Jaz sem kar kipela veselja, ploskala sem vsakemu prizoru, bila navdušena. Ti pa si sedel, kakor bi gledal pred seboj lastna vešala; kar mrz me je spreletel, ko sem videla tvoje zgrbančeno čelo. Vse veselje me je na mah minilo. Bilo mi je tako, kakor bi mi kdo škaf vode, zhl za vrat. Zato ti ne branim v angleško gledališče; le pojdi, da se bodeš radostil in navdušeno rjul — opici, ki jo bode pripeljal raztrgani komedijant, krohotajočim gledalcem pred oči. Nočem ti kaliti veselja, da bi mrkega čela, sedela poleg tebe, kot si ti sedel pri zadnji slovenski predstavi. Le pojdi, le idi, jaz te ne zadržujem!"

"Hude in trpke so tvoje besede, draga Žosi"; je zdihoval premagani nasprotnik. "Globoko režejo tvoje očitania tugo in žalost v moje srce. Obupal bi, ako bi ne vedel, da me karaš edino le iz prijateljstva. Ko si ti povedala svoje mnenje, dovoli tudi meni, nekak zagovor, da me bodeš natančneje spoznala in potem mogoče, drugače sodila".

Žosi je lahko drgnila z likalnikom po beli srajci in poslušala, kar jej je pravil njen prijatelj, ki ji ni bil nič več, kot prijatelj. Njeno srce je bilo hladno, mrz je vladal v njem, zato ji je bilo ljubo, da se je njej mladenič počasi bližal, ter si skušal pridobiti njeno srce. Čali videvši, da ga ona pazno posluša je jel gorečnejše nadaljevati svoj zagovor.

"Pred petimi ali šestimi leti", je začel Čali, "sem bil jaz tu v Ravsovini, navdušen Slovenec, vnet zagovornik naših pravic, a ljudje so se mi smejali. Navduševal in bodril sem na vseh straneh, vse povsodi;

na veselicah, zabavah in vsakovrstnih sejah, bratske ljubezni, narodne probuje. Zgodilo se je nekoč, ko sem visoko dvignil desnico in plamtečega obraza, govoril z povzdignjenim glasom, da je med poslušalci, debelo rejeni, mesnati rojak, brez misli za narod, brez srca za domovino, zabrenkljal s srebrnim drobižem v žepu. Ob takem glasu cvenka, so se moje navdušene govorance razbile in razpršile, kot val morja, ki buta dan za dnem ob ogromno skalo gibraltarske trdnjave. Moral sem končati sredi govora, ker sem slišal sikanje ljudstva: kaj neki ta besediči, poslušaj onega, kako brenklja z denarjem, pa neve, kaj je domoljubje, ampak njegovo navdušenje je v žepu, močno kot skala. Ta je možak, kaj bo oni, ki še hlače niso njegove, ki jih nosi na sebi".

Prenehal je za trenotek in boječe pogledal Žosi, radoveden kak utis so napravile nanjo njegove besede. Zapazil je, da ga je sočutno pogledovala izza ogljeno črnih obrvi, koji pogled mu je razodeval; sočutje in ljubezen. Nadaljeval je takoj z istim navdušenjem.

"Vsled mojega gorečega domoljubja naletel sem povsodi, na strastne sovražnike. Vsaka moja beseda se je tehtala in vselej odtehtala meni v zlo; vsak moj korak se je natančno meril, komaj so našli senco krive poti, že so zagnali glasen krik: hinavec, govori tako, dela pa drugače, hinavec, nič drugega ne, nego hinavec! — Ni me strašilo njih obrekovanje. Ravno nasprotno; moja gorečnost je bila še večja. Poleg domoljubja, sem kazal tudi zarisano pot v bodočnost, in obenem bičal krivico, ki se dela slabejšim. Tu sem naletel na odločen odpor, vseh slojev. Prišle so še druge malenkosti, tako sem neko noč zginil, kot bi v vodo padel. Kmalu zatem sem čital v nekem listu sledečo vest: "V našem mestu, v slovenski naselbini, je zopet zavlada! nekdanji mir in red, ki smo ga toliko časa tako pogrešali. Rešili smo se namreč, prepirajočih se zgag in neprebavljivih griž. V vseh društvih vlada sedaj najlepša sloga, red in mir; vsi smo sedaj v tesnem objemu bratske ljubezni. Vsem

naselbinam, kjer se nahajajo taki prepirači, naj se jim po vzoru vrle naselbine Ravsovine, započne naj odločnejši boj, da jih bode kar čez noč odpeljala Washingtonska Martha, v neznane kraje". Turoben nasmehek je šinil preko mojih ust. Hinavščina in zloba, ki je odsevala iz teh stavkov, je bila prevelika, da ne bi svečano prisegel, sredi temnega gozda, pod mogočnimi Kanadskimi hrastovi: moje sile bodo tudi odslej posvečene, slovenski stvari".

Ta obljuba, me je pred tremi meseci, pripeljala iz gozdnega miru, kjer mi je bila divjačina ljub gost. Zajca sem vjel z roko, srno sem privabil s prgiščem sena in ji natikal svoj klobuk na roge; k mladim medvedom sem hodil v brlog in jim donášal mleka in medu. Zadovoljen sem bil sam s seboj. Ničesar mi ni manjkalo. Vendar, neka notranja sila me je gnala med svet, tako sem se povrnil v to mesto in se spoznal s teboj. Po tukajšnji navadi sem te po imenu nageovoril, kakor tudi ti mene. Tako sva šla zadnjič, ali bolje rečeno — prvič, k slovenski predstavi.

Pogled na oder mi je napolnil srce z veseljem. To veselje je pa zginilo, kakor hitro sem se ozrl po širni, takrat natlačeni dvorani. Igrali so navdušeno, da, v resnici, prav dobro. Sprvim pogledom po dvorani sem opazil svoje nekdanje preganjalce, ki so si grizli v bratski ljubezni, blede ustnice. Grizli so jih nevstrašeni nastopi mladih diletantov. Kakor hitro se je pa nagnila, kako kulisa, ker je novo nastopli igralec odpiral vrata, mesto na zunanjo stran — je rinil vrata z vso močjo na oder, da se je celo ozadje treslo, kakor bi vladal za odrom močen vihar. Takrat so se mrka čela, blede liča, nakrat porudečila, v smeh so se nategnila usta, dlan je plosknila ob dlan; noge so zacepetale po tleh, blaženo veselje je zavladalo v prej, ledenih srcih. In vse to veselje je zavladalo, vsled male nezgode, preplašenega diletanta. Voditelji teh čudnih rodoljubnih naprednjakov, so z dolgimi, oslinjenimi svičniki risali, ostro kritiko na široko poljo, zmečkanega papirja."

"Vidiš, draga Žosi, to me je zbolelo in po mo-

jem obrazu se je razlila, topa žalost, videč staro nevošljivost, staro nasprotje, ki se, kakor nekdanj vesele, bližnega nezgode. Sedaj pa sodi, kdo je kriv moje žalosti in tvoje nevolje! Sodi pošteno in nič se ne bojim, pravične sodbe."

Čali se je globoko oddahnil in nestrpno pričakoval, kaj poreče njegova tovarišica Žosi. Na njenem obrazu je brai, da se mu ni treba bati sodbe, saj njeno srce čuti z njim, katero si je na mah pridobil, ta tihi mučenik, lastnih rojakov.

* * *

Zvijačka je pri materi Slabečki z povoljnim vspetom opravila svoj posel, zato se je naglo napotila domov, da tudi iz njenih loncev ne izkipi vse po ognjišču. Za slovo je še dostavila, naj nikomur nič ne pove, kar ste one obravnavale, da naj le z odprtimi očmi pazi na svojo Žosi.

"Lahko noč, Slabetova mati!" je še dodala pri odprtih vratih. "Kadar bode te galonček spraznili, ga bo že kdo prinesel. Rada bi še večkrat prišla k vam, ker le z vami se da, govoriti poštena beseda. Težko se odtrgam od dela; saj veste, otroci in ti dedci niso za drugega na svetu, kakor nam ženskam v nadlogo; niti eno uro nimam oddiha, za kak pogovor". Migal ji je jezik migal, in letel naokrog, kakor klepetec vrhu smreke, na koncu vasi. Oh, saj to so bili zanjo najblažji trenotki, ko ji je tekla govorica iz ust, kakor kap od strehe, ob največjem nalivu.

Margareta, ki ji je zlezla močna pijača v glavo, se je z isto zgovornostjo zahvaljevala za skazano prijaznost in prijateljstvo, katero ne ve, kedaj bode povrnila. Sedaj se je zopet spomnila kipečih loncev na ognjišču. Jadrno se je obrnila na pragu in hitela k ognjišču, ter bulila oči v povrete lonce, na skoraj mrzlem ognjišču. Ogenj v peči je pogasnil, povreti lonci so stali brez življenja, kot bi v tej hiši vse pomrlo, to uro. Polotil se je kes uboge ženice, da je z vso močjo pihala v tlečo žrjavko in razpihala pepel raz:

žrjavke, ki je letel po odkritih loncih in skledah, ki se stale naokrog po mizi.

Moč spite pijače ji je silila v glavo in tudi v noge. Najraje bi se vsedla in spočila, utrujena od težkih skrbi in omagana hišnega dela. Tega nika-
kor ni hotela priznati, da se premagana od vinskih duhov opoteka sem in tja, kakor so ji nagajali zama-
zani in šaljivi njeni stanovalci, takozvani — apo-
stoli in obenem trdili, da jo le vinski duhovi vlečejo
na vse strani. Oh težavno in skrbi polno gospodinstvo,
ki edino le ženske muči, možje so pa prosti teh
muk na temu svetu in menda dobrotljivi Bog, nas
bode rešil teh muk tudi na onemu svetu. Videč, da
ne bode kos današnji kuhi, je jezno zarenčala v pre-
dnojo sobo pri pol odprtih vratih, kjer je ravno dovr-
ševala perilo in spravljala raz mize, njena delavna hči
Žosi.

Žosi, ki je na materni klic prihitela v kuhinjo,
je takoj prišla za delo, obrisala je posodo na mizi,
galon postavila v omaro in vzela žlice in vilice iz
miznice, da jih ponese v sobo na mizo.

Najprej jo je dobro oštela, kaj tlači in mečka ti-
stih par srajc že celo popoldne, njo, staro, bolno in
osivelo mater pa pusti, da se za žive in mrtve vbija s
težkimi lonci in drugo kuhinjsko ropotijo.

“Kaj se ti blede ali kaj”; je vpila omagana mati
nad svojo hčerjo, katera je s strahom zrla v raz-
greto mater. “Večerjo prej skuhaj, večerjo; potem
pojdi še le mizo pregrinjati”.

“I, kajpak, h Čaliju te vleče srce; on ti je več
kot lastna mati. Vedno pri njemu čepiš, vedno v
njega zijaš in v gledališča ž njim pohajaš. Za svojo
mater se ne zmeniš, kakor bi bila jaz tvoja dekla,
ti pa moja gospa. Onemu, tam notri se obešaš na
vrat, kot bi imel pošten namen te poročiti, — pač pa
te le, za nos vodi”. Pri teh besedah se je Margareta
maslonila na mizo in oči so ji lezle skupaj. Vsak
čas je bilo pričakovati, da bode zdrsnila ob mizi na tla.

Žosi se je nekoliko nejevoljna ozrla v krvavo
rudeči galon, ki ga je ravnokar postavila v omaro in

takoj vedela, da z matere govori več vino, nego materino srce. Premagovala se je, da ji ni v obraz povedala, da je njena sitnost le tedaj na vrhuncu, kadar kaka klepetava soseda pride v posete. A, molčala je. Zanetila je ogenj. Mati pa je zdrsnila na stol pri mizi in si podprla težko glavo s rokama. Tu je začela nekoliko lahneje pogovor, ko je videla, da je prevzela vse delo, njena hči in ji šlo vse delo, tako hitro od rok.

“Vidiš draga moja;” je povzela ponovno Margareta. “Ravno prej je bila tu Zvijačka; škoda da nima lepšega imena, ni napačna ženska. Ta poštena žena, mi je povedala, da je poznala tega Čalijs, še predno je iz Ravsovine pobegnil v neznane kraje. Nič prida človek ni, tudi za ženskami lazi, ne samo za dekleti. Vidiš, pri njej stanuje in pravi, da ni nikdar varna pred njim. In še nekaj. Bežati je moral od tu, bežati. Veš, zaradi neke deklice je moral bežati. Najpreje je ubogo deklico zapeljal, potem pa je njenega prijatelja ustrelil, ki je od njega zahteval, da jo mora vzeti. Vidiš, strelja, če se mu kdo v bran postavi, in tudi drugih lumparij je zmožen, če prilika nanese. Nihče ga ni mogel, in vsi so Boga zahvalili, da je odšel. Pusti ga, vrata mu pokaži, ki nedolžnega človeka strelja, kadar brani nedolžnost, pred krivico. Tako, tako, glej, da tudi — tebe, mene, ne po-stre-li.”

Počasi se je njena duša preselila v sinje višave, kjer angelji pojo, kjer ni gorja, ne streljanja. Telo, z kimajajočo glavo, pa je obsedelo na stolu. V glavi se je vrtelo v grozni naglici; iz nebeških visočin je počasi lezlo v peklensko brezdno in grozne pošasti so ji plesale pred očmi. Režale in smejale so se ji v obraz, z vso ostudno peklensko grozoto. Z roko, je te grde pošasti, podila izpred sebe.

Ubogi Žosi se je tudi zavrtelo v mladi glavi. Novica, ki jo je ravnokar čula iz maternih ust jo je pretresla po vsem telesu; po kosteh ji je drgetalo, da je trepetala mlada, neizkušena deva prvič v srčni bolesti. Taka novica o svojem ljubljencu, koja duša je hrepenela in drhtela ljubezni in sreče. Nekako

čudno jo je presunilo pri srcu. Prsi so se ji razburjeno dvigale, v glavi je šumelo, kakor tam na visokem slapu, kjer s silno naglico drvi voda v globino; noge so se ji šibile, da bi se kmalo opotekla po kuhinji, speči materi pod noge.

Čudna se ji je zdela ta novica, ker je pa prišla iz maternih ust, je brez dvoma verjela vse, kar je ravnokar čula, in ravno ta gotovost jo je najbolj bolela.

V teh mislih in čutilih je boječe stopila v sobo, kjer se je, nič hudega sluteč, gugal na hrastovem gugalku, ljubezni preplavljeni — Čali.

Tu v sobi se je Čali ravno pripravljaj, kako bode razodel plamtečo ljubezen dragi ljubljenci, katera ljubezen razsvetljuje njegovo borno življenje, kakor plamteča baklja, temno okolico. Z iskrimi pogledi in smehljajočimi ustni ji je že tisočkrat razodel, kako pristrčno jo ljubi. Videl je, da ona razume ta znamenja in le čaka, kedaj ji poreče: "Kako te ljubim, draga Žosi!"

Ko je zaslišal da prihaja ona v sobo, mu je bušnila vsa kri v glavo in planil je kviško, kot bi ga gad pičil in hitel je k njej z smehljajočimi ustni, in razprostrtimi rokami, da bi jo objel in priželj na svoje prsi.

Na pragu pa je zagledala, kakor v sanjah Žosi Čali, ki je železne svoje roke stezal po njej, zadaj pa skrival nabasano puško, da vstreli vsacega, ki bi jo branil pred zlovitežem.

A, en sam pogled mu je zadoščal, da je strahoma odskočil in roke so mu padle ob životu. Iz njegovega grla se je izvil obupen krik: "Draga Žosi, kaj ti je?"

Nič manj prestrašena deklica, se je premagana od bolesti, oprla ob vrata in s solzami v očeh, v pretrganih stavih, povedala njemu vse to, kar je preje čula iz ust lastne matere.

Kakor glas iz odprtega groba, ko padajo debele kepe, težke ilovice na leseno krsto umrle matere in krčevito pretresajo, ti hobneči, votli glasovi, okolo stoječe, zapuščene sirote. Ravno tako so, ostre bese-

de Žosine, pretresale ubozega Čalija v dno mlade duše in rezale v njegovo srce.

Po mali sobi se je razlegala grozna sodba: "Zapeljivec, ubijalec, morilec, ubežnik, goljuf, zopernik ljudi — —"

Dekle je končala in se topila v vročih solzah; čakala, da se mladenič opraviči in slovesno spriča svojo nedolžnost. O, da bi le z eno besedo ovrigel vsa težka očitanja, s kakim veseljem bi se njej odvalil težki kamen od srca. Kako slovesno bi potem pred materjo pričala njegovo nedolžnost in pokazala, da je ravno nasprotno resnica, kar trdi obrekljivi svet.

Vsega tega ni bilo. Čali ni odprl ust, ni se opravičeval, ni prekliceval, ni prisegal na svojo nemadeževano poštenost. Stal je, kakor mramornati kip, oprt na mizo na kateri je malo preje likala Žosi perilo. Stal je, kakor največji grešnik, pred visokimi sodniki.

Hudobija je bila prevelika, da bi prvi trenotek mogel stopiti pred njo in ji zatrjevati, svojo nedolžnost. Preveč je tudi govorila iz nje prepričevalnost, ki je trdno verjela, kar je govorila.

On je pričakoval, da bo de ona stopila k njemu in mu dihnila, poljub na boleče in razbeljene ustne z besedami: "Verjamem, da te svet napačno sodi, zato te pa jaz tembolj ljubim." A tega ni bilo.

"Kaj praviš, draga?"

"Nič" je bolestno dihnila ona.

"Li vrjameš Žosi?" je on tiho šepetal dalje.

"Moram, ni drugače, preočita je resnica."

"Potem z Bogom, duša blaga! Svet ti je zastrupil srce iz navadne zavisti in nevošljivosti, da bi tudi ti ne odšla gorju, ki so ga pred teboj občutili drugi. Takrat svet raja in vriska, kadar se nežno srce zvija v bolesi in koplje v solzah! Z Bogom!" Pograbil je klobuk in naglo odbežal pri sprednjih vratih, jokajoči Žosi izpred oči.

II.

Kakor čebele iz panja, tako so se usipali utrujeni in zamazani delavci iz zakajenih tovarov. Prihajali so kakor iz pekla, kjer divja povsodi ogenj in šviga iz velikih peči, kot strele med gromenjem in bučanjem viharja. Nad glavami jim drve celi kotli, razbeljene mase, ki drče dalje po dolgi tovarni. Njih pa obliva znoj na vseh straneh, ki si ga otirajo z zamazanimi rokami.

Danes, soboto popoldne, so delavci veselejših obrazov, njih korak je lažje in iz oči jim odseva življenje. Danes žanjejo plačilo za svoj trud in jutri je dan počitka, dan prostosti.

Med to množico je hitel ubogi Čali, po ovinku proti svojemu stanovanju. Stal je na pragu domače kuhinje prej, nego si je mislil. Ravno je nesla njegova gospodinja polno skledo vrele juhe na mizo, ko je stopil v kuhinjo.

Zvijačka ga je veselo pozdravila. Zbrala je vso ljubeznivost in jo z jezikom vsiljevala novodošlec. Slednji jo je motril mrkega pogleda in bi jo najraje zgrabil za vrat in jo treščil ob tla. Da, zdrobil bi peklensko hudobo, ki uničuje srečo mladim ljudem.

Tiho je šel preko kuhinje in ježno pogledal, debelo-licega malopridneža, ki je sredi kuhinje, razbijal z debelo palico po plačevinasti posodi, pri tem se pa drl na ves glas, kot bi ga iz kože drli. Tam v drugem kotu kuhinje nasproti vrat je razmetavala igrače in posodo, da je treskalo, grmelo v hrumeči harmoniji z debelo-licem bratcem, nekoliko starejša, svojeglavna sestra. Hrumelo in treskalo je, kakor veliki petek pred cerkvijo, kjer vaška mladeš razbija z debelimi in težkimi koli — v čast božjo — po starih zabojih.

“Ravno prav si prišel Čali, večerja je gotova, kakor bi te kdo klical; kar prisedi, da večerja ne bode hladna. Danes je juha po tvoji volji”. Tako je deževala prijaznost, katere se je on molče otresal, kakor se otresa sneg raz čevljev zimskih dni.

Ker pa novodošlec le ni nič odgovoril, ampak ti-

ho sedel na stari divan je bila gospodinja za hip prebledela. Prešinila jo je po bliskovo misel, če že ve, da ga je pri Slahetovih tožila in obrekovala, kalila srečo, ki se mu je smehljala nasproti. Ona ni vedela, da je bil Čali med njenim pogovorom v sobi pri domači hčeri. Bojazen se ji je brala z lica, vendar se jo je hitro otresla, in ga milo in boječe pogledala, ter mu položila desnico na ramo, z besedami: "Kaj si bolan ali kaj ti je, da ne sedež k mizi? Stopi in zajemi, videl bodeš, da ti bode odleglo!"

"Kaj ga bodeš silila", se je oglasil jedoči rojak. "Če noče pa noče, kaj veš, kje se je že najedel. Kdo je pa mene spraševal, kaj mi je bilo, ko sem se držal od bolečin, kakor levi razbojnik na križu". Obrnil se je zopet k mizi in z veliko naglico metal juho v široko odprtino, ne premišljajoč, kako je danes ista kuhana. Odveč mu je bilo vse to gospodinjeno povpraševanje: kaj mu je, zakaj ne prisede i. t. d.

A, pičnilo ga je zopet nekaj, da se je ponovno obrnil k Čaliju in ga bodril za hip s temnimi očmi. "Mene ni nihče nič povpraševal, kaj mi je, ko sem tri dni pod streho stokal in jokal, brez jedi in pijače. Gospodinja je le točno ob sedmih zvečer zaklicala iz kuhinje: Večerja je na mizi, če hočeš pa stopi doli".

Gospodar, Luka imenovan, je bil istih misli z prvim godrnjačem. Tudi on je odložil žlico iz rok, ter se jeznega obraza obrnil v tihega mladeniča. Presedalo mu je že v resnici to prijateljstvo svoje žene, napram odurnemu in poniglavnemu Čaliju. On ga je vedno nazival Poniglavca, seveda kadar ni bilo njegove grdoglede žene blizu. Bolj je predse godrnjal, kakor proti ženi: "Zanalašč, posebno zanj napravljena juha, kaj pomeni to? Kdo je gospodar v hiši? Kdo trpi in dela? Kdo živi obilo družino?"

Tako je rentočil in zle misli so se mu podile po glavi in zacepetal je z nogama pod mizo. Obenem je v ustih začutil, da danes juha ni slana in polotila se ga je nejevolja. Cmokal je z jezikom in ponovno vrgel žlico po mizi in zarjul proti kuhinji: "Slano ni, soli sem!"

Gospodinja Zvijacka, ki je bila bolj nervoznosti ndana, nego svojemu možu, je ravno devala meso iz lonca na krožnik, da ga ponese na mizo, kateri krožnik je stal na kraju ognjišča, ko je priletel hrumeči glas svojega moža: "Slano ni, soli sem!" Žena se je tako prestrašila, da se je takoj sesedla na tla in obenem zbila tudi krožnik s peči, da je meso odletelo pod mizo. Kmalo za tem se ji je izvil globok vzdih iz prsi: "Ježešta no." Kakor otroku, ko ga gospodar zasači na tujem vrtu, vrhu jablane.

Maček, ki je prežal pri odprtih vratih in se skrival pred domačima razbojnikoma, je hipoma planil pod mizo in ravno z isto naglico odbežal s težkim kosom mesa skozi vrata, na plano. Razgrajaca sta osupnila in prenehala z razbijanjem, tako ju je prevzel nenadni prizor.

Še enkrat je gospodinja vzdihnila, predno se je spravila na noge. Le polagoma je prišla k sapi, in še le sedaj se zavedla, kaj se je ravnokar dogodilo, da se je hitro obrnila proti sobi, odkoder so prišle rohneče in grozeče pretnje. Tja je sedaj izlila vso jezo in nejevoljo, ki jo je grizla od tistega trenutka odkar se je pokazal Čali njenim očem z nejevoljnim obrazom; doslej še ni imela prilike, da bi nad komu razlila svojo jezo. Tu je sedaj izlila vse ubrane, mastne tržaške psovke, osoljene z laškimi kletvami.

Ubogi Luka je v strahu in trepetu čakal kedaj se bodejo mastne psovke dejansko pritrjevale na njegov ubogi hrbet. Rad bi že videl, da bi ploha prenehala, predno pride do dejanskega spopada; kajti polagoma, cmokajoč z jezikom, je vendar prišel do spoznanja, da je juha kolikor toliko slana. Bilo je vže prepozno: kakor hudournik, ki drvi naprej, ne ozira se na desno ali levo, ki mu ni mogoče zajeziti poti, tako je bilo tudi ž njo. V tem viharju je poklicala rumenolaso hčerko na pomoč, da se tako v zgodni mladosti priuči vsem potrebam zakonskih dolžnosti napram svojemu umožu.

"Pograbi Malči", ji je dejala, "v pest soli in vrzi

jo dedcu grdemu, naravnost v obraz, da ne bode kričal, kakor neumen: Slano ni, soli sem!"

Malka, kakor poslušna hčerka svoje matere, se je urno podvizala k solnici in nagrabila polni ročici soli in hitela ž njo k dedcu "staremu" ki je pričakoval po viharju tudi naliva, povsem mirno, kakor bi moralo tako biti v zakonskem življenju in bi ne bilo mogoče na celi stvari ničesar spremeniti.

Tam pred mizo se je postavila poslušna hčerka pred očeta in z srčnim veseljem zavihтела desnico po zraku in že je frčala drobna sol prestrašenemu gospodarju v obraz. Pri tem "vzglednem" delu je hitela zgovornega jezika: "Slano ni!" Takoj je zopet zavihтела z levico, ter ježno kričala: "Soli sem! — Tu jo imaš, dedec grdi!"

Nastala je za trenotek tišina. Luka si je otepal sol raz obraza in pri tem prhal, kot kozel na paši. Malka pa odhitela k materi, ki jo je kot nevstrašeno junakinjo, sprejela v naročje. Božala jo je in poljubovala ter za plačilo ji podala velik kos potice.

Čali je vse to videl in zbolelo ga je v srce. Tiho se je srdil na ona dva, ki sta brez vzroka zabavljala čez njega; vedel je, da njiju srd prihaja le iz gole zavisti, ker gospodinja raje vidi njega, nego ona dva. Kaj je mogel on zoper to? K temu vendar ni dal nikakega povoda, toraj je bila njiju nejevolja brez Čalijeve krivde. Zato sta se mu obadva zasmilila, osobito slabotni Luka. Videl je zakonskega očeta, kako mu lastni otroci mečejo pod varstvom svoje žene — sol v obraz, mešto, da bi jo o pravem času vsula v jed. Bijejo, lastni otroci v obraz, v ta od skrbi razorani in shujšani obraz.

Dvignil se je in odšel v zgornjo sobo, molčeč in potr.

V sobo prišedši, se je vrgel na posteljo in jel premišljevati današnje čudno življenje. Kaj ima on pričakovati od tega življenja, od sveta, od ljudi —? Ničesar! Mar naj se potem trudi in trpinči, da mu bodejo na stara leta lastni otroci metali v obraz — kamenje — ! Naj li zato zdihuje, ker ni on toliko

srečen, da bi stopil v zakonski jarem in užival zakonsko srečo, kakor jo uživa njegov gospodar Luka! Naj li mar zdihuje za deklico, katero je še pred trenutki gledal tako goreče v oči, bil pripravljen iti zanjo v smrt, ki mu je pa to udanost vračala, z grozno obsodbo in ga palmila med tolovaje in razbojnike.

Počasi in prevdarno je storil sklep, da odide čim preje mogoče iz tega kraja, nazaj v temne gozde, v katerih je zadnja leta prebil v zadovoljstvu in miru. Tja mu je zahrepenela užaljena in bolna duša; tja pod košata, orjaška drevesa, k njim v tihi objem, med zverjad in divjačino, da se bode brez skrbi zleknil v mehko travo.

V tem premišljevanju, so se počasi odprla vrata in kmalo zatem se je pokazala smehljajočega obraza — gospodinja Zvijacka. Boječe se mu je bližala in se tiho vsedla k njemu na posteljo. Težko in počasi ji je šla beseda iz ust; rada bi omamljivo sladko, počasi lezla v Čalijevo srce, kakor v svojih mladih letih, ko si je, brez vsacega truda osvajala mladeniška srca, da so gorela in plamtela, kakor kres v vroči junijski noči. Poskusila je že parkrat, a vselej ji je glas zastal v grlu.

Sedeča sta molče, Čali je gledal skozi okno, ona nervozno zrla v tla.

“Si videl kakšen je?” je končno vendar spregovorila, in zopet je zavladala prejšnja tišina.

“Vidiš, kakšna reva sem pri njemu;” je dalje šepetala ona. “Pri temu dedcu mi bode jeze umreti!” Pri teh besedah je pomenljivo pogledala v stran obrnjenega Čalija. Zagotovo je pričakovala, da ga bode stemi besedami dovolj opozorila, kaj je njegova dolžnost, kakor jih je nešteto pred njim na podoben način.

“In kako mi ukazuje;” je nadaljevala brez zaželenega vspaha. “Kakor bi bila jaz njegova dekla; vidiš to me boli.” Še vedno je bilo vse tiho, zato je zopet povzela govor: “Nikdar ne spregovori z menoj, kakor se spodobi z ženo. Tuli, le tuli nad menoj, kakor volk!”

Sedaj se je nestrpno obrnil k njej, ker mu je že presedala njena vsiljivost in ji premagajoč notranjo razburjenost govoril: "Prijazen in potrpežljiv je vaš mož, nisem še videl moža, ki bi bil tako potrpežljiv, kakor je ravno on". Pri zadnjih besedah, se ji je odmaknil za ped proti oknu.

Ni je strašila njegova hladnost s katero je govoril, ker je zatrdno upala, kakor hitro se poda v pogovor, da bode ona izšla zmagovalka iz tega boja. Vsled tega je povzela zopet besedo in se pri tem pomaknila za dve pedi bližje. "Ko bi jaz imela moža, ki bi me količkaj ljubil, kako bi ga imela rada, ali ta klada, samo rjove nad menoj in se krega. Kaj so to besede moža: slano ni, soli sem! Oh, kaka reva sem jaz." Pri tem so jo s hinavsko spretnostjo polile debele solze.

"Mož vas ljubi"; pravi Čali nejevoljen in se odmakne čisto v vznožje postelje.

"Tuli, tuli nad menoj, ne pa ljubi. Jaz ga sploh ne priznam za svojega moža. On ni moj mož!"

"Čemu ste ga pa poročili, če ga nemarate? Poznali ste ga vendar preje, zakaj ste ga poročili?"

"Saj ga nisem poročila", je hitro dostavila veseleča se tega trenutka, ki ga je komaj čakala.

"Kako pak?"

"Kar tako!"

"Kar tako?"

"Kar tako; veš Čali", je hitela ona, da bi ne zamudila pravega trenutka. Kri ji je nemirno plula po žilah; komaj se je zadrževala, da ga ni objela in prižela na svoje razburjene prsi. Njega, ki ga toliko časa z vso dušo blazno ljubi. Njen mora biti — je tiho prisegala — naj se zgodi kar hoče. On jo mora ljubiti, kakor ona njega ljubi.

Danes je prišel isti trenotek, ko bode počivala na njegovih prsih in ga razkošno poljubovala na ljubeča ustna. Vrelo ji je po glavi in že je stegala roke po njem — — — .

Ni se mogla vzdrževati; hrepenenje in nepremagljiva strast jo je premagala, da je storila temu

strašnemu trenutku hipoma korec. Skokoma je bila pri njemu, da mu je z levico, privila glavo k sebi z desnico mu pa privzdignila brado in ga jela vse skrižem poljubovati, na usta, lica, oči, čelo, lase. "Jaz te ljubim, tako ljubim Čali!" je hitela v blaženim razburjenju.

Predno se je dobro zavedal, kaj se žnjem godi, je že bil v njenem tesnem objemu, ne da bi se zamo-gel rešiti okrutnih spon. To je trpelo le trenotek in že se mu je vrnila zavest in mladeniška moč, da se je otresel nje, ki mu je, kakor kača lezla za vratom. Treščil jo je od sebe na posteljo, da je bolestno zaškipala. Nato pa planil od zakonske nezvestobe, sredi sobe in z hripavim glasom vpil nad njo, ki je nepremično ležala, kakor jo je treščil od sebe. Bruhnilo je iz njega, kakor goreča lava iz ognjenika.

"Zato?" je kričal on, ker me ljubite, zakonska nesnaga, ste pred pol ure, lagali pri Slabetovih, ostudno lagali, da sem ubijalec, zapeljivec; človek, ki se me morajo ljudje izogibati, da jih ne okužim in ugonobim. Zato ste nagovarjali Slabečko, naj čuva svojo hčer, pred menoj, morilcem, ker ste upali, če mi ona pokaže vrata, da se bodem vrgel potem vam v naročje ki vas zaničujem in sovražim, iz dna svoje duše".

Pograbil je klobuk, ki mu je padel ob prvem naskoku na tla, in planil po stopnjicah, ves razgret in razburjen.

* * *

Na Čalijevo postelji je obležala Zvijačka, brez vsakega znaka življenja, blede kot smrt. Grizla si je ustne in izbuljenih oči, zrla v strop. Zatrдно je pričakovala, da je bode Čali oboževal, ko mu razodene, da ljubi njega, a ne svojega moža. Počasi se je dvignila raz postelje, noge so se ji zašibile, v glavi pa je delala načrt, kako se bode maščevala nad ošabnežem, ki zametuje njeno ljubezen.

Doli v kuhinji, kamor je pribežal Čali, je za

gospodinjo spraševala njena prijateljica, s katero ste skupno stanovale v enem stanovanju. Ta, vredna tovarišica naše znanke, dolga in suha, pred malo časa še vsa škrbasta zakonska sitnica, živa pokora svojemu možu, popolno podobnemu našemu Lukatu. Ko je zaslišala, na vrhu prepir, se je razlil po njenem suhem in bledem obrazu, vesel smehljaj. Žareča zarja ji je zasijala pred očmi.

Počasi je prilezla gospodinja po stopnjicah, kjer so jo vsi sprejeli z začudenim pogledom. Ona se je le s težavo premagovala da ni planila nad nevhvaležnika, ki je mirno sedel na naslonjaču. Planila bi nad njega, razlila srd in jezo, ki se je kuhala v njenem srcu. A, prehitela jo je sosedica, komaj čakajoča prilike, da oprostí nemirno srce, velike težave. Izlila je ploho očitanih in sumničenj, na svojo tovarišico, ki se je oprla na stol v kotu.

“Kam si nesla cel galon vina, danes popoldne”, je še dokaj tiho vprašala.

“Kam sem ga nesla, — komu gre to mar, naj ga nesem kamor hočem”, je v zadregi jecala in srdito pogledala na svojo nasprotnico.

Njen mož Luka, jo je začuden pogledal, če je resnica, da odnaša drago vince od hiše.

“Mar mi je, mar”, je hitela zgovorna Suhajčka. “Mar mi je, če se vino toči iz mojega soda”.

Zvijacka je prebledela in ustnice so se ji zategnile na jok.

“Veš, to ti povem, da nisem mislila, da mi bodeš kradla, kakor sraka in sicer vino, ki ga imaš sama dovolj.

“Lažnjivka, kdo je točil tvoje vino? Jaz se ga niti pritaknila nisem!” Tako je tajila, golo resnico, brez strahu, brez rudečice na bledem obrazu, Zvijacka.

“Kaj, ti mi bodeš še tajila?” je jezno vskipela okradena. “Tatica, tatica tatinska, še tajila mi bodeš? Mar misliš, da ne vem kedaj se toči iz mojega soda?” Jeza je vskipela v njej, da je razprostrtih rok hitela k svoji nasprotnici. Le prvemu godrnjaču, se je imela gospodinja zahvaliti, da ji ni prva skočila v lase.

Prepir je dobil že čisto drugo smer. Razkačena soseda je jela, kar pihati jeze in razbijati z nogo ob tla. A, tudi naša gospodinja ni zastajala za njo; nikakor ni hotela dopustiti, da bi poleg ničvrednice, kakor jo je imenoval Čali, obvisela še tatica na njej. To še toliko manj, ker se ji je iz naslonjača, škodoželjno režal, Čali v obraz.

"Ti mi bodeš rekla tatica, ki si se doma vlačila z oženjenimi možkimi, sram te bodi, fuj, fuj!" O, kako z veseljem je plувala v zdavnaj spokorjeno grešnico. Drla se je naprej kakor otrok v zibeli in stopila je prav tja pred njo in ji drezala pred nos s koščeno roko. Tako, da je imel varuh miru, obilo posla z razdraženima grešnicama.

"Jaz niti ne pokusim tvojega vina, imam še svojega preveč. Da veš, jaz ga nemaram, se mi studi!"

Suha, dolgonosna soseda ni čakala da poneha obila plaha, grdih in že pozabljenih pregreh, ampak je vsula cel pehar, cel predpasnik, še grših grdobi, vpričo vseh stanovalcev nasprotnici naravnost v obraz. Svojo, koš veliko torbo, je spraznila s sledečim zaključkom: "Tatica pa si, če stokrat rečeš da ne. Si, in še enkrat rečem, da si in ostaneš tatica! Moje vino si točila in si ga nesla Slabetovim, kjer si čez Čalija nesramno lagala, da bi se potem vlačil s teboj, s teboj, staro, priletno — prešestnico, staro prešestnico, ti le pomisli kaj je to in mi ne prihajaj s takimi rečmi na dan, na katerih ni nič resnice!"

Prepir je došel na vrhunec, obe nasprotnici ste kar divjale in kričale, da ste jedna drugo prevpile, ki ste, kar rjule, kot obstreljene zveri.

Luka videč resen položaj je počasi vstal izza mize in boječe zatulil proti svoji ženi: "Tiho bodi!" Proti sosedi pa srdito zarjul: "Kaj se kregate, kdo vas bo poslušal?" Na obedve strani pa zahreščal: "Jaz pravim: mir!"

"Kdo neki tebe posluša, Luka?" mu je mimogrede odgovarjala razljutena soseda in takoj proti svoji sosedi nadaljevala: "Saj bi nič ne rekla, če bi priznala, da si že večkrat točila moje vino, ne samo

danes. Pri tem se pa še hvališ, kako dobrih rok si. To me jezi in nič družega.”

“Jaz ga nisem, in ga nisem točila!” je v jedno mer trdila, svojeglavno Žvijačka.

Pri taki trdovratnosti je okradenki prikipela jeza do vrhunca. Dvignila je desnico visoko proti stropu, privzdignila nogo, da je udarila obenem z nogo ob tla in z roko ob mizo, da so šipe v oknih zašklepetale, in se grdo pridušila; cela hiša se je potresla pred srdito Suhačko. “Si ga in si ga, in pri moj.”

“Dokaži!” je bolestno jeknila Žvijačka.

“Poglej, rudečo barvo na roki, s katero sem namazala danes v jutru pipo, to je tista zanjka, v katero si se takoj vjela”.

Oči vseh so se obrnile v desnico obtoženke, na kateri so bili v resnici rudeči znaki, katero je tudi sama, nevede obrnila k objokanim očem.

Dokaz je bil doprimešen.

Soseda je veselo triumfirala in se krohotala na ves glas. Žvijačka pa brisala solzne oči.

Kdor bi mislil, da je bilo s tem konec prepira, ta niti od daleč ne pozna ženstva. Tu se je šele začel pravi ženski prepir, ki je nastal jako zanimiv.

Jokajoča gospodinja si je obrisala še enkrat oči, potegnila čistega zraka skozi nos, kot nekako okrepčilo; pritegnila in privila svoja razgrajča k sebi in ju v zadregi, gladila po razkuštranih kodrih.

“Zato te Bog kaznuje, ker si taka;” je znova povzela ona, po kratkem premirju. “Povsodi imaš srečo, zato si tako prevzetna, otrok vendar le nimaš in jih imela ne bodeš. Jaz pa sem srečna, pri vsem siromaštvu, v družbi otrok, kar tebe posebno jezi. Od tu na me ves tvoj srd in jeza”.

“Brigajo me nezakonski pankrti”; je z prejšnjim razburjenjem hitela zmagovalka. Če zakonskih otrok nimam, tudi nezakonskih nemaram. Da pa ti zakonskih nikdar imela ne bodeš, to je vsakemu dobro znano”.

Takoj nato je odhitela dolgonosa soseda pri stranskih vratih v svoje stanovanje. Da se je pri

vratih še enkrat obrnila k svoji nasprotnici, to je tako gotovo kakor, da za nedeljo pride vsikdar ponedeljek, le z tolikim razločkom, da je za nekatere zaspani ponedeljek, za druge pa, komaj napočeni delavni dan. Da je bila za to znanko težko pričakovana ura, lahko spoznamo iz tega, da je porabila to priliko in prinesla desnico s raztegnjenimi prsti k ustom in k desnemu mezincu pritaknila, isto tako razprostrto levico, kar pravimo po domače: osle je pokazala!

Zvijačka je ob tem nebeškem pogledu, kar zatrepetala in se spustila v glasen jok; po licu pa so ji polzele vroče solze; samo tega ne moramo trditi ali so prihajale, kot znamenje srčnega kesanja, ali nad strašnim porazom, pri svoji nasprotnici.

Luka je skoro ginjen pristopil k njej in jo tolažil po svoje, kakor mu je njegova trda narava dopuščala. "Kaj boš tulila, kar je je, in se ne da nič več predrugačiti. Saj sem ti takrat rekel: pojdi greva v cerkev, v cerkev, da se ljudje nad nama ne bodo zgledovali in nad našimi potomci znašali, če jih boče Bog kaj dal. Da ne bodo nad nama jezike brusili; a, ostala si svojeglavna, kakoršna si še danes!"

"Sedaj me pa še ti žri, me dosti drugi ne žro", je nekako skesano dostavila. "Le žrite me, saj me bodele kmalu požrli!"

Takrat se je dvignil Čali raz svojega sedeža in mirno rekel svoji gospodnji: "Sami ste si krivi vse nesreče, ki vas tare. Druge bi pustili v miru in bi vas oni tudi ne napadali. Čemu ste me blatili pri Slabetovih; iz zavisti, kaj ne da, ker ste se bali, da bi našel srečo pri Slabetovih, katero niste vi našli v zakonskem življenju. Greh se maščuje nad vami. A, za vse hudo, ki ste mi storili, mi je v veliko zadoščenje to, da sem jaz nedolžen, vi pa krivi vsakovrstnih grdobi".

Hude so bile njegove besede, ki so jej živo rezale v srce. Njega, ki je še pred trenutki goreče ljubila, ga je sedaj preklinjala v svojem srcu.

"Lazeš nesramnik, jaz nisem o tebi ničesar govorila" je kriknila v skrajni zadregi. "Zakaj pa lažiš

za menoj, da nisem pri belemu dnevu varna, pred teboj!" Pomenljivo in milo je pogledala Lukata, ki je pri zadnjih njenih besedah srdito pogledal Čalijsa, kakor bi ga hotel z očmi prebosti. Vsled tega je še pogumnejše dostavila: "Ko bi jaz to prej vedela, da laziš za menoj, kedaj bi ti že pokazala vrata, niti enkrat bi ne sedel k naši mizi!"

"Vi, varna pred menoj!" je ves zavzet povzel Čali; moral se je oprijeti za podboj, da ni omahnil po tleh.

"Za teboj lazi", je z izbuljenimi očmi zarjul Luka, "Za teboj lazi — in ti mi nisi o tem nič omenila. Za teboj si", je on čim dalje bolj divjal in skočil ves divji pokonci, kakor bi ga gad pičil v stegno.

"Ali je potem vreden, da je pod našo streho?" je ves divji povpraševal svojo ženo in z očmi bliskal na Čalijsa, ki bi ga najraje potisnil skozi vrata.

V gospodinji je divjal sedaj vihar, naj li migne svojemu možu, da ga zakadi skozi vrata, kakor kakkega razbojnika, ki se utihotapi po noči v tuje stanovanje. Spomnila se je, kako grdo je rjul nad njo v svoji sobi, kako je zopet divjal nad njo v pričo njenega moža in njenega stanovalca. Zmagala je njena slaba stran.

"Ni vreden", je pol tiho spregovorila pred se.

Tu pa je bruhnul plamen Lukatu v obraz, roke so se stegnile, noga prestopila korak proti omahajočemu Čalijsu, že so roke krčevito pograbile in stisnile Čalijsa za vrat in predno bi kdo naštel do pet, je že ležal ubogi, preganjani Čali, kakor je bil dolg in širok, pred hišo na tleh.

Ponosno se je Luka vrnil v sobo k svoji ženi, po junaškem činu. Stanovalec se je pa pri oknu veselo krohotal, ko je Čali pobiral svoje ude od tal.

Prvikrat je Zvijacka privila ponosnega Lukata na prsi in z zaprtimi očmi ga poljubila na zgrbančeno čelo. Njeno srce je bilo hladnejše, kot takrat, ko je pred desetimi leti poljubovala tržaške komije v poznih očeh, v temi, skrita v ozkih vežah umazanega

mesta. Lukatu pa je šumelo po vseh udih, kot bi lezel do vratu v vodo. Topil se je blagra v njenem naročju, kakor še nikdar. Sam sebi pa je trdil, kako hudoben je svet, da z blatom obmetava njeno mirno in krotko ženico, ki nikomur nič žalega noče.

Domača razgrajaja, videča kako se dedec stiska k njihovi materi in jo objemlje, sta hlastno priskočila k njej in jo povpraševala, če hočeta tega dedca starega s palco po glavi!

III.

Pri Slabetovih je bila družina polnoštevilo zbrana pri obloženi mizi, razun hišnega gospodarja. Klatili so vse skrižem in zbijali kosmate šale, da se je polna skleda, stoječa sredi mize, hipoma praznila. Vsak je imel povedati kaj smešnega, kar je doživel čez dan, dovtipov ni manjkalo, da se je vse omizje veselo krohotalo.

Vsi Slabetovi apostoli so bili zbobnani iz najrazličnejših krajev prvotne naše domovine in so se vendar med seboj lepo razumeli, kakor bi bili že davno medsebojni znanci. Jedni so bili zdravi in čvrsti ter se vedno smejali. Zakaj bi se tudi ne. Delati so bili vajeni od mladih nog, brez vsacega plačila. Tu pa so za svoje delo dobivali pošteno plačilo in za denar se človek lahko pošteno živi, in pri dobrem življenju se človek lahko veselo in brezskrbno smeji.

V tej družbi so bili tudi znanci vpadlih obrazov, ki jim je bilo vsakdanje delo za največje hudo na temu svetu. Na njihovih obrazih je vladala dolgočasnost, kot pozni jesenski dan. A vendar se v tej prirojeni čmernosti niso mogli vzdržati kadar se je polovica, brezskrbnih tovarišev glasno zakrohotala.

Demača hči Žosi jim je pridno donášala jed na mizo, ne da bi se le za hip nasmejala kosmatim in neprikladnim šalam. V njenem srcu se je naselila otožnost, ki je hipno porušila njen dosedanji duševni

mir. Zapustilo jo je tisto tiho zadovoljstvo, ki dela človeka tako srečnega.

Čim bolj je primišljevala Čalija, tem glasneje ji je srce govorilo, da ga ljubi; misel za mislijo se ji je podila po glavi, ki je bila jedna strašnejša od druge. Edino to ji je delalo nemir, da niti z jedno besedico ni zanikal cele velike obtožbe. Mogoče je, da je bila vsa tožba prevelika — si je mislila, da sploh ni mogel zapopasti moje prepričevalnosti, s katero sem govorila. Ko bi le z jedno besedico zanikal obtožbo, verjela bi mu brez pomisleka, da je nedolžen. Ljubila bi ga kakor nikdar prej.

Saj je bila v tej deželi tako sama; obenem pa tako potrebna človeka, komur bi potožila svoje srčne težave; človeka, ki bi jo ljubil, tolažil, kakor tudi ona njega.

Z materjo se že nekaj časa ni dobro razumela; ona se je vdala pijači in se za hčer ni mnogo brigala. Oče, tih in miren mož, je dan za dnevom delal, minil je večkrat cel teden, ki ni pregovoril besedice. Zjutraj je odhajal čmeren na delo; zvečer se truden vračal od dela. Drugi stanovalci so ji bili ptuji in odurni, krohotali in smejali so se; a ona se za vse to ni zmenila. Po večerji so redno odhajali po svojih potih, kot se je nekoč izrazil poglavar ponočnjakov. Pozno v noč so prihajali domov pijani in grdo kleli in razbijali, da jo je bilo včasih kar strah, ko se je ravno prebudila iz sladkega spanja. Med njimi ni bilo njej sorodnega srca, in to jo je žalostilo osobito, ker jo je mati, kadar je bila slednja pri dobri volji dražila, da ostane stara devica, ker se tako boji fantov in še pit ne gre, kadar jo kličejo.

V tem premišljevanju je mati vpila nad zamišljeno hčerjo, ker slučajno ni bilo njenega moža o pravem času domov. Razmetavala je žlice in vilice po tleh ter utrujena od pijače, kimala z glavo predse.

Ko so v sobi končali z jedjo in odložili vilice iz rok, so se napotili v zgornje sobe v preoblačevanje, da se napote po svojih opravkih, kakor navadno ob sobotah večerih. Med tem se je pri vratih kuhinje

pokazala dolga in suha postava, nova znanka naše matere — sosedka Katra.

Ta sosedka, oblečena v dolgo rožasto haljo, Bog ve kolikokrat že oprano, da se prvotna barva ni več poznala na njej, je veljala vsem sosedinjam v največjo zadovoljnost za domačega poštarja. Ona je prenašala še gorke novice od hiše do hiše ter se stem splošno priljubila radovednim ženicam, ki so jo za dobra dela gostili z vinom in pecivom.

Prihajala je redno s svojim mladim zarodom, ki se jo je držal za krilo, kot mladi raki. Ko je ona že na široko razlagala najvažnejše novice sredi kuhinje, je najmlajši sinček Franki, ravno kobacal čez prag z dolgo svečo pod nosom. Tega Frankika se je držal nekoliko starejši bratec Majkek zvan, on pa je zopet vlekel za seboj svojega, še starejšega bratca Žančka, katerega se je žilavo držal najstarejši bratec, kodrolasi in kremežljavi Žovek. Med Katri-nem upitjem je malopridni Žovek metal kamenje na mimo idoče in kričal nad njimi, kakor kak Čič z jesihom na cesti in vlekel svoje bratce nazaj čez prag. Katra je nejevoljna vpila nad svoj moški zarod, da ga je končno vendar spravila vsega v Slabetovo kuhinjo. Slabečka je pol zaprtih oči škilila na smešni, njej že znani prizor. A mlada družba vajena stiskanja in kobacenja po vseh kotih, ni ostala mirna pred očmi svoje matere, ampak se je razkropila po sosedni sobi in stikajoč po vseh kotih in skakajoč na stole in mize in zopet iz stolov in miz na tla, da se je kar hiša tresla in se gosti prah vzdigoval kvišku.

Starejša dva sta se priplazila k mizi, kjer je ostalo še nekaj ostankov jedi; nekoliko sta se ozrla na okrog, če ju nihče ne opazuje in v resnici ni bilo nikogar v sobi razun vedno dremajočega bolnika, ki se ga pa mladi junaki niso nič bali. Že sta segla po mesnih ostankih in jih z veliko naglico mašila v usta. Mlajša dva, ki sta drezala navidez dremajočega moža v uho z kratko šibico, sta glasno smejoča odskakovala, ko ju je hotel mož zgrabiti, in zopet

pogumno skakljala k njemu, ko je podprl glavo z roko. gledajoč preko nje, na razposajenca, da bi tako jednega ali drugega vjel in mu za večno pregnal jednake muhe iz glave. Nikakor ni dosegel svojega namena, ker mladiča sta bila urnejša, nego on, ki sta skakala okrog njega, kakor dva sršena. Starejši bratec Žovek pa je polnih ust stekel za mlado mačko pod mizo in jo vrgel od daleč ubogemu revežu naravnost v obraz, da se je slednji prestrašen zganil in ga obenem posilil hud kašelj. Mladi zarod se je pa krohtal, kot bi zrli v kako prismuknjeno maškoro sredi ulice.

Hrušč v sobi je opozoril Katro, da je zavpila nad svojo mladež, nad razposajene otroke, ko je na obrazu Slabečke videla, da ji to razbijanje vendar le preseda. "Franki, mi greš; Majkek, mi boš pustil; Žovek, boš šel doli; Žanček, ali ga boš pustil?" Hitro se je zopet obrnila k materi in klepetala dalje, otroke pa pustila, da so se po svoji volji kratkočasili in dražili kašljajočega rojaka.

Predno je Katra prestopila Slabečkin prag, je že vedela, da ni pri njih vse v redu, vsled tega se je podala sem, brez posebnih novic. Svojemu govoru je napravila kratek uvod! "Vašega moža ste vedno hvalili, kako je varčen in delaven, kako se ogiblje saloonov. Ha, haha," se je veselo, škodoželjno režala materi po strani. "Danes pa v saloonu popiva in za pijačo daje, da vsi pijo, cel saloon, kakor kakke mavre."

Mater Slabečko je ta novica hudo zapekla. Če prav mogoče ni bilo tako hudo, kakor je Katra pravila, vendar jo je bolelo, da je njen mož zašel na stara leta na napačna pota. "Na stara leta naj bi se s pijancem ubijala, v siromaštvu in bedi?" To in nič drugega jo je mučilo, ker je že dolgo hrepnela, da se zopet povrne v domovino; če bode pa Slabe hodil po tej poti, ne bode videla nikdar več svoje domovine.....

Hudo ji je bilo pri srcu; da, neka boleost se jo je polotila; misel, da je v tuji deželi, daleč stran od

svoje lepe domovine, svojega domovja. Neki no-tranji čuti so jo prevladali, da se je zatekla k naj-boljšemu ženskem tolažniku — oprla se je na jok. Jok se je razlil po kuhinji in solze so tekle kakor splav ob povodnji, po starem, velem licu.

Žosi je vedela, da je toliko brez potrebe ta jok, kakor brez koristi, zato je nejevoljna rekla materi: "Kaj boste javkali in brez potrebe solze pretakali, ko vam vendar ni nikake sile. Če je šel oče enkrat v saloon, kaj je to tako hudo? Moral bi biti iz železa, če bi se v taki vročini in še pri takem delu, kakor ga ima on, vzdržal kozarec pive, bil bi v resnici nespameten. Saj tudi drugi možje gredo v saloon, pa njihove družine ne pomro lakote."

"Res, res", se je oglasila Katra, ko je videla vspeh svojega poročila; "kaj bi cvilili, pogledjte me-ne! Kakšen pijanec je moj mož; a jaz se nič ne jezim, e, kje bi že bila, če bi se za take malenkosti jezila. Ko prilomasti pozno v noč domov, pijan kot čužek tako zaspi, kot bi mu glavo odsékala, ali ga pa v vodo potaknila. Med glasnim smrčanjem mu lepo mirno ves denar poberem in je mir besedi. Tako sem zopet jaz gospodar celi teden v hiši. Kaj hočemo", je nekako škodoželjno dostavila; "možki so bili pijanci in ostanejo, nihče jih ne bode spre-obrnil."

V tem je zagledala na omari živo rudeči galon in je ročno segla po njem ter ga odmašila in po-duhala. "Aha, ta mora biti dober", je dihnila, globo-ko potegnivši opojni vinski duh v se. "Kedaj ga je, a danes je že res, zato so se tako kregali, kar vse skrižem. E, e, Zvijačka je tica, ta zna; vendar se ji danes ni posrečilo. Ona ni natočila svojega vina, ampak Nosačinega! Kregali so se, da je bilo grdo, še stepli so se..."

"Kaj, stepli so se?" je naglo vprašala z jokom pojenjajoča Margareta.

"Stepli so se, stepli!" je veselo ponavljala Ka-tra. "Čali in Luka sta se zgrabila, vrgel ga je na cesto, potem je bil zopet mir."

“Čalija je vrgel na cesto?” je brez misli vprašala Žosi, do ušes zarudela.

Katra ni imela več časa odgovarjati prestrašeni Žosi, ker je Margareta že postavila kozarec pred njo, v katerega je ona pridno točila, vsem od kraja, seveda sebi najprej. Pilo se je, pilo; Katra pa je točila, da so se materi posušile debele solze na licu.

“Kako je Katra, si naročila, da pride?” je vprašala Margareta, nekoliko že opijanjeno Katro.

“Sem, mislim, da mora biti vsak čas tu. Zato sem prišla sem, da bodem videla, kaj poreče, predno ga odpeljejo. Rad ne pojde, to vem v naprej”.

“Rad ali nerad, iti mora! Ne morem ga več trpeti, vse mi je že ponečedil s svojim pljuvanjem. Fantje se tudi pritožujejo, ker cele noči stoka in kreha.”

“Dolgo ne bode trave tlačil, naj bode pri vas, ali kje drugje.” Tako je prerokovala Katra in brez smrtne kose v roki kosila človeška bitja.

“Plačal mi že ni, skoro — čakaj, koliko časa že ne: štiri, pet, da, da, devet mesecev bode ta teden. Poleg tega hoče vedno kaj boljšega jesti in piti. Jaz ne morem, jaz nimam, saj veš, vse gre sproti, komaj shajamo”.

“Gotovo ne morete, vse je tako drago, vem, vem. Meni ni potreba posebej dopovedovati, sama skušam težave življenja”. Pomaknila je kozarec po mizi in ga znova do vrha natočila. Nato je cmokaje z jezikom počasi nadaljevala. “Ni mu bila sila hoditi v to zakajeno Ameriko, doma ima lepo domačijo. A poslušal je svoje ženo, ki ga je vedno silila, naj gre semkaj za srečo. Ni ga silila zato, da bi si tu kaj prihranil, ampak da je dobila proste roke na njegovi domačiji, da lahko ljubkuje z mladeničem, ki ga je ljubila še predno je tega Zelnika poznala. Nikdar ni lahko videla tega bledoličnika, ampak jo je le mati v ta zakon prisilila, da je sama zlezla na gorko. Ko zve, da so ga odpeljali v bolnišnico, to bo vesela, kar vriskala bo samega veselja. Vsega so imeli dosti, zadovoljstva pa čisto nič, dokler ni

odpotoval v Ameriko, sedaj pa pravijo, da se redi, kakor dobre pasmi hrvaški prašič, in če bo šlo tako naprej, kmalu ne bo mogla skozi vrata.”

“Praviš, da ga je ona silila”; je sočutno povzela Margareta: “da sedaj z drugim živi? Lejte, lejte Bog se nas vsmili, revež mi ni nikdar nič pravil o tem”.

Ta pogovor je veljal, kar je dragi čitatelj gotovo že uganil, bolniku, ki je nestrpno pričakoval zdravlja, tistega, veselega dneva, ko bi zjutraj, ko rumeni prva zarja in pošilja svoje zlate zarke izza visoke gore in oživlja zaspano naravo, stisnil pod pazduho v papir zavito južino, in bi odhitel na delo —. Služil denar —. Kupil prekomorski listek... Se peljal, in kar neko jutro se znašel pred rojstno hišo —. Žena bi prihitela na prag, objokana veselja, spustila bi se v njegovo narečje.

Oh hrepenenje, kako razjedaš človeštvu vbogo srce.....

Na kuhinjska vrata je nekdo z vso močjo butnil, kar je bilo znamenje, da se je prav nerodno spodtaknil ob vrhno stopnjico in se zaletel v vrata. Vstopil je, ne da bi mu kdo na njegovo trkanje, velel “notri”!

“Hallo!” je pozdravljalje stopil došlec čez prag in sramežljivo pogledal domačo hčer, ki je ravno segla z roko preko oči in si otrnila svitlo solzo, ki ji je zaigrala v očesu.

“Eh, glej ga Koritnika, sam Bog te je prinesel! Stopi bližje in pokusi zlato kapljo in razveži mošnjo, da bomo iznova napolnili, to le rudečo posodo, ki je prazna, kot moj žep, ki je strgan”. Pri tem je zvrčala prazno posodo in bila žnjo po mizi, kot pijanec, ki je mnogo spil in nima cehe s kom plačati in hoče tovariše prisiliti s kričanjem, da plačajo zanj celo ceho. Ko je videla, da ne omaja skopega rojaka v njegovem prepričanju, da ga ima Katra že čez mero dovolj, je hudomušno dostavila: “Kaj si še vedno tako neroden, da se preje desetkrat spodtakneš, predno prestopiš jeden prag?”

Sram je bilo Koritnika pred domačo hčerjo, ki ga je tako ljubeznivo pogledala s tistimi črnimi očmi, da so neokretnega Koritnika, kakor se je on pisal presunile notri na dno srca. Zato je v zadregi, po slovenski navadi položil desetico na mizo z namenom, da stopi kdo po pivo. Obenem je pristavil s kakim namenom je prišel semkaj. "Mislim, da mi bo vaša hči napisala par vrstic; namenjen sem pisati domov in že celo popoldne letam za papirjem predno sem pravega lobil". Pri tem je izvlekel dokaj veliko kovertó s debelim črnim robom okrog, na katerej se je poznal umazani palec potne Koritnikove roke.

Katra je urno pograbila vrč in odhitela po pivo, ne glede na to, da bi raje videla, ko bi ji odrinil cel dolar za galon vina; vendar je stekla tudi z desetimi centi, dobro vedoč da ga bode gotovo dobila v saloonu par požirkov; s tem upom je odhitela in otroci ž njo, kar je obsebi umevno.

Takoj na to je sedela Žosi za mizo in Koritnik poleg nje. Povedal jej je, od kraja in konca, kaj mu je na srcu in kaj naj postavi ona v pismo. Žosi se je kar prestrašila, ko je zaznala, čemu hoče porabiti to kovertó s črnim robom. Nagovarjala ga je, naj nikar ne piše na tej koverti, ker se bodo ljudje doma preveč prestrašili.

"Šaj je dovolj, če je v pismu žalostna vest, da je njihov edini sin umrl, ne da bi morali pol ure daleč spoznati žalostno vest." Vse njeno prizadevanje je bilo zaman, ni si dal dopovedati, da se mora vsaka žalostna vest dotičnim, ki jih zadene, le počasi razodeti in jih prej na to pripraviti, da jih novica preveč ne iznenadi, ker večkrat so nenadne, žalostne vesti provzročile dvojno nesrečo v isti družini.

A da bi odložil črno obrobjeno kovertó, za katero se je celo popoldne potil in trudil, tega ne stori, za nobeno ceno. To on ravno hoče, da bode svoje vaščane nekako vsestransko iznenadil in presenetil.

V pol ure je bilo pismo narekovano in spisano. Šlo je vse hitro od rok; deklini je teklo pero po glad-

kem papirju, kakor sani po novozapadlem snegu. Koritnika pa narekovanje tudi ni mnogo mudilo, ker je imel vse gradivo lepo zbrano, kakor jagode na molku.

Glasiło se je tako-le:

Ljubi stric in teta Raška!

Najprej vas vse skupaj prisrčno in podomače lepo pozdravim in voščim en dober dan! Potem vam naznanim, Jaz Jože Koritnik, tisti ki ste ga Vi oče včasih iz tiste visoke črešnje podili, ki stoji na konci hiše, tam pri hlevu. Gotovo se me še spominjate, posebno od tedaj, ko se je tista veja pod menoj vlomila, da sem padel ravno na sredo gnojnice, še precej na mehko. Smejati se moram še sedaj, kadar se spomnim na tisti trenotek. Oh, kako sem smrdel še mesec dni potem, in Vi kako ste smehljaje odložili tisto polence iz rok in se prijeli za trebuh. Tisti Koritnik sem jaz; tisti, ki vam pišem to pismo, tisti Jožek Koritnik; e, saj vem, da me poznate.

Gotovo ste že vganili, kaj vam hočem pisati, ker sem za nalašč kupil tako koverto, da bodete že od daleč vganili, kako novico vam pišem. Res je, umrl je, jaz sem pa denar nabral, da smo ga lepo pokopali. Peljali smo ga, in štiri kočije so šle za njim. Ni vam treba biti nič žal, še vi oče ne boste tako lepo pokopani in tudi Vaša mati ne. Doma še fajmoštra ne peljejo.

Denarja ni nič zapustil, uro je še pred smrtjo prodal. Obleka ni za nič, čevlji so pa strgani. Cilinder je še cel, če bo šel kdo domov, ga vam bodem poslal, lahko ga boste imeli še za k maši.

Sedaj vas pa še vprašam, kje je Vaša Cilka? Če je doma, ji recite, če bi ona hotela, in če bi jo vi pustili; če še nobenega nima in če bo po vaši smrti hišo imela, in če ima veselje v Ameriko priti in če bi tu, kaj rada

klobuk nosila; potem ji recite, naj mi kaj piše, ji bom karto poslal. Tukaj vsaka klobuk nosi, da bo vedela, to ji povejte. Sedaj vas pa vse skupaj lepo pozdravim in mi kaj pišite; pozdravim pa vse od kraja, naše in vaše, in našim nič ne povejte, če sem vam radi Cilke kaj pisal.

Srečno in Adijo, vaš

Jože Koritnik.

Zelnik je vzbulil oči, ko je Julija prebrala pismo; nekako tesno mu je bilo pri srcu. S strahom je vprašal: "Kaj mu je bilo?"

"To kar tebi;" je odgovoril brez premisleka hitro Koritnik.

"Meni ni nič", je z hrupnim kašljem hitel bolni Zelnik.

Preko dvorišča sta prihajala vslužbenca rešilnega zavoda, z malo nosilnico. Zelnik ju je prvi zagledal. Zgenil se je kot bi ga osa pičila in po obrazu se je razlila rudečica, ki je ravno z isto hitrostjo zginita raz njega, da je ostal bledejši kot navadno.

Katra se je ravno vsedla k materi Margareti odstavivši vrč z pivom od ust, in si pene obrisala s predpasnikom raz ustnic ter porinila do polovice spraznjeno posodo k Margareti, rekoč: "Tri kozarčke žganja in dolg požirek piva, je boljše kot voda v čevlji. Le dregnite mati, le stisnite ga, ona dva tako nimata sedaj časa, ko sta vsa v pisanju zamaknjena". Proti svojim otrokom, ki so ji silili na kolena od tam pa jeden družega pulili na tla, da je zopet drugi zlezel materi v naročje in od tam stegal suhotne ročice po pijači na mizi. "Veste ti naši bučarji vse pijo, žganje, vino in pivo; ravno taki so kot on."

Slabečka in Katra ste planili po koncu, ko sta došleca potrkala na vrata. Zelnik se je sedaj še hujše prestrašil, ko ga je prešinila misel, da prihajata došleca mogoče po njega.

Katra je zvedavo gledala Zelnika, če se je kaj

vstrašil in če je sploh uganil, po kaj prihajata moža z nosilnico v roki v to hišo. Slabečka ni čakala, da bi obledeli bolnik še dalje trepetal v dvomu, kaj hočeta moža, ampak je mignila došlema, da je na stolu sedeči mož pravi, katerega naj vzameta.

Sramovala se je svoje trdosrčnosti, da tako okrutno preganja nesrečnega Zelnika, zadnje dni njegovega življenja, kot kacega potepenega psa. "Oh kaj hočem"; je vzkliknila Slabečka proti Katri; "mogoče v bolnici še okreva. Bolje je za njega, če ga odnesejo".

Kri je zastala Zelniku po žilah, ko je iz vseh znamenj spoznal, da je on žrtev teh rudečekrižcev, ki se jih je bal bolj, kot otroci črnih dimnikarjev doma.

Hotel se je vpreti, ali vsaj zbežati pred svojimi krvniki, a začutil je svojo telesno slabost. Zato je bolešno vzdihnil: "Saj nisem bolan, kaj mi hočete? Pustite me!" Obenem je svoje kalne oči obrnil zaupajoče v domačo hči Žosi, do katere je imel še največ zaupanja. Upal je, da mu bo vsaj ona priskočila na pomoč in ga branila pred temi nasilneži. Toda nihče se ni zganil — — —

Predno se je zavedel, kaj se žnjim godi, sta ga že ona dva položila na nosilnico in ga do glave odeli z lahko, rujavo koco. Še enkrat je vrgel pogled po domačih, še enkrat krvavo in bolešno vprl svoje trudne, bolešne, motne oči po navzočih z očitkom, kakor bi hotel reči: "Nikogar ni, ki bi mi pomagal, nikogar, da bi me branil, da me živega in zdravega, ne odnesejo v odprti grob.".....

Ko sta suhega in uničenega Zelnika dvignila od tal, se je obrnil zadovoljni Koritnik, ker je bilo pismo spisano in zapečateni do njega, in ga tolažil tako-le: "Nič se ne boj, le vesel bodi, za pogreb bodi brez skrbi; vse bom jaz preskrbel. Lepo boš pokopan. Pet kočij bo šlo za teboj, in dva venca ti bomo položili na krsto. Lepo te bomo obrili, in z dišavami namažali. Kar završni in zapoj".

Nosača sta zginila in voz je jadrno odrdral iz Sla-

betovega dvorišča, kakor bi splaval po zraku.

Materi Slabečki se je izvil globoko iz prsi, sočutni vzdih, ki je bil odmev vseh pričujočih razen Koritnika, ki so čutili, kako težko je počasi hirati, — mreti. — Predseboj gledati blede smrti — v oči...

Zelnikova duša je plavala proti domu, misli so bile pri njegovi ženi, na lepi domačiji, na vozu se je pa treslo shujšano od tuge in bolesi do kosti obrano telo. Kes, ta črv, ki gloda dan in noč, je srkal njegov mozeg iz kosti, kes, zakaj je zapustil krasno domačijo, kjer je vsega obilo, on pa tu umira od slabosti, od lakote in žeje.....

Oj domovina mila, domovina ljuba, kako hrepene mnogobrojna srca po tebi, da jih sprejmeš v svoje naročje, ti domovina, ki si jim dala življenje, kjer so brezskrbni otroci rajali in skakali po zelenih tratih, po senčnih logih in pisanih travnikih. O hrepene nja moč, o moč domoljublja, o ve domoljublja sile, nikdar se ne daste izruvat iz naših src. Mi hrepenimo po tebi, a nihče nas ne vpraša po čem hrepeni tvoje srce, tvoja duša, povej, da ti spolnim gorečo željo.

IV.

Tilna in poslušna hči svojih starišev je bila Žosi, ki je globoko čutila, tugo in boleost Zelnikovo; da pogled nanj jo je pretresel na dno duše. Njeno mlado, neizkušeno srce je zatrepetalo bolesi, ob pogledu grdih krivic, ki jih zadaja trdo življenje vsemu človeštvu. Katrine besede, da je nesrečnega Zelnika njegova lastna žena spravila brez potrebe v zakajeno in zlata bogato Ameriko, samo da je dobila na njegovi domačiji proste roke, da svobodno ljubinkuje s prejšnjim svojim ljubčkom. Te besede so se ji globoko vtisnile v srce.

“Kakšna žena, kakšna žena mora biti to, da podi lastnega moža od sebe, med tem ko v istem trenutku vabi druge možke v svoje obljižje?” Vrtilo in blodlo se ji je po glavi.

Vse je bilo nekam žalostno. Koritnik se je molče dvignil, ko mu ni nihče nič odgovoril na njegove opombe, in je tiho odšel. Žosi se je tudi dvignila, da odide v svojo sobo.

Misli so ji begale nazaj v minolost, v srečna otročja leta. Na čelo ji je stopil pot, da je zapolzel doli po licu. V resnici ji je bilo vroče. Domislila se je tudi ona nekoga, ki ga je že čisto pozabila in zbrisala iz svojega srca. Da, tudi ona je skoro jednako storila s svojim prijateljem! Da, ljubil jo je, toliko je zanjo storil, toliko prestal zaradi te ljubezni in ona je vso to udanost in zvestobo pozabila, dasi mu je tudi ona prisegala zvestobo do groba. O, kje so vse obljube, goreče prisege?....

Pri teh mislih se je ona britko zjokala. Sama sebi si je očitala, kako neki more ljubiti mrkogledega Čalija in pozabiti prijaznega in udanega mladeniča, ki ga je nekdanj tako ljubila.

Sedaj je bilo na mah vse drugače. Vest da je njen dozdevni ljubimec Čali morilec, zapeljivec in Bog zna, kaj še vse, sedaj ni bilo več govora o kakej ljubezni.

Ne, ne; saj ona ga nikdar ni ljubila in ga nikdar ne bode! V njenem srcu ostane večno njen prijatelj, njen sošolec, o katerem že osem let ni ničesar čula. Sedaj je zopet vsplamtela prva ljubezen z vso močjo; z vsem ognjem je bruhtela na dan. O, koliko bi žrtvovala, ko bi ji kdo sedaj ta trenotek naznanil, da njen edini prijatelj še živi, in da misli nanjo, da jo ni še pozabil. Oh, kako srečna bi bila! A gorje jej tudi, ako bi zvedela novico, da so ga mogoče odnesli, revnega in zapuščenega, kakor ravno prej Zelnika. Da, da, zhlaznela bi ta trenotek.

V sobo prišedši se je vrgla na posteljo in glavo globoko zarila v mehko pernico, ki jo je prinesla še iz rojstne hiše. Zdajci se je britko na ves glas razjokala, kakor mlado dete v zibeli. In solze so lile, in neme stene so čule britkosti nedolžne deve.

Nihče se ni odzval v tolažbo trepetajoči deklici, vse je ostalo tiho in mirno, rože na steni so temnele

v nastopajočem mraku. — Ona pa ihtela, ihtela.....

Ko je bil prvi naval tožnega srca prestan, so ji misli hitele v domači kraj, k rojstni hiši z lepim vrtom; v gozde in pisane travnike, v loge in gaje prostrane naše domovine. Kako lepo je bilo doma. Velika hiša kjer je bila starodavna gostilna z obširnimi lepo zasajenim vrtom in lepim, dolgim, gladkim kegljščem, kjer so mladi gospodje kegljali, se smejali in drugače zabavali, ona jim pa nosila jedi in pijače, in stregla, skakala in vihrala z velikimi naramnicami, kakor kak angelj s svojimi peroti. Ti gospodje so se ji laskali in klanjali, jo ščipali v okrogla, rudeča lica, ona pa vse bila po rokah in bežala k postavljaču katerega je najraje videla. K njemu so ji uhajale njene ljubke oči, ki je skakal med padajočimi keglji, kakor veverica na hrastu. Ona ga pa spraševala, če je žejen, ali lačen, on ji pa zrl, živi kratkokrillki v smejoči obraz. Kako bode neki lačen, ko je zrl jasnemu solncu v ljubki obraz. Samo smejal se je široko in metal z levjo močjo in obenem z največjo lahkoto, debele kroglice po žlebu, kegljajoči gospodi nazaj, da so odskakavale iz žleba, kakor sikajoče kače ob poletni vročini. Prinašala mu je vseeno jedi in pijače, da ni bil ne lačen, ne žejen pri napornem delu.

V nežni mladosti, v kratkem krilu, je že ljubila.

Tej ljubezni kal je pogнал že v otročji dobi, v tretjem razredu ljudske šole. Brihtni Korelček, kakor mu je bilo ime, je vedno prvi izdeloval vsakovrstne naloge in ji dajal iste skrivno, čez klop prepisavati. Kadar je gospod učitelj odšel med poukom po kakih važnih opravkih iz šole, je vsikdar postavil Korelčka, kot paznika k tabli. Nikdar ni zapisal, vedno živo in razposajeno Pepco, ki je sedela v njegovi vrsti, zadnje klopi. Kako bi jo neki zapisal ki jo je imel rad.

Nekoč je zopet pazil. Ona se je vrtela v klopi, sedaj na levo in na desno, zopet nazaj in takoj zopet naprej, kakor petelin na strehi. Njena součenka v drugi klopi jo je hotela posnemati in obračala se je na vse strani in zbijala z nogami in razbijala s knjigami po klopi, da so druge učenke in učenci kar

strmeli nad razposajenko. Ni čuda, da je kreda v rokah pristranskega paznika zaškrtnila po črni tabli in že je stalo njeno ime zapisano z dvema kriščema, v znak velikega pregreška. Kako se je pa ista začudila, ko je paznik prenehal s pisanjem, ne da bi zapisal tudi njeno mojsirco Pepco, ki je nekako plaho zrla na tablo.

Učitelj je prišel. Korelček je odhitel v klop. Resni učiteljev obraz se je obrnil k tabli in takoj na to ošvrknil jokajočo učenko z ostrim pogledom. Prelno je učitelj narekoval občutno kazni, se je zapisana učenka dvignila ter vsa objokana povedala celo zgodovino svojega pregreška. V svoj zagovor je seveda navedla, da je Pepca kar plesala v klopi in je slednja tudi prevrnila tintnik, da je črnilo v dolgem curku teldlo po klopi na tla, in tam škropilo po bosih nogah součenk.

Učitelj je poklical Korelčka na odgovor; slednji je tiho zrl v tla. Rad bi glasno povedal, da ima Pepco rad, da jo zato ni mogel zapisati. Vedel je, če to pove, da se mu bode cela šola smejala, učitelj ga pa zgrabil za lase, in Bog vedi, kaj bi še vse počel žnjim? Zato je raje molčal. Tedaj je stopil gospod učitelj za mizo, odprl miznico in vzel dolgo, rumeno palčico, jo sumljivo prijazno vkrivil, kot bi jo hotel stekniti v obroč, kakoršni so nabiti na škafih in podobnih posodah. Korelček je moral na poziv k mizi, kjer je bil pod za stopnjico višji, kamor je moral, strahu trepetajoči Korelček, poklekniti. Trde in koščene roke učiteljeve so njegov hrbet pritiskale k tlom. Predno je zažvižgala rumena palčica po zraku je še odgrnil že itak kratek suknjič visoko na hrbet in še potipal po sramežljivem delu, ako ni zavarovan s kakimi cunjami, ali kakim debelim zvezkom. Ko se je prepričal, da je vse v normalnem stanju, da se bode pošteno zadostilo pravici; tedaj je drobna palčica zažvižgala po zraku in že je resko poknilo, da se je rumena palčica ovila okrog šibkega dela Korelčkovega telesa.

Trikrat je zažvižgalo po zraku, trikrat resko po-

knilo, predno je bilo zadoščeno pravici. Tepeni in šibani učenec je odšel suhega očesa v klop, mimo blede in prepadene Pepce. Mimogrede sta se srečala s pogledi. Njene oči so bile rosne. Ko je videla njega, tako junaškega, jo je posilil jok. Tudi njemu so se udrle sedaj vroče solze, in dvoje bitji je trepetalo v jadi in tugi, vendar so nju mlada srca gorela v čisti ljubezni; razširil se je plamen prve ljubezni, po vseh udih, ki ni ugasnil do današnjega dne.

Par let pozneje je odšel Korelček po srečnem naključju v mestne šole, da postane gospod, kakor sta se sporazumela obadva. On bode župnik, ona pa njegova kuharica.

Nekega lepega pomladanskega dne, ko je ona ravno sedela sredi cvetočega vrta pod razcvetelo, duhtečo črešnjo, se ji je prikazal Korelček s svežnjem knjig na rami. Prestrašila se ga je prvi hip. On je pa, molče splezal čez visoki zid in skočil pred njo, ves rudeč v obraz. S solznimi očmi ji je pripovedoval, da ne bode več študiral, ker ne more biti gospod, kajti gospod, ki so ga krstili, so pozabili vpisati njegovega očeta ime v krstno knjigo. Kdor pa nima očeta v krstni knjigi, ta ne more biti gospod.

Ona mu je s solznimi očmi zatrjevala, naj se povrne v šolo, da se bode ona splazila skrivoma v župnjišče in vpisala njegovo ime v tisto veliko knjigo, da bode vseeno lahko gospod, ona vendar le njegova kuharica. Vse ni nič pomagalo, on ji je trdil, da tega nikakor ne more storiti, ker je priletni župnik vedno doma, če pa odide kam po opravkih pa že kuharica straži pri vratih, da se nihče nepoklicanih ne vtihotapi v gospodovo sobo.

“Ampak, draga Pepca”, jo je tolažil on in solze so ga polile; “v Ameriko grem, odkoder ti pošljem denar, da prideš za menoj, če me imaš količkaj rada. Meni je dal neki gospod denar, da se lahko odpeljem, zakaj mi ga je dal ti bode pozneje jasnejše. Mogoče najdem tam srečo, in v kratkem času bodeva mož in žena, ker tam se ljudje ženijo v zgodnji mladosti”.

Pomišljevala je, bi li obljubila, da pride za njim

v daljno Ameriko tu pa pusti svoje stariše, ki bodejo točili britke solze za ubeglo hčerjo. Videl je ta njen duševni boj, zato se je počasi sklonil k njej in ji dihnil prvi poljub na razbeljene ustne. Privil jo je tesno k sebi in znova poljubil; ona pa mu je vračala poljube in se tesno stisnila k njemu, vsa drhteča. —

In zopet je gorelo dvoje nežnih bitij v neskaljjeni ljubezni v tugi in britkosti...

Minoli so prvi tedni. Karol je odpotoval, ona je pa zamišljena in žalostna povešala drobno glavico. Kar prejme nekega dne pismo od njega. To je bil prvi veseli dan po njegovem odhodu. V tem pismu je bila sama ljubezen in prošnje, da ga naj nikar ne pozabi in naj takoj odpotuje, kakor hitro prejme denar. Pravega naslova ji ni poslal, ker ji je pisal prvo pismo takoj iz New York-a in ni še vedel, kje se bode vstavil. Zagotavljal ji je, da ji piše takoj zopet, kakor hitro se na kakem mestu vstavi.

Zatem ni bilo nobenega pisma več. Če je sprašala domačega pismonoša, če je kaj zanjo, se je vsakrat sumljivo nasmehnil. Rad bi ji povedal, da mu je mati strogo prepovedala, ji še kako došlo pismo izročiti, a bal se je zameriti radodarni krčmarici; zgubil bi naenkratt vse zaupanje pri njej. Kar se pravi z drugimi besedami: sladko vince bi ne užival v toliki meri, kot doslej. Kredit bi popolnoma zginil.

Odslej je bila vedno žalostna in molčeča. Prej okrogla, rudeča lica, so bledela; mesto živahnosti je stopila na prejšnje mesto otožnost. Kar je prišlo nekega dne, da so pozno v noč pospravljali perilo in drugo drobnjav v velike kovčge. Nesreča pri kupčiji je njene stariše pripravila na pot v Ameriko. Pepca je bila te nenadne in zagonetnepoti jako vesela.

Nekako prijetno ji je bilo pri srcu, ko so pljuli po širokem, razburkanem morju. V njenem srcu se je pojavil up, da tu najde svojega tovariša.

Zganila se je pri teh spominih, otrla debele solze, ki so ji kapljale po licih, popravila črne kodre, ki so se ji usipali po sencih, mokri od solz. Zaželela si je svežega zraka, ven iz soparne sobe. Ogrnila se je

z lahkim rujavim plaščem, okolu vratu si pripela zlato srce na tenki verižici, edini spominček dragega ljubljenca.

V teh mislih, s zlatim srcem na prsih, je odhitela iz sobe, doli po stopnjicah, ven na prosto in jecavi, domači fantin za njo.

V.

Po obljudeni ulici "Doline idealov" je korakal preganjani Čali. Po glavi so mu rojili zadnji žalostni dogodljaji. Kesal se je, da je sploh zapustil temne gozdove in se podal na pekoče solnce, med mestno drvenje, kjer vlada zavist in sovraštvo, kjer se ostri zobovi v bratski ljubezni zasajajo v meso lastnih rojakov.

Življenje je pač polno prevar, le ta se okoristi, kdor brez srca divja okrog in davi in uničuje brez usmiljenja, kar mu pride pod roke. Kdor je pošten, ta je preganjan; kdor ljubi svojega bližnjega, tega vse sovraži. Pristudilo se mu je to življenje in zaželel si je zopet miru in pokoja.

Pri takem premišljevanju se mu je obesila vsiljiva znanka na roke, ki ga je že dalj časa zalezovala, hoteč ga omrežiti, da bi priletno in preživljeno lahkoživko vzel v zakon. Tako sta se počasi pomikala naprej.

Nova znanka, že davno odcvela devica, prenasršena čez mero uživane ljubezni, ki jo je burno življenje vrglo na obali ameriške ljudovlade, da si tako v jeseni življenja še enkrat zagotovi uživanje opojne ljubezni. V ta namen je hotela omamiti neizkušenega mladeniča, in ga vkovati v zakonske verige. Zahotela si je mirnega življenja ob domačem ognjišču, ko je videla, kako so srečne družine v mirnem zakonskem življenju. Že parkrat je poskušala svojo srečo, a doslej še vsikdar zaman.

Na nasprotni strani ulice je šla Žosi z jecajočim Ječmenčkom, kakor brez namena dalje. Čali je kar strmel v ta, njemu neverjetni prizor; je li to mogoče, da se je prijela tega smešnega, jecavega Ječ-

menčka? Je-li mogoče — je hitel ves iz sebe Čali?!

Da, na svetu je vse mogoče — mu je odgovarjal notranji glas. Vse je mogoče, vse, vse. Na kljub ti hoče delovati, jeziti te hoče, pokazati ti hoče, da nisi sam na svetu, vidi te in dela se, kakor bi te ne videla, in postrani se ti smeje — mu je iz druge strani prigovarjal notranji glas.

Ona dva, na oni strani sta odšla v gledališče premikajočih slik. Ta dva sta se vstavila in molče zrla na nasprotno stran, kjer so se ljudje drinjali pred blagajno, kjer je stala tudi Žosi s svojim spremljevalcem. Čali je nevede izustil: "Moram za njo!" Takoj na to se je okrenil k svoji spremljevalki in ji rekel, da naj mu oprostí, da gre tudi on v ono gledališče. Komaj ji je on to naznanil, že mu je ona, z gostobesedno vsiljivostjo, zatrjevala, kako rada tudi ona pohaja v isto gledališče in jo še prav veseli, če jo hoče popeljati tja, zakar mu bode še prav hvaležna.

Stopila sta preko ceste, in že sta bila v precej dolgi dvorani, ki je bila natlačena najraznovrstnejših ljudi. Komaj sta dobila prostor nekje v ospredju. Njegove oči so iskale njo, ki je malo pred njim odvihrala tu notri. Žosi ga je takoj zapazila, ker sta bila ravno pred njo dva sedeža prosta, kamor sta se novodošleca tudi res vsedla. Poleg nje se je topil blaženosti Ječmenček same sreče, da je lepa Žosi ravno njega izbrala za spremljevalca. Gotovo se ji je dopadel, kaj bi se tudi ne, denar ima, obleka je na njem kakor vlita, pokonci hodi kot kak vojak, pijanec ni; kako bi ga potem kako dekle rado ne imelo?

Ječmenček se je le čudil, da mu Žosi že naravnost ni povedala, da ga ima rada; če ga ima res rada, kaj bi to skrivala, naravnost naj bi povedala, bilo bi najbolje. Vendar jej tega on ni ravno štel v zlo, ker je mogoče presramežljiva. Če bo ravno hotela, jo bo že vzel, silil ne bode.

Iz teh misli ga je prebudila ona, ki je vsa razburjena planila po konci, ni mogla zreti pred seboj njega, ki ji je porušil ves duševni mir, ki ga je

doslej uživala. Odvihrala je venkaj, ne glede, da so jo ljudje začudeno pogledovali. Ječmenček je kar zazijal, ni mu hotelo v glavo, kako more sedaj bežati, ko se je predstava ravnokar pričela; na odru se ravno sedaj prekucavajo maskare, da natlačena dvorana odmeva bučnega smeha. E, če bode on vzel to žensko vihravost, jo bode temeljito odvadil takih neumnosti. Da bi denar po nepotrebem metal stran, to ne gre; drugače sploh ne mara zanjo.

Čalija je njegova znanka obsipala z vso ljubeznjivostjo, ki jo je premoglo njeno izžeto srce. In ravno ta njena vsiljivost je bila njemu zoprna, ker je zapazil, ko se je ozrl po dvorani, svojo drago ljubljenko. Sramežljivo je pobesil oči in njegov pogled se je v zadregi vprl v črnolasega umetnika, ki je z drobnimi prsti, drvel po belih tipkah, da se je njemu kar mešalo pred očmi.

Naenkrat je začutil, da se z vso naglico preriva iz svojega sedeža Žosi in hiti iz gledališča. Kri mu je bušnila v glavo. Planil je kvišku in hitel za njo, za njim pa je počasi kobacala njegova spremljevalka, ki se ni nič manj čudila njegovi naglici, kot malo prej Ječmenček istotako vihrajoči Žosi.

Zunaj na ulici se je Čali od nje kratko poslovil. Njej ni bilo žal zato, ker je uvidela, da s Čalijem tako ne bode nič, in v tem je že zagledala starega znanca, s katerim je odhitela proti domačemu saloonu, s kojim bode mogoče več sreče, kot z zmešanim Čalijem.

On pa je hitel vshodno po ulici, da bi dohitel begajočo Žosi, ki mu je hote bežala pred očmi. V tem diru, ga je nagovorila prijazna, čedna mlada ženica, z malim otrokom v vozičku. Začuden jo je pogledal. Ni se spomnil kje bi slišal, ta tenki glas, kje je videl, te žive oči.

“Kaj me res, nič več ne poznaš?” je smehljaje hitela nova znanka. “Kaj nisi bil ti, pred šestimi leti pri Zaresniku na stanovanju? Se li nič več ne spominjaš?.....”

“A, a, menda vendar le niste vi tista?; se je počasi domišljajal. “Tista, mala, prijazna Pavlica?”

Mlada ženica je zarudela do ušes, ko je čula, v kako dobrem spominu jo je slednji še ohranil. Zato je sramežljivo nadaljevala. “Prav tista, ki sem bila takrat pri Zaresniku. Prijetno je bilo takrat.

Ker je Čali tako upiral oči v malo dete v vozičku, je ona takoj uganila, da še on ne ve, da je možena, zato mu je dalje pojasnjevala: “Ti mogoče še ne veš, da sem možena? Oh, veš kako sem ti hvaležna, da si tistega Jurja, ki je za menoj lazil in mi zatrjeval da me bo poročil, pa je bil v resnici oženjen, kakor si ti rekel. Škoda, da ga nisi še bolj. Malo si ga osmodil v levo roko, v enem tednu je bil zopet popolnoma zdrav. In ta kanalija je zopet začela laziti za menoj. Nekako v treh mesecih, po tistih dohodkih, je prišla njegova žena s tremi otroci iz stare domovine. Kmalu nato sem se tudi jaz možila.”

Našega znanca je ta vest nekoliko umirila, da je pozabil, kaj je njegov namen, kam mora dirjati, veselilo ga je, da je vsaj eno bitje na svetu, ki mu je hvaležno za skazano vslugo.

Pri zadnjih besedah, ki jih je izpregovorila Čaliju hvaležna znanka, je hitela mimo Slabetova hči, ravno iz iste strani, kamor je preje drvila in grozno vprla svoje velike črne oči v Pavlo, ki je stala tik Čalija. Čali se je pri tem pogledu kar stresel. Hotel je naglas krikniti in skočiti k njej, a glas mu je zastal v grlu in noga je obstala na mestu. To je trpelo le trenotek in že se je opotekel za njo, ona mu je pa nagloma zbežala dalje po ulici, in se zgubila med množico.

Pavla je počasi odšla svojo pot in premišljevala čudno ravnanje svojega dobrotnika in nepoznane deklinke. Nič ni bil več isti kot nekdanj. Čali pa je hitel naprej in odrival ljudi na desno in levo in si siloma delal pot. Udaril se je po čelu in obstal, ko je videl, da zaman hiti za njo.

“Nisem li bedak, nisem li zblaznel?” je sam sebi

govoril. "Čemu hitim za njo li nisem zaman zdihoval za enakim bitjem v stari domovini? Me li ni strgala usoda na enak način od nje? Ah da draga Pepca, pozabila si me! Sem li jaz kaj boljši? Si li moreš misliti, da sem tebe, ki si mi skazala toliko prijateljstva, vkljub vsem gorečim obljubam in prisegam pozabil, kakor bi te nikdar ne poznal. Sram, sram me sme biti, da sem jo tudi jaz pozabil, in sedaj letam z ravno takšnim ognjem za drugo, kot pred osnimi leti za prvim mojim idealom...."

Okrenil se je, in počasi odšel v nasprotno smer. Pod nogami mu je nekaj zaškrtalo. Nejevoljen je brenil, in pri tem se mu je mali predmet zabliščal, da se je pripognil in ga pobral. V roki je držal zlato srce, ki se je lesketalo pred očmi, da mu je kar vid jemalo.

Obračal ga je in obračal, zapazil da se to zlato srce odpre. Zastavil je noht v malo zarezo, in že mu je pred očmi zamigljalo v zlato kovino zarezano besedilo: Pepci v spomin — Karol.

Kri mu je zastala po žilah, oči so se mu zasvetile, srce mu je jelo biti kakor kovaško kladivo. Prsa so se mu dvigala globoko je sodel, ustne pa so šepetale: "Pepca, Pepca! Križani Bog, je li to mogoče? Ona tukaj, ona, ona! Da, da, živa resnica, to je tisto srce, ki sem ga podaril moji Pepci predno sem odpotoval od doma. To je tisto srce, ki sem ji ga kupil za prodane knjige, za od ust pristrgane vinarje. Podaril sem ji ga, da se me bode spominjala, ako prav bodeva za nekaj časa daleč vsak sebi. In ta čas, kako se je raztegnil. Oh to je njeno srce, katera mi na moja mnogoštevilna pisma niti enkrat ni odgovorila. A kljub temu jo ljubim, ljubim, da tako jo ljubim."

Poljubljal je najdeno srce od vseh strani in blagoroval ta srečni trenotek, ki mu ga je donesla ta ura. Namah je pozabil vse krivice, ki mu jih je hudobni svet prizadjal; on se je kopal v sreči, topil v blagru. Tako ni imel prvi trenotek časa misliti, kje in kako bode iskal to srečno zgubiteljico zlatega srca.

Sedaj se je šele spomnil, da mora nujno storiti potrebne korake, da čim prej najde svojo Pepco, in ji zopet podari ravno isto srce z isto udanostjo kakor pred osmimi leti.

Tam na zahodu se je utrnila svitla zvezda, pušča joča za seboj ognjeni žarek isker, ki so padale proti zemlji. Na bližnjem voglu je trebušen varuh miru z jednim očesom škileč, zrl postrani na veselega Čalija in vrtil svoj kolec v tolsti roki. Čali mu je mrke poglede pomilovalno vračal in sam pri sebi mislil, čemu so vendar policaji na svetu, ko je vse tako srečno in veselo; toraj, čemu bi se ljudje pretepali, bili; mogoče samo zato, da bi imela policija kaj posla!?

VI.

Ko je stopila naša mlada znanka Žosi, vsa razgreta in razbeljena na domači prag, se ji je nudil pretresljiv prizor. Še tako trdno srce bi zatrepetalo bolesti, ko bi vzrlo to, kar je v gledala nežna in občutljiva Žosi, ko je stopila v sobo. Domači prepir, in še celo pretep se je vnel med očetom in materjo. To je bilo za njeno mehko srce preveč.

Slabe je navadno prihajal točno po delu domov, le danes je bila izjema. Danes je tudi on zašel z drugimi so-delavci v saloon, kjer se je zamudil precej pozno v večer. Pilo se je vse skrižem, plačevalo na debelo.

Slabe se je opotekajoč prizibal domov in že od daleč molel rujavo kovertu svoji ženici nasproti, ki je s Katro praznila nov galon rudečega vina. Slabečka se je cel čas jezila na svojega moža, dokler ni prilezel domov.

Prelepa navada starega, izdelanega moža je bila, da je prinašal vsakikrat zaprto kovertu svojega za-sluzka, da je še le ženica s starimi naočniki na nosu pregledala svoto in številke v desnem kotu koverta.

Katra je naglo odšla. Slabečka pa natikala prašnje očala na nos; ogorčenje je ponehavalo in po o-

brazu se ji je razlila tiha zadovoljnost. Gledala je, štela i zopet bulila oči v nerazločne in drobne številkke. Štela denar in računila na prste. Nakrat se ji je obraz stemnil, ustne zategnile, oči silile na jok...

Po njej je vrelo in kipelo. Vino je jelo delovati. Kri je silila v glavo, mišice so se ji napenjale; obetal je vihar. Vrgla je denar po tleh, da se je drobiž vsul po kuhinji kakor toča po trdi cesti.

"Tri dolarje si požrl;" je kričala ona nad prestrašenim Slabetom.

"Tri dolarje, tri dolarje si šel zažreti, tri dolarje!"

Segla si je v lase in se zopet tolkla po tolstem životu. V tej razburjenosti je šinila kot ogenj v slamnato streho, v kuhinjo in se ravno tako jadrno vrnila z dobrim polencem v roki.

Vse je kazalo, da bode nastal splošen vihar, ki bode ruval drevesa, trgal strehe raz hiš, podiral kozolce in delal očitno škodo mnogim gospodarjem. To je uvidel tudi Slabe, ko je nadenj drvila razjarjena ženica s polencem v roki. Zato se je dvignil raz stola, na katerega je v prvem navalu omahnil. Pripravil se je v očitni bran.

"Čakaj mrcina pijana, jaz ti bom pokazala, kaj se pravi pijaniti in denar zapravljati. Jaz se trudim v tej vročini, za žive in mrtve, dan za dnevom, teden za tednom, vedno jednako, ne da bi si privoščila le jeden kozarec pijače, medtem ko ti cele noči pijančuješ. Za koga se trudim"; je hitela v jedni sapi razgreta Margareta, med tem pa grozeče vihtela poleno, kot kak policaj na cesti. Povzela je besedo takoj, ne da bi dobil Slabe priliko, priti z zagovorom na Jan. "Za koga se trudim, če ne zate, ki še toliko ne zaslužiš, da bi se vsi pošteno preživeli, ne da bi le en cent prihranili. Zavoljo tebe sem prišla sem, ti kanalija, ki si nam domačijo požrl!" Jok ji je vstavil nadaljno kričanje.

Jeza je prikipela na vrhunc. Roka se je dvignila visoko proti stropu, in že je padlo po Slabetovi glavi, enkrat, dvakrat..... Udarci so se množili, medtem,

pa je ona kričala in vpila in pri vsaki besedi še krepkejšo pritisnila, padalo je, kamor je priletelo.

Slabetu se je pocedila rudeča kri po licu. Kričal je, naj miruje, in lovil z obema rokama krepke udarce. Glavo je imel že na več krajih ranjeno, roke obunkane. Ko je začutil polzečo, svežo kri po licu, tedaj je zakričal s hrupnim glasom: "Miruj Margareta! Imej pamet!"

Pameti ni bilo, tu je vladala strast — jeza. Strast je nadvladala upešano moško moč. A takrat je razprostrl roke in zaprtih oči rinil k njej, kljub vsem udarcem in zgrabil, stisnil, nekaj je zajechalo, on pa še trdneje poprijel in zavrtel po zraku. Že je zagrmelo pod mizo in zahreščalo je po sobi, da je Slabeta zazebló po vseh udih.

Na ta prizor je vstopila Žosi v sobo. Kako ji je bilo pri srcu, ko je videla očeta divjega, mater pobito pod mizo.

Par trenutkov je bilo vse mirno. Takoj pa se je Slabečka dvignila in jela vpiti na vse grlo: "Policija! policija! Ubil me je! Pomagajte! Ubijalec je moj mož!" Kričaje in lase si puleč je oddivjala na ulico.

Žosi, katero je mati na pragu odrinila, je stopila žalostna in bolna na duši in telesu v svojo sobo in tam odložila klobuk in se naslonila v naslonjač. Vrelo ji je po glavi, brenčalo v ušesih.

Njene blede ustne so pa šepetale v trpljenju in dušni oslabeledosti: "Našla sem ga, našla, njega, po katerem je moja duša tako koprnela, ki sem ga nosila v svojem srcu od mladih let, zaradi katerega sem odpodila toliko poštenih snubcev. Njega sem našla, ki je bil moj up in nada, vzor vseh mladeničev. Oh, kaj mi je bilo, da ga nisem že preje spoznala. Kaj sem imela doslej oči zavezane, ali kaj, saj je bil vsaki dan pri nas? Našla sem istega Čalija, katerega sem danes popoldne tako brez vsmiljenja obsodila, a sedaj se je pokazalo, da ne brez povoda. Ta Čali je tisti Karol, ki sem ga tako ljubila, on toliko pretrpel

zame, v šoli in doma. Tisti, ki mi je prisegel večno zvestobo in udanost!”

Nenadni žalostni dogodljaji so rahločutno Žosi popolnoma uničili. Več ni bila zmožna vso stvar mirno presojati. V njeni glavi je vrelo, misel za mislijo se je podila po glavi, jedna groznejša od druge. Roke so se ji tresle in glava ji je omahovala na visoko se dvigajoče prsi. Blede ustne, pa so šepetale: “Kaj je ljubezen? Kaj je zvestoba?”

Nek notranji glas ji je odgovarjal: “Ljubezen je blaznost! Zvestoba neumnost!”

“Res je, res; vse je neumnost; neumnost je življenje; upanje je nesmisel, čemu smo na temu svetu? Za trpljenje od prvega dne, do zadnjega izdihaja?”

“To je ravno prav, da me on doslej še ni poznal, da sem ga brez hlimbe spoznala, tako temeljito spoznala”; je šepetala ona dalje. “Njega dolže vsakovrstnih umazanosti in nečednih dejanj, kar vse, ni laž hudobnega sveta, kot sem še pred trenotki mislila; vse je gola in čista resnica

“V teku pol ure, sem ga videla v družbi zloglasne deklina, ki jo je popeljal, meni na kljub, za razvedrilo v gledališče, dasi me je videl, ko sem šla malo pred njim tja notri; seveda on se mi je hotel v obraz rogati, češ: nisem sam, nisem zapuščen, če prav me ti od sebe podiš; le glej me, mene junaka v ljubezni! Takoj na to sem ga videla v družbi omožene žene, ki je silil v njo in tiščal, čim bolj mu je zatrjevala, da je možena! To je tisti Karol — Čali, ki je še pred par urami stegal svoje umazane roke po meni in mi polglasno šepetal ljubim te, ljubim. Ničvrednež, lopov! Zakaj sem ravno jaz tako nesrečna in ravno jaz, ko so vse moje tovarišice tako srečne in zadovoljne”.

V tem hipu je zapazila da ji manjka zlato srce iz verižice. Gledala je okrog sebe, če ne leži na tleh, ali ga je mogoče zgubila kje na ulici.

“Ah”, je globoko zdihnila; “Čemu naj bode mrtvo srce, ko sem živo zgubila. Kamor je šlo prvo, tja naj gre še drugo”, in strgala si je drobno veriži-

co z vratu. "Bolje je, da sem ga zgubila, nego da bi ga sedaj, polna gneva vrgla skozi okno.

Stopila je omahajoče k omari, na kateri je stala steklenica amonije. Čista tekočina je stala v njej z mrtvaško glavo na belem listu. Žosi se je polotila neka naslada, storiti nekaj, kar bode prineslo njenemu srcu mir in uteho za vedno, za vselej.....

Kakor otrok, ki nese vsako stvar v usta, ki jo dobi v roko, tako je nesla tudi Žosi s tresočo roko steklenico k ustom. Roka ji je segla kvišku in pritisnila odmašeno steklenico k ustnicam. Že je polzela smrtonosna tekočina po grlu.....

* * *

Spodaj v sobi se je okrvavljeni Slabe, vendar le pokesal svojega silovitega delovanja. Ni storil prav, da je svojo dobro in skrbno ženico tako silovito zakadil pod mizo. Dovolj bi bilo, da bi jo samo razorožil in konec prepiru bi bil drugačen, nego sedaj.

Kes je bil tu, a prišel je prepozno.

Na vratih se je zdajci pojavil Čali. Ves je bil preplašen, ves zasopljen in ni mogel na dan z besedo. Začudeno je gledal krvavega Slabeta, ki se je držal, kakor bi bil to uro obsojen na vešala.

Čali je pa v pretrganih stavkih spraševal: "Gostilno ste imeli doma z obširnim vrtom in kegliščem, kaj ne da?"

Pri teh besedah se je Slabe spomnil svoje lepe domačije, ki je bila nekoč njegova, a so ga brezsrčni upniki iz iste pregnali. Zlovoljil se je še bolj in vroča solza se mu je utrnila in spolzela po rujavem licu.

"Imel, imel", je hitel v joku nesrečni mož; "imel lepo domačijo, prijazno ženo, lepo hčer, ki mi je pa vse prešlo. Domačijo so upniki razkosali, ženo in hčer mi je pa ta Amerika odtujila od mojega srca." Omahnil je stari revež na stol in plakal, kot mlado dete.

"Vaši hčeri je ime Pepca, kakor ste jo doma klicali;" je še dalje spraševal on, ker sam sebi ni verjel, da je vse resnica, kar je čul.

“Saj jo vendar poznaš, čemu tako čudno sprašuješ?” je vprašal Slabe nejevoljen, misleč, da se Čali norčuje.

“Oh, vendar sem jo našel;” je hitel radostno. “Kje je sedaj, je li doma?”

“Da, doma je, če ji imaš kaj sporočiti, kar gori pojdi”, mu je on odgovarjal; samo, da bi se ga čim preje odkrižal.

Srce je Čaliju močno tolklo, ko je stopil v Slabetovo sobo, boječ se misli, če ne bode našel povoljnega vspeha svoje poti. In sedaj je rešen morečih skrbi, srečno je dohitel ubeglo srečo, ki jo bode poslej krepkeje držal, da se mu ne izmuzne tako hitro iz rok.

Naglo je odhitel po stopnjicah navzgor. V roki je držal najdeno srce, ki ga je po tako čudnem naključju privedlo do sreče, do novega življenja. Potrkal je s tresočo roko na njena vrata in težko čakal odgovora. Potrkal je še enkrat, dvakrat, trikrat, nič odgovora. Zato je lahno zavrtel kljuko, in počasi stopil v sobo.

Obstal je prestrašen pri vratih. Strašen prizor, ki se je nudil njegovim očem ga je zadel, kot strela z jasnega neba.

Žosi je ležala na tleh in se zvijala v strašnih bolečinah. Proseče je vprla svoje krvave oči v njega, kot bi hotela reči: “Pomagaj, pomagaj mi v groznih bolečinah ljubi Karol, pomagaj, jaz umiram!”

Planil je, kakor blazen k njej in jo je jel klicati in tresti: “Pepca, Pepca, li slišiš, jaz sem tvoj Karol.”

Nič mu ni odgovorila, iz njenih ust so se cedile goste pene, in zvijala se je in obračala in bulila oči v Čalija, tako proseče, tako milo. On je bral iz njenih pogledov, da ga kliče k sebi na pomoč, naj jej pomaga v smrtnih bolečinah.

Poljubljal jo je brez misli, vzdignil glavo v naročje, po glavi pa mu je šumelo.....

* * *

Pred Slabetovo hišo je zazvonil policijski voz s tremi, dobro rejenimi policaji, ki so se le s težavo

spravili raz voza. Takoj so imeli prestrašenega Slabeta v rokah, ki se jim ni upiral. Le sam zase je šepetal: "Čemu, zakaj; kje ste moji najbližnji, da me branite pred rabeljni, kje ste najbližji mojega srca, za katere delam in živim! Kje ste, kam ste se skrili, pridite na pomoč in slišajte moj glas!?"

Ko so ravno dvignili Slabeta na voz, je pridrvel iz hiše zblaznели Čali in zgrabil Slabeta, ga strgal policajema iz rok in ga palnil daleč v stran od voza. Nad policajem je pa kričal: "Jaz sem morilec, tega pustite, mene odpeljite!"

Z debelim krepelcem je zamahnil nevsmiljeni mož postave po Čalijevi glavi, da se je temu pocečila kri, in je omahnil s prebito glavo na tla.

Boj je bil kratek. Slabe je, kakor nedolžna ovca, prišel zopet k vozu, da so možje ameriške postave, obadva naložili na voz, in se odpeljali iz Slabetovega dvorišča.

Slabečka, ki je od daleč gledala žalostni prizor je zadovoljna odšla v hišo in mrmrala sama pred se: "Da me bode vedel pobijati! Da bode vedel, da smu žene v Ameriki prve!"

Na pragu se je še enkrat ozrla in neki zli občutki so jo obšli.

Izza sosedove hiše je prihitela Katra in glasno vpila: "Zvijačka je pobegnila z Jurjem. Otroke je pustila Lukatu, ki joka, da bi se ga kamen usmilil."

Margareta je zaloputnila vrata v temno noč.

Popravki.

Stran	19	vrsta	6	čitaj	- Pomudimo se
Stran	19	vrsta	19	čitaj	- prihajalo
Stran	19	vrsta	27	čitaj	- v tujino, tako dolgo
Stran	45	vrsta	19	čitaj	- odgovora
Stran	53	vrsta	3	čitaj	- Vorwaerts
Stran	53	vrsta	18	čitaj	- na Prelovška
Stran	66	vrsta	16	čitaj	- II. žandar
Stran	66	vrsta	23	čitaj	- II. žandar
Stran	68	vrsta	26	čitaj	- Leutnant
Stran	71	vrsta	7	čitaj	- schiesen
Stran	74	vrsta	9	čitaj	- beschaedigt
Stran	90	vrsta	23	čitaj	- streti tega črva
Stran	90	vrsta	30	čitaj	- preiskavo
Stran	98	vrsta	9	čitaj	- dvaindvajsetletni
Stran	99	vrsta	25	čitaj	- lahkomišljeno
Stran	101	vrsta	8	čitaj	- iz vseh treh
Stran	110	vrsta	25	čitaj	- če si šla
Stran	111	vrsta	25	čitaj	- tvoja
Stran	113	vrsta	28	čitaj	- nagnila kaka kulisa
Stran	113	vrsta	37	čitaj	- svinčniki
Stran	103	zadnji Oražnov govor se glasi:			

Oražen (kaže krvavo manšeto na desni roki). Tu je kri lopov, ki vpije po maščevanju. (Hiti za Švarom a ga prestreže Tavčar).

V igri se je vrinilo več velikih "Te," "Vi," "Vaše," kar naj se povsodi glasi "te," "vi," "vaše" i.t.d.

Robas Fran

“NJIH DUH ŽIVÍ, ŽIVÍ, BUDÍ!”

Cerkljanski:

NARODNI MUČENIKI

Dupl. (40. 951)

Tangrutz 7/5 1910

Pozor Slovenci v Milwaukee in Wisconsin-u!

Če hočemo doseči cilj, po katerem zmiraj hrepenimo, t. j. organizirati se in opomoči si, kakor drugi narodi, moramo se združiti v zanesljivih narodnih družtvih.

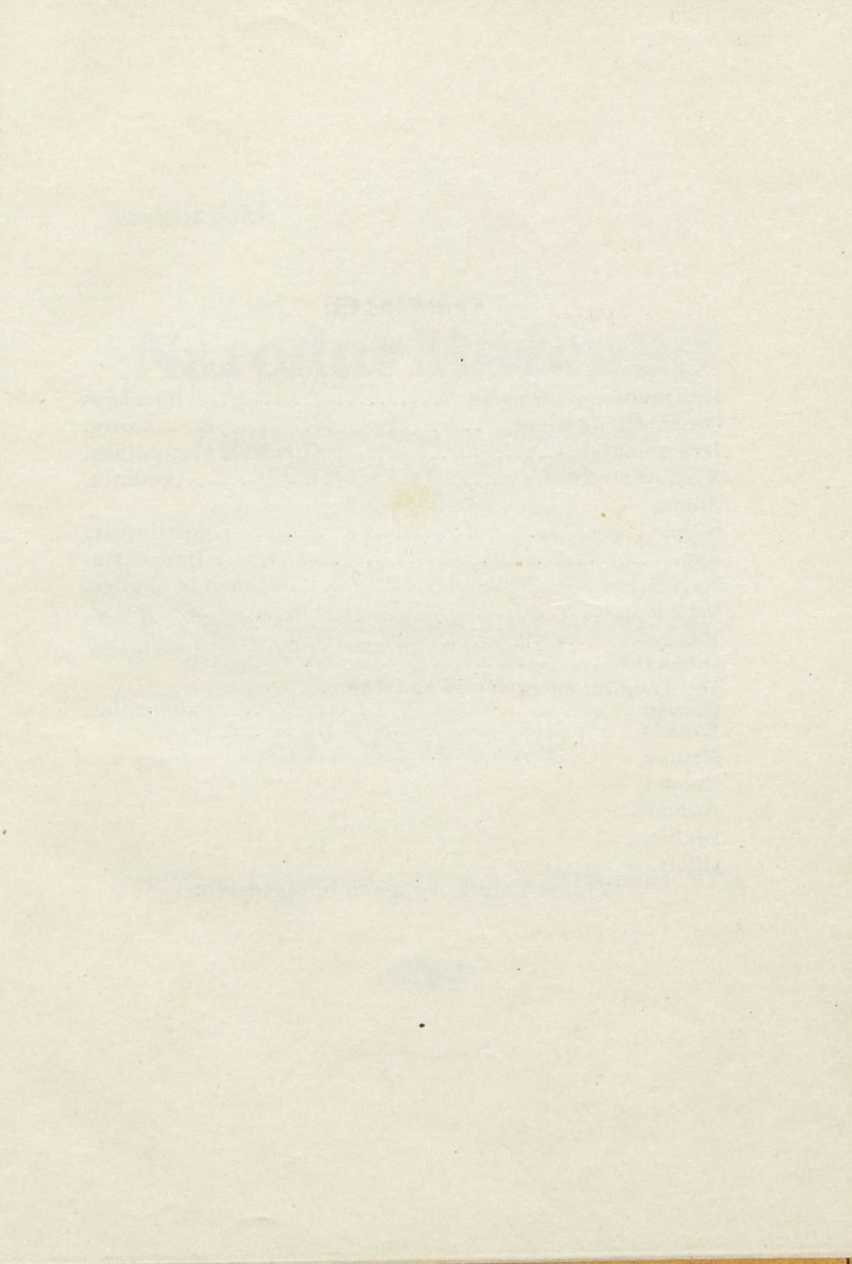
Slovensko-Narodno-Podporno-Društvo „Sloga”

je eno izmed najbolj naprednih in prostomiselnih društev, na katero mora in more biti ponosen vsak Slovenec v Milwaukee in Wis.

Redne mesečne seje vsaki prvi petek v mesecu. Za podrobnosti obrnite se na:

JOHN ERMENC-A, 288 Grove St.,

Milwaukee, Wis.

OSEBE:

Dež predsednik Swartz,birokrat
 Orožniški načelnik,surov.
 Dva svetnika,priliznjena svetohlinca.
 Višji oficir 27. peš. p.nadutež.
 Sluga, —
 Goba,gostilničar.
 Žan,ljudski tip.
 Krivec,kmet iz okolice.
 Perkovec,pisač.
 Rakun, } meščana.
 Orehovec, }
 Dr. Trojnik, energičen in zgovoren..... }
 Grozen, } govorniki.
 Brdavs, }
 Hribar, —
 Lunder, —
 Adamič, —
 Ljubica, —
 Oficir, —

Vladni Tajnik, vojaštvo in občinstvo.

Cerkljanski:

Narodni Mučeniki

Žaloigra slovensko-zgodovinskih
septembrskih dni l. 1908
v Ljubljani.

3 dejanja s pred- in po-igro.

CENA 20c ZA SNOPIČ.

(Naročitev: Založništvo, 229—I. Ave., Milwaukee, Wis.)

"Glas Svobode Co."

UVOD.

Nate, tu imate cvetko, cvetko škrlato, z drago, rodno krvjo opojeno! Spremlja naj vas vselej in povsodi pri dejanju in nehanju, doma in na tujem in vzbujaj vam sveti ogenj domače misli in samozavesti. Navdajaj Vas s pomilovalnim zaničevanjem onih nesrečnih fevdalcev, ki pod patronanco zastarelega nemškega viteštva in našemljenega plemstva besné po zverinsko za svojimi samogoltnimi in blaznimi cilji.

Vzemite moralo, ki izhaja iz pričujoče žaloigre k sreči in bodite plemenitejši v mislih in dejanju. Bodite pri delu vstrajni in dosledni ter ne dajte se razburiti ali celo razburjenosti dati duška na tako nepremišljen način. Žaloigra kaže jasno: kako gleda vladina nemška birokracija s skrbjo in skrnino v svojo najbližjo bodočnost; kolesu časa t. j. napredku in zbujanju Slovenstva se jim ni mogoče ustavljati, zato zvrčajo krivdo eden na drugega, da si se vsakdo opraviči, da je uparabljal do peklenško dovoljena in nedovoljena sredstva. V svojej onemoglosti roji jim po glavah samo še maščevanje nad vsem, kar se jim zdi, da je dalo povod napredku slovenskega ljudstva. Da, blazirani vojaški dikta-

tor predlaga celo, da bi se ustvaril za to ljudstvo regim v okviru vojaške discipline. No, seveda, ker pa nazadnje uvidijo, da tudi z vsem tem ne pridejo stvari v okom, polasti se jih nekaj groznega: zaratijo se skrivno maščevati se nad ljudstvom samim in sicer tako, da ga ubijejo moralno enkrat za vselej. In res, prilika za ta zločin je ugodna. Scenerija v predigri in 1. dejanje kaže ljudsko razburjenost in opasno razpoloženje jasno. Narod bi se vrgel na predrzne zatiralce in žalilce tega, kar je njemu najsvetejše, slepo in nepremišljeno in vladni jastrebi bi imeli celo mal povod izpeljati svojo nameravano "šuftarijo". Zle slutnje vspricho položaja obhajajo med tem narodove voditelje. Hitro skličejo velikanski ljudski shod (2. dej) pred "Mestni Dom". Posreči se tu, da narod v masi sklene povrniti milo za drago-posebno za zločine nad štajerskim Slovenstvom in C. in M. Družbo — na dostojen in kulturnen način. Zdi se, da je preteča nevarnost odvrnjena, a tu se urine kriminalno hudodelstvo od strani deželne vlade. Skrajno žaljiv in aroganten prezidentov razglas in izzivalni nastopi vojaštva in žandarmerije, da povod kritičnemu moralnemu boju med dobrim in slabim in oh — strašno, narod se je dal izzvati — grozne scenerije, grozna drama sledi. Narod se strezne prepozno, spozna svojo usodo in tem svetejši gnjev vsplamti mu ob grobovih nesrečnih žrtev.

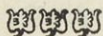
Avtor.

Opomba: Blagohotno vzeto na znanje, da pričujoči "Narodní Mučeniki" nimajo nikakor nizkot-

nega namena kake namišljene konkurence "K. n. v L." "Narodní Mučeniki" so bili prvič igrani v Milwaukee, Wis., z velikim moralnim in gmotnim uspehom. (Večja svota se je poslala v Ljubljano za žrtve). To se je zgodilo prej kakor je bila "K. n. v L." sploh spisana a je sedaj še le izdana iz razloga, ker je "K. n. v L." že tudi izdana in imajo "N. M." le namen dati občinstvu globokejši upogled in dati mu priliko priučiti se različnim okusom.

Se priporoča

F. R.

PREDIGRA.

Skrivna zarota v ljubljanski deželni palači.

I. PRIZOR.

(V elegantno opravljeni sobi sedita pri mizi dva trebušasta vladna svetnika in srkata vino. Višji oficir sloni malomarno na stolu. Orožniški načelnik, tudi pri mizi, zmigava z ramama in se ozira za dež. predsednikom, ki stopa nervozno. po sobi gori in doli.)

Dež. predsednik: (jéžno) No, in kaj storiti sedaj!?

Orož. načelnik: (pomišlja je vstane — potem dokazovalno) Hm, kaj storiti, kaj storiti — tu je, halt, vsak dober svet drag! Ta vražja zalega vindiška dobiva večjo in večjo veljavo z vsakim dnem. Pomen naših, po bogu in cesarju garantiranih privilegijev je ničev — in dasi imamo v rokah moč in vlado, zgublja ta pasja svojad tako-rekoč že slednji čut respekta do nas oblastvenikov. Ta —

Dež. predsednik: (ga preseka osorno in surovo) — in tu se vidi v pravi luči vaša, nad nami kruto maščujoča se zanemarjena dolžnost!

Vsi ostali: (hinavsko kimajo) Ja, ja, tako je!

Orož. nač.: (ponižno osramočen se vsede) Njih ekselence baron Švarc, storili smo skrajno, kar je bilo v naših človeških močeh; ja, mučili smo se živinsko-nečloveško, da bi zatrli tem Slovincem že več let vzbujeno nepokorščino naše absolutne volje — a zamam, vse zamam! V dokaz, (pogumnejše) da smo mi, da, celo več kot na svojem mestu, naj jim zadostuje, če konstatiram golo dejstvo, da ni rotel celjske in ptujske policije in žandarmerije za brutalen in korenit nastop nihče bolj, kakor jaz, dasi je to daleč preko mojega delokroga. Ja, in tu, kaj morem za to jaz, če oni niso izpeljali svojega manevra.

Vsi ostali (razven deželnega predsednika): Ah, ja, no vidite, glejte.

Dež. preds.: (osorno) Tozadevno pomilovanje varnostnih odredb napram enotni državni ideji izročil sem že južnoštajerskim glavarjem — ali čujte! (obstane razburjen, ko se zasliši v ozadju hrup daljnih demonstracij) o mizerija, saj vlada (proti načelniku) ravno v glavnem stanu tebi podrejenega teritorija pravecata anarhija (se prime za glavo, vsi drugi skočijo preplašeno po konci, potem k orožniškemu načelniku.)

Hkrati	{	Prvi svetnik	Vidiš, ti si kriv, ti
		Drugi svetnik	Ohrjej, ohrjej, da sem jaz na tvojem mestu!
		Oficir	Da žalostno, gospod, velika odgovornost!

Dež. predsednik: (resignirano) O, Gott, sem mislil, da mi je dalo veličanstvo državi strogo podrejeno provinco — a glej razočaranje!

(Okorna svetnika tekata k oknu in zopet nazaj, hrup je bližje.)

Oficir: (povetru) Da, njih ekselenca, daleč smo, nasledki ptujskih dogodkov so tu (glasneje) in vojaštvo mora v aktivo, mora!

Dež. pred.: (divje) Da, vojaštvo, da, a kje je sedaj!

(Demonstracije so bližje in hujše.)

Orožniški načelnik: (videzno preplašen se prisiljeno ohrabi) Himmel, Gott, Sakrament, nič vojaštvo, nič! Če je to posledica Ptuja, slovenski psi bodo skušali mojo železno pest tako, da bodo krvavi pot potili.

Deželni predsednik: (sklene roki kvišku in v surovem smehu) Ha, ha, o sancta simplicitas! sedaj!? (omahne na stol in spi je kozarec vina v dušku).

Prvi svetnik: (od okna k mizi potem nestrpno) Ja, ja. Maščujmo se nad krivicami prizadetimi našim nedotakljivim privilegijem.

Drugi svetnik: (od okna prisede) Maščujmo se nad farji, ki niso znali ugleštati svojadi

v pravem strahu božjem in v smislu enotne državne ideje!

Dež. pred.: (surovo) Maščujmo, da maščujmo strahovito (spi je drugi kozarec v dušku.)

Oficir: (na stolu sloneč) Slavna gospoda, meni pa se zdi, da je treba korenito predrugačiti ves regim in sicer po radikalnem vzoru vojaške discipline. Prvo pa, kar je neobhodno potrebno, iztrebiti moramo to prvaško časopisje, ki je glavni izvor vseh hujskanj in javnega nereda.

(Orožnik pri oknu sika in dela grozeče pesti.)

Dež. pred.: Ne, ne, to je sedaj prepozno (hujši vrišč je vedno bližje, razburjenost raste). Čujte živinsko rjojenje! — in kdo ve, če se podivjana druhal ne loti straž spodaj in udere v naše dvorane — potem pa gorje nam!

Vsi: Oj, joj, oj, joj!

Dež. pred.: In ti orožniški načelnik, ki se repenčiš samozavestno z besedami, si si pa svoje dolžnosti tudi v svesti, da so vse patrulje alarmirane tudi v resnici!

Vsi: Hej, ali so, ali so!

Načelnik: (ves zmeden se suče okrog in ne ve kaj odgovoriti) Ja, ja, ja —

II. PRIZOR.

Sluga (nenadoma ustopi): Das Volk bemerkte Licht in ihrem Parlor, es rückt heran unter

bösen Bedrohungen. Die Polizie ist machtlos und keine Gendarmerie erscheint. (O dide).

Vsi: (skočijo po konci) Keine Gendarmerie, keine! kaj! (tekajo sem in tja) Bei Gott! i. t. d.

Dež. pred.: (osorno vpije orožniku) Prvi uradni akt bo predlog, da se te odstavi, ti cepec pozabljivi!

Vsi: (še bolj iznemirjeni in preplašeni posluškujejo zaganjajoče se demonstracije in na pol glasno) O, Gott, čujte, glejte!

Dež. pred.: (med tem videzno nekaj premišljuje, zablisknejo se mu oči ognjevitó potem pa odločno in strastno) No, dovolj tega, gospoda moja! Usoda naj se odloči! Kritičen je položaj, a pokažimo, da smo gospodarji istega. Zdaj ali pa nikoli! Slovenski "Pöbel" naj pomni, kdaj si je nakopal našo nemilost! Obračunajmo ž njim korenito in od vrhovne vlade si pridobimo zaupanje!

Vsi: (oddahnavši se hinavsko) Ja, Ihre Exzellenz, das ist wahr, das ist recht, das ist der einzig richtige Weg.

Dež. pred.: In tu smo pristvari! Ti sicer okorni, vendar zvesti orožniški načelnik pa sezi z desno v desno (seže) in moj predlog za tvojo odstranitev bodi pozabljen, če mi obljubiš slovesno, da se ravnaš natanko po mojih navodilih v svrhu popolnega potlačenja Slovenstva (hinavsko stis-

k a t a r o k i). Še danes izdam razglas v izzivalni obliki na kar ti s svojimi patroljami zatri z brutalno silo najmanjši dušek ogorčenja.

Načelnik: Drauf können Sie sich verlassen, Ihre Exzellenz!

Vsi: (ploskajo in tulijo) Bravo, bravo Ihre Exzellenz, Nur energisch vor!

Dež. pred.: (hudobno in zadovoljno) Na ta način ubijemo jih moralno, t. j. napravimo iz njih desperate, kar pomeni zmago za našo po božji volji sveto stvar!

Vsi: (ploskajo in hinavsko) Krasna ideja njih ekselence, gratuliramo še enkrat njih veleumnosti.

Oficir: (majestetično, vsi pozorni, z unaj hrup) Slavna gospoda čislana gg. svetnika bodeta naj mi priči zajedno z dičnim našim g. orožniškim načelnikom (vsi kimajo), da pristopam prostovoljno v to sveto zaroto (vsi ploskajo in vpijejo: bravo, hoch!) Kot v to poklican faktor čutim sladko dolžnost, da čuvam enotno državno idejo z dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi —

Vsi: (ploskajo in tolčejo ob kolena med vpitjem ki prevlada hrup zunanjih demonstracij) Čast milej domovini na takih sinovih, hoch, hoch.

Oficir: (dalje) Ukrenil sem že celo vse potrebno, da v slučaju nastopa vplivamo uničevalno na vindiške trdoglavce. Moštvo ima "Bereitschaft"

že od včeraj zjutraj, ko se je jelo opazati ono sumljivo kretanje na osveto Ptuja. Poveljevanje oddelkov poveril sem ljudem, ki imajo s tem ljudskim spakom že itak obračunati. Posebnih inštrukcij ne potrebujejo, ker so se že itak pokazali preočitno prevesele, ko so videli že oni trenutek, ko se bodo mogli utešiti nad druhaljo, ki jih je zaradi njih "stramm-deutshegesinnung" pometala že sto in stokrat sramotno iz javnih lokalov.

Vsi: (hrupno in surovo) Das ist ja alles, wie zufällig, das ist ja kolossal, wir gratulieren Ihnen, geehrter Herr. Ha, ha, ha.

Dež. pred.: To je lepo, to je dobro, da take osebe garantirajo za našo sveto stvar, častitam, hrabri sinko (stiskaroko, za njim vsi drugi, glasno in surovo grohotaje)

III. PRIZOR.

Sluga (nenadoma ustopi med najhujšim hrupom demonstracij) Das Volk scheint nichts Gutes im Schilde zu führen, die Gendarmerie ist noch nicht ganz fähig es auseinander zu vertreiben und es droht Gefahr, das es dem Pöbel Gelingt ins Gebäude einzudringen.

Vsi: (obupano) Was einzudringen!? udreti hočejo, moj bog!

Dež. pred.: Torej skrbimo za varnost! še malo gospoda — potem pa — (slugi) Jakob, ugasni luč, ugasni takoj (stori).

(O d z u n a j s e s l i š i) Abzug Švarc, dol z mačeradi, dol' s pijavkami, proč s hajlovci! i t. d.

Dež. pred.: (v temi) Das ist zum verückt werden, das is aber auch lächerlich, aber wir gehen drauf los, das ist doch kein teurerer Spass.

Orož. načelnik: Bei Gott, Donnerweter, čuvajte se nas, vi pesoglavci slovenski.

Oficir: O, du lieber Gott, wir lernen das Mob militärischer Disziplin und unbedingter Subordination schon an und soll es dabei Blut schwitzen!

Svetnika: Aha, aha, proč je nevarnost, žendarmerija ima premoč; glejte kako mob beži.

Vsi: Ah, ah endlich! glejte, glejte!

(O d z u n a j: Škandal, sramota, sveta nedolžnost in pravica v senci bajonetov, kje je narodna autonomija!)

Vsi: (k r o h o t a j e) Ha, ha, jetzt sind wir im Stiche, Gorje tebi vindiška goved, napni kožo, gorje ti, gorje!

Zastor pade.

PRVO DEJANJE

V Gostilni pri "Gobi".

I. PRIZOR

(Navalna gostilniška soba. Dve mizi s stolei. Goba naliže gostoma iz litra zadnje vino).

Goba: Fantje le po njem! Moj polovnjak se za take korenjake še vedno posolzi, samo če ste jim res dali tako dobro po "porhantu". (Odha ja po vino; oba se smejeta glasno).

Žane: Zakaj pa bi jih ne, če so nam pa prišli prav na "nudelpret".

(Goba med vrati se še smeji).

II. PRIZOR.

Krivec: Ha, ha, ha, salamensko kako ste pa še potem s policaji "zglihali"; saj so menda drli vkup kakor vrane, če jim mlade iz gnezda zmečeš.

Žane: 'Bež' no, bež', ti grintovi strkači so še preveč zeleni, da bi se jim mi dali kar tako "pohopati". Ne veš, študentje so začeli malo na drugem koncu razonerat', pa se je podilo vse tja, med tem pa smo mi te preklicane hajlovce naluščili prav po kristjansko.

Krivec: He, he, he. Še Bogu je vseč pa sami Materi Božji, tako ti povem; saj so pa menda ti vladni nemškutarji tudi najhujši črv za našo deželo. Poglej nas, uboge kmete! Malo nam toča pobije, malo suša vzame in no ja nazadnje pa še predno obesimo ostanke v kozolec, se že oglasi eksekutor z listkom, da je državna vrana lačna.

Žane: Ja, ja tako je, vlada samo od nas grabi, da siti in razširja te nemčurske puhloglavce, a nas domače odriva povsodi. Zato pa tudi ni nič čudno, če ta zalega leži našim ljudem v želodec.

Krivec: Saj so pa tudi malo preveč predrzni; Glej, vsi naši ljudje, ki niso šli v lemenat, pa če so študirali tudi vse "ta črne" šole, vendar ne dobijo nobene boljše državne službe. Hvečjem kaki писаči ali slabo plačani poduradniki se še dobijo, ki so Slovenci, a druge službe pa spolnijo z Nemci in če jih morajo iskati iz Pruske.

Žane: Ja, to so vrage v človeški podobi, pa enkrat se jih že otresemo.

Krivec: Menda nikoli; vsi, ki so se kaj izobrazili, in ki bi nam lahko odprli oči in nas vodili do boljše bodočnosti, vsi ti morajo zaradi vlade na tuje, za tujim kruhom.

Žane: Ali teh se mnogo še vrne, ko jih bo ljudstvo razumelo bolj kakor danes.

III. PRIZOR.

Goba: (z litrom vina) Skoro malo govorita! Če vaju zavoha kaka "dopelteifra", tri mesce ga vama ne manjka pa naj imata še tako prav.

Krivec: Ja, ja, moj Goba, res je tako. Mislimi se sme, a govoriti malo. Nas vlada že vedno drži pod kontrolo teh nemčurskih špičkarjev.

Goba: Ja, ja, saj pravim; zato pa se malo pogovorimo še od družih stvari, da ne dobimo nazadnje še kakih sitnosti za vrat.

Žane: Nič, ne damo se več, zdaj je prišel čas, da jim pokažemo zobe; zato pa le zvrnimo ga še, ker taki časi se morajo praznovati.

Vsi: Prav je, živijo, na zdravje velikega časa!

Krivec: Na naše zdravje in na zdravje našega naroda. Srčno rad bi doživel čas, ko bo mogel Slovenec reči: prost sem in ni več beričev, ki bi nam zapovedali, kaj smemo govoriti, ali delati. (Vsi pijejo.)

Goba: Ja, saj pa če bi šlo tako dalje, kakor do sedaj, bomo gotovo še naprej upreženi v jarmu, ki nas žuli že stoletja.

Žane: Res je tako, kakor pravi Goba. Pri nas, na naših tleh, se veliko stori za ponemčevanje. Šola za šolo se ustanavlja nemška. Glejte, celo slov. časopis izhaja v nemškem duhu. Ta prokleta kuga se širi zlasti med Slovenci na Štajarskem; ne bojijo se tudi nikakih stroškov, samo, da bi nas uničili.

Krivec: Da, in vlada dela to z našim denarjem. Starši pa so še tako zaslepljeni, da pošiljajo mladih v tako šolo.

Goba: Ja res, sram jih bodi!

Žane: Sramota za vsacega, ki zgreši tako daleč

narodno pot. Nekaj je gotovo; ali ga luna trka, ali pa solnce mrka.

Vsi (se smejejo).

Goba: Kaj se hočemo jeziti. Vse drži, kar reče, da je nemec, skupaj. Podporo dobijo celo tudi gori iz "rajha", ali hudič ve od kod. Zakaj pa nastavlja vlada le nemške uradnike, ki ne razumejo našega jezika nič. Seveda, kričati in režati se zna vsaka šleva nad ubogim slovenskim kmetom.

Žane: Samo zato pa streljajo take kozle po državnih uradih, da bi se moral sam sv. Bonifacij smejati nad njimi. Zadnji teden bral sem zanimivo obravnavo na Gorenjskem. Orožnik je delal ovadbo seveda v nemškem jeziku. K razpravi klicana je bila neka kmetica, ki pa ni razumela nemščine. Sodnik preobrača in lovi po slovarju za besedo "grob". Kar se mu zablisknejo skozi očali učene oči: Hm, obtoženi ste, da ste "debel" s tem gospodom žandarjem. "Kaj govori svinja, jaz imam moža, menda se mu blede," rekla je kmetica in vsa besneča odšla. Ej, ali se je praskal učeni kalin za ušesi, ko mu je razložil osramočeni orožnik, kakšno je zabelil.

Vsi (se smejejo).

Goba: Ha, ha, ha, ali ga pa pokajo pri vsem tem.

Krivec: Mhm, pokajo ga, pokajo, ali tako ne bo šlo. Bomo pomedli ž njimi v Ljubljano, samo, da bi se nam takrat ne zajezila s to salmensko mrhovino.

Žane: Še kmetje bodo takrat pritegnili, samo da začnemo in končali bodo oni. Še je Slovenska pest težka in kamor prileti, pusti sled za seboj.

IV. PRIZOR.

Perkovec (nenadno vstopi s posebno izdajo lista; razburjen): Hej, dober dan, vitezi, kaj pa mašetarite tukaj, kakor da ne bi nič vedeli, kaj se godi zunaj.

Vsi (začuden): Zopet demonstracije, ali kaj?!

Perkovec: Tu je posebna izdaja lista glede ptuj-skih dogodkov. Zdaj se je še le zvedlo za podrobnosti Slovenske zborovalce družbe sv. C. & M., pobijali so menda s koli in podobnim orožjem, jih oropali denarja in postopali z damami najbolj barbar-sko. Zaradi tega je vse po beli Ljubljani tako razburjeno, da se je bati najhušega.

Krivec (začuden): Salabolt, kaj poveš, vidite ali nisem pravil.

Žane: Nič, ne bodo nas, zdaj se bodo pa opekli, pa naj stane kolikor hoče!

Goba: Ja, ja, ja tako vam povem —

Perkovec (ga preseka): Ja, je že vse v ognju. Ko sem šel preje iz gostilne "Črnega Dola" proti Nar. Domu", zbirali so se ljudje v gručah in njih groženj se je treba bati.

V. PRIZOR.

Rakun in Orehovec (ustopita hitro v eni sapi): Hallo, hallo, kaj pa čakate, kaj se menda vi ne pridružite ostalemu slov. narodu?!

Žane: I, hudimana, kaj bo že res treba odriniti?

Krivec: Kar pojdimo, kar po njih, ampak kako pa že je vse zunaj?!

Rakun: Polne ulice ljudstva, tako da se je komaj mogoče prerivati; vse se grozi nad Nemci in mislim, da jim bo še danes slaba predla.

Orehovec: Skoraj je nevarno. Narod je v ognjeni razburjenosti, a od daleč se čujejo vojaški rogovi, ki kličejo skupaj patrolje.

Krivec: Če je pa taka, Goba, ali imaš kak dober grčav bet, da ga mi daš za prvo silo v roke; tudi gnojne vile so dobre.

Goba: Saj imam motiko in kramp tudi.

Rakun: Ne prehitro; danes dopoldne je v mestnem domu veliki shod. Tam se bode ukrenilo vse potrebno, kako nastopiti proti nemški in vladini nesramnosti. Tu imam poziv.

Vsi: Aha, aha, beri ga, beri, kaj je!

Rakun (vzame iz žepa veliki poziv in čita):

Slovinci!

Pozivljate se na veliki ljudski shod, katerega priredi S. Dr. v veliki dvorani Mestnega Doma. Slovenci, vdeležite se polnoštevilo, da protestiramo odločno proti nemškim barbarstvom v Ptujju in Južnem Štajerskem. Priglašanih je več govor-

nikov, ki imajo nalogo razložiti skupni nastop v prilog slovenske stvari. Slovenci, ne dajte se premagati svoji razburjenosti, ampak pohitite vsi na veličastni shod.

Začetek ob 10. uri dopoldne.

Odbor.

Ljubljana, 20. septembra 1907.

Vsi: Ja, počakamo! Vsi na shod danes dopoldne.
(Med tem zunaj veliki hrup in vpitje.)

VI. PRIZOR.

Vsi: Hej, kaj je neki to, pogledjmo no, sakra — (skočijo k vratom. Tu se vidi pri odprtih vratih gnetenje, kako mala patrulja vojakov aretira neko osebo.)

Vsi: Hej, kanaliže, ali ga nam ne spustite!

Žane: Čakaj, prokleta zalega rmena. (Skoči in podere na mah dva vojaka, tretjega stisne za vrat, a drugi beže.)

Vsi (se grohotajo na ves glas): Ha, ho, ha, ha, ho...

Krivec: Aha, policaji pridejo pomagat. Ti salamenski kifelčarji (skoči med gručo), čakajte no!

Goba (se smeje): Ha, ha, ha. Že beže, pogledjte no, kako se jim mudi!

Rakun in Orehovec: Prav je. Ha, ha. Tako naj se godi pritepencem na naših tleh. (Hrup se oddaljuje, gosti se zopet posedejo.)

VII. PRIZOR.

Goba: Ha, ha, salamenska zalega nemška, ali ste videli, kako je Žan delal s kanarčki; kakor otrok z novo žogo; kar dve muhi z enim udarcem, tretji je bil pa pokoren, ko ga je potipal za goltanec, ha ha!

Vsi: Imenitno, ha, ha, ha, izvrstno!

VIII. PRIZOR.

(Nova gruča pride v gostilniško sobo. Žane drži v rokah kos vojaške suknje, bajonet in puško, zavriska.)

Žane: Hi, hi, nekoliko smo že zapraskali. No, mislim pa, da tem tičkom ne pride več na misel, aretirati še kakšnega Slovenca.

Vsi: Živijo, Žan, na zdravje! Na, pojdimo pit!

Žane: No, ga bomo že še; no, pa saj pravim, polovico take neumne zalege, pa bi jih napodil lepo z mokro vejo tja gori v Črni les med bukovje. — (Ogleduje uplenjene vojaške kose.)

IX. PRIZOR.

Krivec (prisopih a v s o b o): Sakrabort, komaj smo se jih odmetavali, tako jih je bilo (ugleda Žana), o, vseh devet in devetdeset. Kaj si pa ti že nazaj? Mislil sem, da se boš zasul s pakazo, tako si jih trgal; no, zdaj ga pa bomo —

Vsi: Živijo, živijo, pojdite no, bomo to malo zalili.

Rakun: Saj res, Goba, prinesi no; narodni vo-jaki morajo piti. Mi zahtevamo samo pravico. — (Goba odide.)

Orehovec: Fantje, zdaj pa dajmo še eno “ušti-mat”, kako junaško in pošteno. (Žan se opaše z mečem, pokrije kapo in šiva fliko na hlače; drugi skušajo peti.)

“Kaj nam pa morejo spičkarji, rmenčkarji,
Kaj nam pa morejo, če jih dobe, itd.”

Žane (zavriska, potem poje): Nič nam se morejo, itd.

Goba (z vinom): Tako-le fantje! (Nata-ka.) Salamensko se je tem slabo godilo, Žan, tem, ki so bili v tvojih tacah. Hi, hej, glej ga no, kaj si se pa našemil kakor kakšen c. kr. ka-ka!

(Vsi se smejo.)

X. PRIZOR.

(Pri vratih pokuka pravi policist.)

Vsi (hkrati): Kaj hočeš? Marš ven! (Policist zgine.) Ha, ha, ha, ste ga videli!?

Goba (nataka): Sapramiš, spet ena več; kar zalijmo je, potem pa bomo še eno na orgelee.

(Vsi trkajo in pojo, potem pa) **Goba:** Zdaj pa tisto (poje naprej): “Kje dom je moj, itd.”

(Vsi vriskajo.)

Goba: Mhm, mhm, glejte no mojo uro že zju-traj sem jo nazaj deval, pa bi bilo dobro, da bi jo

zda je zopet; je že pol desete ure, ha, čas za na shod v Mestni dom.

Vsi: Kaj, pol desetih? Ja, ja, vsi na shod, vsi!

Rakun: Glejte, čast takemu gostilničarju, ki ne gleda samo na svoj dobiček, če se gre za narodno stvar.

Vsi: Čast mu, živijo Goba! Hallo, Žane, kar pripravi se!

Žane: Gotovo, kaj mislite, da sem strahopeten, posebno pa še sedaj, ko imam to c. kr. uniformo. Krivecu se ponudim, da mu grem v koruzo vrane strašit. No, pa mislim če me ugledajo, se vse pre-sele preko naših mej.

(Vsi se smejo.)

Krivec: Ha, bravo, Žane, zdaj pa kar gremo. Dasi nisem Ljubljčan, vendar sem radoveden, kaj bo iz tega.

Žane: Kar potolaži se! Mesto nam bo dalo tiste velike vozove za smeti, pa bomo naložili vso rmenjad in nemškutarstvo in odpeljali na Dunaj za žlindro. V Ljubljani pa ostanemo sami Slovenci.

Vsi (krohotaje, odhajajo): Ti, Goba, le pridi tudi za nami!

Goba: Gotovo, gotovo! Samo malce me počakajte na ulici, da zaprem za ta čas mojo gostilno. — (Zapira gostilno in odide skozi posttranskavrata.) — Tako, ne bodo nas več; čas je, da zapodimo svojad iz naših, slovenskih tal!

Zastor pade.

DRUGO DEJANJE.

Shod v Mestnem Domu.

I. PRIZOR.

(Slika kaže okno, ki je zastrnjeno z gručo govornikov in družega občinstva. Ljudstvo na prostem stoji toliko nižje, da se vidijo pri prvih samo glave [Žanetova v ospredju], pri zadnjih samo klobuki, ki zginjajo markirano liki površina nepregledne množice. Živahen hrup in mrmranje, klici in žvižgi.)

Govornik dr. Trojnik (da znamenje, ljudstvo ga pozdravi z burnim krikom, nakar postane vse pozorno): Dragi, presrčno udani bratje, mile sestre, rodoljubke! Valovi besneče onemoglosti germanske kulture butajo neprestano ob naše severno obrežje. Vendar to nas ne spravi iz ravnotežja; kajti skalne pečine se ne ganejo, smrdljiva voda pa, ki pljuske čez nje, se posuši na naših tleh. Pride pa morski orkan, ki preide v viхро na suhem, tedaj pa gorje, če se razvname strašna bitev nasprotujočih si elementov! In zgodilo se je! To, kar se je zgodilo v zadnjih dneh nad našim Slovenstvom na Štajerskem in C.

i. M. društvom v Ptuj, to je živa slika strašnega izbruha orkana, kterega odmev razlega se grozno skozi slovensko ozračje. (Ljudstvo začne grozno tuliti in vpiti, se dolgo ne pomiri, potem ko jih govornik pomiri z znamenji, nadaljuje.)

Bornirana bestijalnost oholega nemštva pokazala se je v vsej ostudni nagoti, ko so bili neoboroženi posetniki C. in M. društva, kot od profesionalnih roparjev pobiti na tla in oropani njih denarja in vsakovrstnih vrednostij. (Množica strašno razburjena, prekine govornika s fejklici. **Žane** se sliši posebno, ko vpije: g. župan mora postaviti takoj nove gavge in vsi ljubljanski Nemci se morajo zvagati na njih! Govornik miri, potem nadaljuje):

To nemško vitežtvo, se razume, da je moralo pokazati svoje junaštvo tudi nad našimi č. damami; torej na način, ki je bil mogoč le, koje stal človek še na živalski stopnji. (Množica znova razburjena vpije: kri naših dam vpije po maščevanju.)

To vse se je pa zgodilo pod protektoratom avstrijske uzor-policije in žandarmerije. To je tista vlada, ki se v imenu takozv. jednotne drž. ideje poslužuje še tako sramotnega orožja. To je tista vlada, tiste naših dedov dobe, koje simbol je strašen zmaj — strah in trepet. To je tista vlada, ki je v nestrpnem sovraštvu do nas vlila potom bru-

talnega nasilstva germanska posestna stanja, kot neprodoren ščit velikega Luciferja in ktereга prodreti ni mogoče velikemu bogu.

II. PRIZOR.

Tu skoči v besedo ves razkančen **vladni tajnik**: Prestopek po § 236 drž. z., kot pooblaščenec c. kr. vlade, prekinem Vaš govor in razpuščam današnji shod.

(Zrak pretresujoče vpitje zaori med množico. Govornik stoji ves rudeč od jeze. Silen hrup in vrišč spodaj med tem, ko se govornik in vladni tajnik z gestikulacijami pregovarjata. Kmalu, da govornik zopet znamenje in ljudstvo radovedno utihne. Govornik da prostor vlad. tajniku.)

Vladni tajnik (osorno): Cenjeni zborovalci, izjemno dovolim nadaljno zborovanje pod pogojem, da se vsi nadaljni ekscesi proti vladi opuste.

Ljudstvo (burno): Resnica v oči bode, res je, vse je res!

Žane (kriči): Res je; vlada je vlila proti nam Luciferjev ščit, ktereга Bog ne more prodreti, ker ga neče, mi ga pa bomo.

Vsi (hrupoma): Mi ga staremo, mi ga bomo, mi hočemo pravico, za ceno ne prašamo!

(Vladni tajnik se vespeneč odstrani, nastopi doktor.)

III. PRIZOR.

Trojnik: Dasi so nas vse te v nebo kipeče krivice in živinska početja tega imperialnega sistema spravile v ekstazo, da komaj brzdamo svojo strast, vzdržimo se, dragi bratje, najmanjšega koraka, da bi vrnili milo za drago na način junaškega nemškega viteštva. Dajmo duška svoje brezprimerni ogorčenosti na način, ki bo pekel kakor ogenj, je ob enem uničevalnega pomena nemškemu vplivu in gospodarstvu v Austriji, a bo ob enem dostojen našej kulturi. Združimo se z drugimi Slovani avstrijskimi, bojkotujmo vse, kar je nemškega in tako omejimo nemštvo na ubogo jedno tretjino avstrijskih prebivalcev, s čemur pa je zlomljeno njih puhlo gospodarstvo.

Ljudstvo (n a v d u š e n o): Bravo, tako je zveza z vsemi Slovani in dol z Nemci; preč z govedjo in v Črni les ž njo, i. t. d.

Dr. Trojnik (m i r i): Naj ne kupi slovenska gospodinja od danes naprej pri Nemcu niti za krajcar popra, ne soli, naj ne kupi naša nadebudna mladina pri Nemcu ne svinčnika, ne peresa in naj se sveto zaveže vsakdo tukaj za splošen bojkot Nemcev in za izključno podpiranje slovenskega trgovanja in odgovor na naše krivice je grozen, je uničevalen. Stvar za splošno ustavodajno zvezo avstrijskih Slovanov je ravno danes v boljšem tiru, kot kedaj in to nas mora tešiti in dati poguma k vspešnemu bojkotu.

Pozivljem torej še jedenkrat celo to nepregledno množico k gospodarskemu in kulturnemu boju, ker le s tem moremo doseči sijajno zmago nad barbarstvom. Svarim pa nujno, naj se opuste nasilnosti pri demonstracijah. Pokažimo se pa v dostojni demonstraciji; kajti vsako najmanjše nasilje, kakoršno je bilo ptujsko, izrabili bi naši zakletniki, ki preže v ozadju krvoželjno z oboroženo silo. Torej še jedenkrat naše geslo je: kulturnen in gospodarski boj zvezan z vsemi Slovani in v tem imenu predlagam, da se zapoje sedaj "Slovenska himna." (Strašen vrišč in aplavzi, iz hrupa pa se počasi zaziblje "Hej Slovenci.")

(Po pesni aplavzi in vsakovrstni klici; iz hrupa se zopet zaziblje "Slovenec sem", govorniki se radostno odzivljajo ljudstvu z vihranjem belih robcov, množica jih zopet pozdravlja. Kmalu nastopi nov govornik, dr. Grozen, ki ljudstvo miri.)

IV. PRIZOR.

Grozen: Častiti zborovalei! Zgodovinski so dnovi, ki so se odigrali v zadnjem času. Naši vnuki brali bodo o tem še pozno in zajemali iz njih ona sveta čutila narodovega bratstva, ktera nam skuša naša birokracija, tako na ta ali na oni način zatreti. Svečan čut velikega časa, ki nas navdaja danes, nam ni mogoče izraziti prav z besedami. Vele pomembni

so časi in odgovorni! Treba je, dase zavedamo samega sebe in se ne spustimo v morje razburjenosti. Treba je treznega duha in jasnega razuma, predno se odločimo za najmanjši korak. Treba je previdne a odločne taktike. Zatorej upam, da se strinjamo vsi z krasnimi idejami našega dičnega predgovornika. Pametna kulturna in gospodarska politika je pa tudi jedino sredstvo, da se pride sovražniku do živega. Da, če se ravnate, dragi zborovalci, vsi po tem receptu, prokleti bodo dnovi, smrtno razjedajoč bo kes naših zakletnikov, ko se bodo spomnili svojega barbarizma in svoje brezobzirne samogoltnosti; blagoslavljeni časi in blaga uteha naših, danes krvavečih src pa bodejo današnji dnovi za nas.

Predstavimo si torej še jedenkrat resnost in važnost sedanjih dnij pred oči in zavežimo se, da hočemo igrati častno toli odgovorno ulogo. Sprejmite pozdrav novo prebujeně domovine!

(Silni aplavzi in viharni "živijo" klici. Na to se zapoje "Lepa naša domovina", potem zopet hrup nakar se pojavi nov govornik, ki shod zaključi.)

V. PRIZOR.

Brđavs: Častito občinstvo milih mi bratov! Nimam namena razkladati Vam še obširneje o tem, kar nas je tako silno razburilo, kar je naša krvaveča srca tako presunilo, to so Vam povedali dovolj

jasno zato določeni govorniki. Pač pa čutim sladko dolžnost, da se tako mnogoštevilnim c. posetnikom zahvalim za njihovo pozornost in navdušenost, ki je vladala ves čas na shodu. V nadi, da je shod preprečil na jedni strani možne grobe netaktnosti in da jo na drugi strani obrodil kar največ sadu, zaključim današnji manifest s popolnim zadoščenjem. Ob enem pozviljam vse Slovenstvo na protestni pohod po mestu.

Kličem trojni: "Živijo! Živijo! Živijo!"

(Med velikim vpitjem in petjem se oder polagoma izprazni — čuje se še oddaljujoče vrščenje in — zastor pade.

TRETJE DEJANJE.

Na prostej ulici.

I. PRIZOR.

(Prosta ulica. — Ljudstvo teka po ulici gori in doli v ozadju daljni hrup. — Od leve prisopiha Perkovec, od desne Krivec.

Perkovec: O, ti tukaj?

Krivec: Ja, jaz. Pri mojzelen, kedo bi si bil mislil, da pride še danes do take vojske!

Perkovec: Kaj prideš ti tudi iz ognja, toraj na onem mestu tudi?

Krivec: Menda povsodi. Tako razjarjenega ljudstva nisem še nikdar videl, vojaštvo in orožništvo pa je menda tudi zbesnelo.

Perkovec: Ne zbesnelo, obsedeno, od antikrista obsedeno! Zgodilo se je nekaj strašnega. Prezidentov poziv, oj sramota za civiliziran svet, za Austrijo! Narod trga v onemogli razsrjenosti nesramno žaljenje od strani prezidenta raz plakatov, a vojaštvo in orožništvo zaletava se slepo v množico, da v matere z dojenčki v naročjih.

Krivec: Nič boljšega nisem videl jaz. Dijaštvo trga iste plakate raz zidov, a jaz plakatov nisem razumel, ker so nemški. Žane mi je razkladal, da prezident zmerja Slovence kot ljudi dvomljivega značaja itd.

Perkovec: A kje je Žan sedaj?

Krivec: Bežati sva morala. Kar naju na St. Peterskem mostu ustavi malo človeče, kakor jim pravite kanarčki. Jaz ga nisem razumel, ker je lajal po nemško; zgrabim ga in porinem v stran, da sva ušla preko mosta. Tu naju hočeta zgrabiti dva orožnika; že sem se mislil udati, kar zgrabi Žan v svojem zaletu enega žandarjev in ga z zasukom trešči pod mostovo ograjo tako, da je bilo videti na tleh le še kup cunj.

Perkovec: Neverjetno, ha, ali kako sta ušla?

Krivec: Drugi orožnik skoči za Žanom, jaz sem dobil tako prost prehod, a Žane se je zgubil nekje na dvoriščih. Saj mi je pravil, da ve za vsako krtino po Ljubljani.

Perkovec (posluškuje): Oj, Krivec, čuj vojaški alarm! Čuj hrup in vršenje (to se sliši v ozadju.)

Krivec: Greva, kar greva! Nalagajo nam velike davke; pravice ne dajo nič; kar v mesto, če naju je tudi konec.

Perkovec: Da greva! (Zagleda malo naprej prezidentov poziv na zidu.) Oh, ljubi moj Krivec, to je tedaj tisti nesramni poziv?!

Krivec: Ja ravno tako pisanje je bilo; daj pre-

beri mi ga in povej mi, kaj pravi deželni predsednik. (Odideta k plakatu, kjer si razlagata.)

II. PRIZOR.

(Ljudstvo teka po ulici. Zdaj prisopihata tudi Rakun in Orehovec.)

Rakun: Oh, bojim se, da narod ne bo kos držati se sklepa, ki ga je napravil pred mestnim domom.

Orehovec: Ali saj se je zvedelo, da vlada sama hoče našo kri. V deželni palači so se menda zarotili, da nas hočejo potlačiti enkrat za vselej in sicer krvavo.

Rakun: Vendar po narodovem sklepu v Mestnem domu bi ji bilo vendar nemogoče nastopiti v tako grozovitem smislu.

Orehovec: Ne bodi naiven. To je sprevidel prezident sam tudi. Kaj pa ne vidiš njegovo hudobo v arogantnem pozivu "An das Krainerische Volk."

Rakun: To je svinjarija, ali nisem prebral še vsega.

Orehovec: Da, šuftarija, a on je zadel na pravo; kajti po tem pozivu nanovo obujena razburjenost je pretirana naravnost do skrajnosti. Narod se je spozabil in čuj vršenje po celem mestu (se čuje.)

Rakun: Da, bojim se strašnega, a prezident in vlada se veselijo v ozadju z morilnim orožjem.

Orehovec: Ohrjej, glej tam na steni poziv, Krivec in Perkovec se jezita nad njim, idiva in čitajva skozi.

III. PRIZOR.

Krivec in Perkovec (za čudeno): O, Rakun, o Orehovec, poglejta tu in sodita. Svinjarija! Hudodelstvo!

Orehovec: Jej, jej, glej, Rakun! (čita.)

An das Krainerische Volk!

Infolge unbegründlicher Erregungen die tatsächlich durch absurde Hetzereien seitens Personen zweifelhaften Characters hervorgerufen worden sind, mahne ich all den ehrlichen Kraineren und deutschfreundlichen Slowenen zu, an den voraussichtlichen Kravallen des verblindeten Mobs nicht theilzunehmen, da zur radikalen Unterdrückung solcher Excesse alle Schutzmassregeln vorgetroffen worden sind.

Laibach, am 20. Sept. '08.

Theo. Schwartz, Praesident.

Vsi: Aj zbesnela propalica nemškega vitežtva!

(H k r a t i) { **Orehovec:** Ah, da nimam moči s katero bi razpolagal!

Rakun: Planil bi v boj ne meneč se za smrt.

Perkovec: Trese se mi sleherni živec in menda se ne zavedam samega sebe.

Krivec: Kar kap me zadene, če ne dam duška svojej razburjenosti! Menim, da planemo tja,, kjer je najhujše.

(Čuje se alarm bližje, velikan-sko rujo venje, ropot bobna in—tri-kratni salve.

Vsi: Dost je, naprej, naprej (hočejo odridniti, kar priteče ves zasopljen Žane:)

IV. PRIZOR.

Žane: (venisapi) prepozno, narod se je spozabil, navalil se je v velikanskih trumah, kjer so se zlili s podivjanim vojaštvom in orožništvom v strašno mešanico, kjer se kolje in mori brezobzirno.

Vsi: Naprej, naprej! (zginejo proti kraju, od koder se približuje vršenje.)

(Oder prazen samo scenerija v ozadju. Trobetanje, bobnanje, streljanje in rujošenje s šundrom.)

V. PRIZOR.

(Potresujoče vpitje in ropot približa se do oddra na levi. Prikažejo se umikajoči demonstrantje, ki srdito žugajo kordonu vojaštva, ki se pomika z bajoneti proti ljudstvu ter vpijejo): zurück!

Občinstvo: Morilec, proč s kulturno krinko, Mordbuben, sužnji birokracije itd.

VI. PRIZOR.

(Od desne prihaja Lunder in njegova ljubica. Oba prestrašena in razburjena pomešata se med množico in hočeta pri kordonu skozi.)

Oficir: (nad Lundrom) Zurück, du verdammt Halunke!

(Demonstrantje nekoliko potihnejo in postanejo pozorni.)

Lunder: Pustite me skozi, da spremim vsaj popolnoma nezavarovano dekle.

Oficir: Sie kann durch und du zurück, du windischer Strohkopf!

Lunder: Jaz hočem skozi tudi.

Oficir: Halt's Maul. (Ljudstvo sika.)

Ljubica: Oba, ali nobeden.

Oficir: Gehst du schnell heim, du niederträchtiges Weibsvieh, und du — Donnerwetter — (nastavi Lundru sabljo na prsa.)

Ljubica: Moj Bog, Ivan, varuj se!

Lunder: Dragica, varuj sebe!

(V tem hipu zažene se množica z strašnim krikom na oddelek.)

Oficir: (se brani s sablo in se sliši iz hrupa) Ihr alle seit Kinder des Todes. Befehle: vorgerückt und angegriffen!

(Orožje zarožlja in ljudstvo se umakne jaderno.)

Oficir: (s sablo kazaje za bežečimi) ha, Feiglinge, (k vojakom) Befehle—Feuer! (Strašen pok in vpitje. Na tleh obleži nekaj ranjencev, Lunder pade smrtno zadet.)

Dekle: Za božjo voljo, Ivan, kaj ti je, ali si se spodtaknil, hitiva! (vojaštvo hiti čez padle.)

VII. PRIROR.

Dekle: (potipa Lundra za glavo, potem pa se prime za glavo in joka je:) O, Marija, Ivan mrtev, meni ni mogoče živeti več, zakaj ne uestrele še mene, moj Bog, moj Bog! (omahne brez zavestna na zid.)

Lunder: (s slabim glasom) Oh, kako sem te ljubil, dekle zlato, a zdaj moram umr . . . (zdihne.)

(Dekle še bolj zajoka in omahne na mrtveca zdaj prineso na oder ranjenega Adamiča.)

Adamič: Ne povejte mili mamici, da sem umrl, ker drugače umre tudi ona žalosti in bolesi.

Drugi ranjenec: Dajte mi vode, žejen sem.

Tretji ranjenec: Slovenci maščujte se!

Okrog stoječi: Nebo, usliši in maščuj!

Zastor pade.

POIGRA.

I PRIZOR.

(Ob grobovih stoji razoglava množica, mnogo med njimi je obvezanih, kot ranjenci, nekaterim se poznajo še krvave sledi. Zbor zapoje takoj žalostinko: "Blagor mu, ki itd." Po pesmi se zasliši šepetanje:)

Pozor, župan Hribar govori!

II. PRIZOR.

(Župan se prikaže v ozadju na vzvišenem prostoru.)

Hribar: Slovenski narod! Grobovi ječe in njih pretresljivo ječanje napolnilo je zrak tužne naše, vseslovenske domovine. Domovina, uboga sirota plače danes ob grobovih neutešljivo vsled krutosti njene brutalne mačoh, a ta slednja se veseli nad svojim groznim činom. Zastopniki celoskupnega naroda zbrali so se danes, morda že po tisoč letih, zopet skupaj kot členi ene familije in istina je, da čuti danes celoskupen narod z globokim sočutjem prav tako, kakor čuti pomilovanja vredna mati

našega toli obžalovanega mučenika Adamiča ali pa obupana zapuščenka nesrečnega Lundra. Dve mladi žrtvi, dva mlada mučenika, kaj ne, to sta bili dve mladi življenji, polni načrtov in polni nad, a glejte, vlada jima podari prvi dar: rani grob! Umrli so njiju upi, prekrižani so njiju načrti; v jami vlada mir, a zdi se nam vsem, da grobovi ječe in nas milo opominjajo: dajte utehe najinim zakopanim upom, vstanite in zdramite se, da se ne bodo naši upi in naši načrti zakopavali v zemljo tako, kakor so zakopali naju. Zatorej slovenski narod, vstani!

(Nastane malo vrvenje, nato zapoje zbor: "Nad zvezdami"—po pesni porose solze in zastor pade.)

KONEC.

Pozor Slovenci, pozor!!!

Naznanjam vsemu sl.
občinstvu slovenske-
mu, da sem odprl

Prvo Slovensko Prodajalno ali Trgovino z raznovrstnimi čevlji za moške, ženske in otroke!

V zalogi imam tudi
moško spodnjo oble-
ko, kakor srajce, kra-
vate, itd. **x x x**

V nadi, da se bomo Slovenci držali gesla
"Svoji k Svojim" tudi v dejanju, se priporo-
čam in pričakujem obilnega obiska

John Ermenc,
288 Grove Street

MILWAUKEE, WISCONSIN.

TEL.: SOUTH 1385 J.

Vijolinski ključ: Točnost in solidnost!

SLOVENC!

Kadar ste v preišljevanju: kam naloži prihranjeni denar najvarneje, spomnite se pomembnih besedij: **ZAKOPATI GA V ZEMLJO**

Mislite pri tem na "Prvo Jugoslovansko Posojevalno in Stavbinsko Družbo v Milwaukee. Ta družba se peča glavno s skupljanjem zemljišč, zgradbo poslopij i t. d. Torej denar uložen pri njej je varen in obrestonosen bolj, kakor kjersibodi. Družba je inkorporirana po postavah Združenih Držav za sklad \$500.000.00 ter preskrbljena s primernim državnim depozitom. Zato ne zamudite kupiti si jedno ali več delnic nemudoma ali pa naloži denar v domačem podjetju z največjo sigurnostjo.

Za podrobnosti obrnite se na:

Prvo Jugoslovansko Posojevalno in Stavbinsko Družbo

257 — Ist Avenue,

Milwaukee, Wis.,

U. S. A.

THE LAKE SHORE BANKING & TRUST COMPANY

Vogal St. Clair in 55 cesta
CLEVELAND, O.

Ta banka je edino varna banka, katera izplačuje po 4% od vložne svote. Obresti pripisuje vsakega polleta.

Hranilne vloge znašajo - - \$3,500.000

Rezervni zaklad nad - - - \$75.00

Edina banka v Clevelandu, ki pošilja denar na vse dele sveta.

Pri nas se govori in dopisuje v vseh jezikih.

H. Braunlich, lekarna

Prva lekarna, v slovenskem predmestju, ki je po najnovejši metodi vrejena. V zalogi so vedno sveža zdravila, napravljena natančno po zdravniškem predpisu.

Higijenične priprave in toaletne potrebščine.

Hugo Braunlich,

1353 E. 55. cesta in vogal
St. CLAIR AVE.

CLEVELAND, OHIO.

Trgovina z železnino in pohištvom

Rojaki zavedajte se gesla "Svoji k Svojim" in ako potrebujete pri hiši najsibode katerokoli pohištvo ali orodje oglasite se pri rojaku

JOSIP ŽELE

na

6106 — 6108

ST. CLAIR AVENUE.
CLEVELAND, O.

Telefon Cuy. Cent. 2879 L.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆ Svoji k svojim! ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Frank Sakser Co.

GLAVNI URAD V LASTNI HIŠI:

82 Cortlandt Street,

New York, N. Y.

(Poleg Pennsylvania Cortlandt St. post.)

PODRUŽNICA:

6104 St. Clair Ave. Cleveland, O.

EDINI slovenski zastopnik vseh
parobrodskih družb - -

Prodaja parobrodne listke za vse prekomorske družbe
in železnice v Združenih državah.

Pošilja najhitreje in najceneje

denarje v staro domovino.

“Glas Naroda” edini slovenski dnevnik

Nalaga rojakom denarje v dobre slovenske hranilnice
in izplačuje vloge. Denarne nakaznice izplačuje c.
kr. pošt. hranilni urad na Dunaju, menjice pa Ljub-
ljanska kreditna banka v Ljubljani in Prva hrvatska
štedionica v Zagrebu.

Kdor Slovencev ima kako plačilo v Ameriki, naj
se obrne na Ljubljansko kreditno banko v Ljubljani.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆ Svoji k svojim! ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509412

